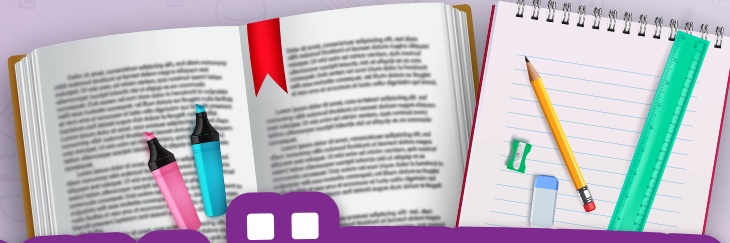

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

MEBİ

KONU ÖZETLERİ

TÜRKÇE

TYT

Zengin ve Anlaşılır İçerik

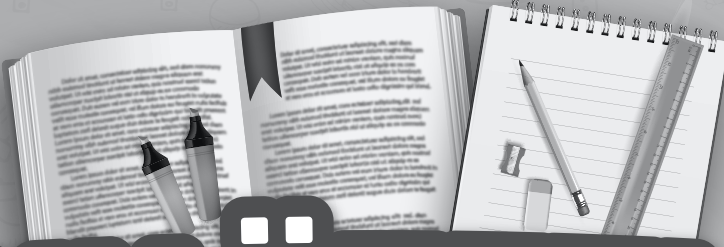
Hızlı ve Etkili Öğrenme

Görsel Destekli Anlatım

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

MEBİ

KONU ÖZETLERİ

TÜRKÇE

TYT

Zengin ve Anlaşılır İçerik

Hızlı ve Etkili Öğrenme

Görsel Destekli Anlatım

MEBİ TYT KONU ÖZETLERİ - TÜRKÇE

ISBN 978-975-11-8474-0

Yazar KOMİSYON

Millî Eğitim Bakanlığı
Atatürk Bulvarı No: 98
Bakanlıklar / ANKARA

Tel: 0312 4132680
0312 4132681
0312 4131838

www.meb.gov.tr

Bu yayının tüm yayın hakları Millî Eğitim Bakanlığı'na aittir. Hiçbir şekilde ticari amaçla kullanılamaz veya kullandırılmaz. Bu kitabın ve kitapta yer alan içeriklerin ticari amaçla kullanılması, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Yasası'na aykırıdır. Aykırı davranışlar hakkında hukuki ve cezai her türlü başvuru hakkı saklıdır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastiğın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden îlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan îlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

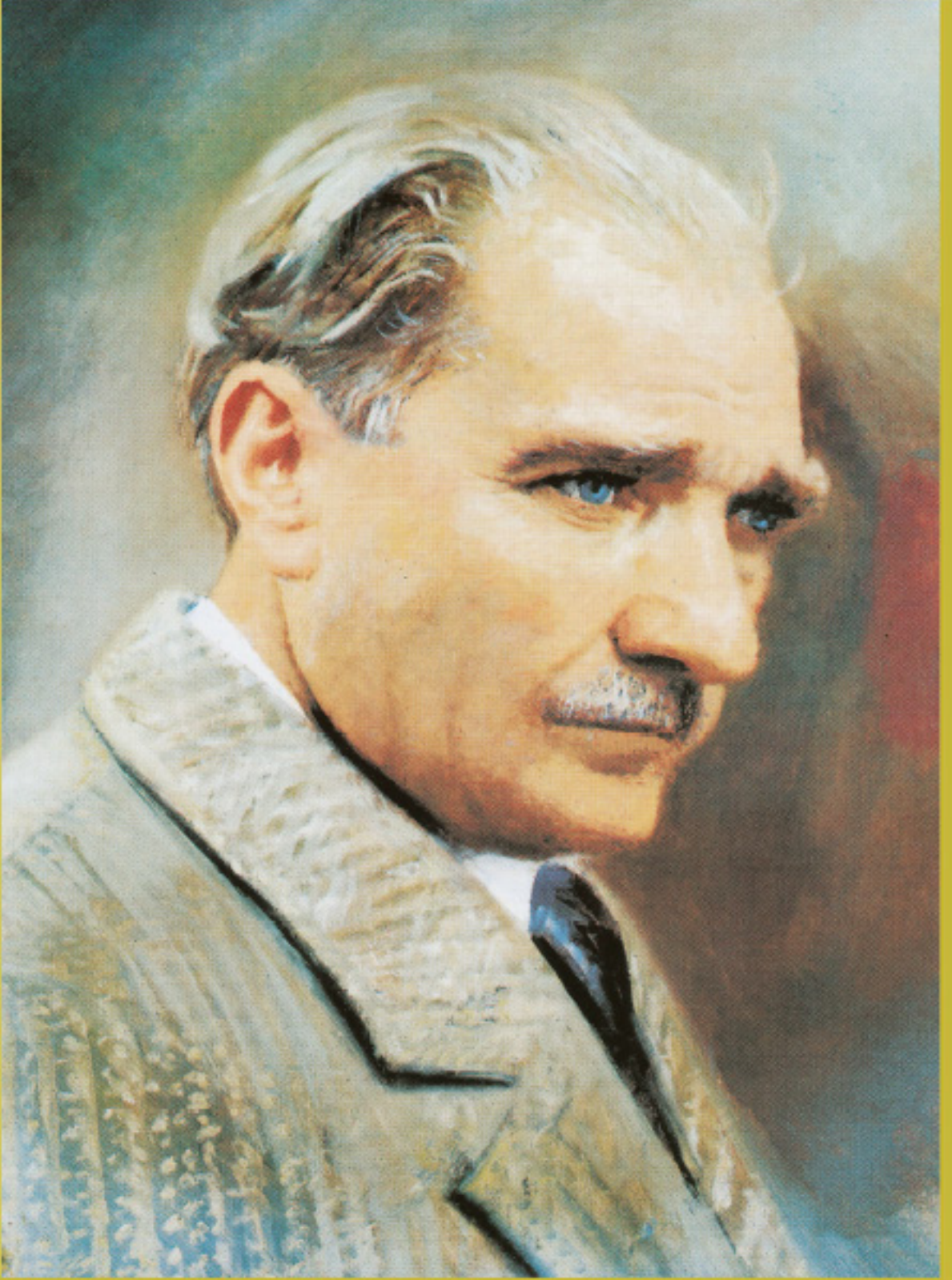
GENÇLİĞE HİTÂBE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. Sözcükte Anlam 1.....	9
2. Sözcükte Anlam 2.....	10
3. Sözcükte Anlam 3.....	12
4. Sözcükte Anlam 4.....	14
5. Cümlede Anlam 1	15
6. Cümlede Anlam 2.....	17
7. Cümlede Anlam 3.....	19
8. Paragrafta Anlam 1.....	22
9. Paragrafta Anlam 2.....	26
10. Paragrafta Anlam 3.....	31
11. Paragrafın Yapısı.....	33
12. Ses Bilgisi 1	36
13. Ses Bilgisi 2	38
14. Yazım Kuralları 1	39
15. Yazım Kuralları 2	45
16. Yazım Kuralları 3	49
17. Noktalama İşaretleri 1.....	54
18. Noktalama İşaretleri 2.....	58
19. Noktalama İşaretleri 3.....	62
20. Biçim Bilgisi 1	66
21. Biçim Bilgisi 2	72
22. İsim (Ad)	75
23. Sıfat (Ön Ad).....	78
24. Zamir (Adıl).....	82
25. İsim ve Sıfat Tamlamaları.....	87
26. Zarf	90
27. Edat, Bağlaç, Ünlem.....	94
28. Fiilde Kip.....	98
29. Ek-Fiil (Ek Eylem)	100
30. Fiilde Yapı.....	102
31. Fiilimsiler (Eylemsiler).....	104
32. Fiilde Çatı	107
33. Cümlelerin Öğeleri.....	111
34. Cümle Türleri.....	115
35. Anlatım Bozuklukları 1	117
36. Anlatım Bozuklukları 2.....	120

SÖZCÜKLERDE ÇOK ANLAMLILIK

Gerçek Anlam

Bir sözcüğün akla gelen ilk anlamıdır. Temel anlam olarak da adlandırılabilir.

Örnekler

Merdivenlerden inerken **ayağını** burkmuş.

Yere düşen duvar saatinin camı **kırılmıştı**.

Yan Anlam

Bir sözcüğün temel anlama bağlı olarak kazandığı yeni anlamdır. Yakıştırmaca şeklinde de adlandırılabilir.

Örnekler

Şehrin meydanında bir **ayağı** kırık sandalye heykeli vardı.

Bahçedeki hortum **kırıldığı** için su az akıyordu.

DİKKAT

Temel anlam ile yan anlam arasında anlam ilişkisi vardır.

Mecaz Anlam

Bir sözcüğün bir ilgi veya benzetme sonucu temel anlamından tamamen uzaklaşarak kazandığı yeni anlamdır.

Örnekler

Geçirdiği kazadan sonra cesareti **kırılmış**, tırmanmaya ara vermişti.

Yaşam felsefemin en önemli **ayağını** adalet oluştuyordu.

Terim Anlam

Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan sözcüklerdir.

Örnekler

Sol anahtarı müzikte kullanılan üç anahtardan biridir.

Şampiyonu **penaltı** atışları belirleyecek.

Bir sözcük cümle içinde farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılabilir.

I. Kucağında küçük bir çocuk **tutuyordu**.

II. **Tuttuğumuz** balıkları afiyetle yedik.

III. Bu sahil kasabasında bir ev **tuttuk**.

IV. Eve gelen misafirlere şeker **tutuyordu**.

V. Hepiniz aklınızdan bir sayı **tutun**.

SÖZCÜKLER ARASINDAKİ ANLAM İLİŞKİLERİ

Eş Anımlı (Anlamdaş) Sözcükler

Yazılışları farklı anlamları aynı olan sözcüklerdir.

al	(kırmızı)
kara	(siyah)
soru	(sual)
yanıt	(cevap)

Yakın Anımlı Sözcükler

Birbirinin yerini tam olarak tutmamakla birlikte cümle içinde birbirinin yerine kullanılabilen sözcüklerdir.

Çiımlere basmayın, diyerek gençleri uyardı.

ezmeyin

Çocuklar bu akşam erkenden uyudu.

Yattı

Zıt (Karşıt) Anımlı Sözcükler

Anlamca birbirinin tam tersini ifade eden sözcüklerdir.

uzun	kısa
güzel	çirkin
sıcak	soğuk
zengin	fakir

Sesteş (Eş Sesli) Sözcükler

Yazılışları aynı anlamları farklı olan sözcüklerdir.

Örnek: çay, yüz vb.

Somut-Soyut Anımlı Sözcükler

Beş duyu organından herhangi biriyle algılanabilen sözcükler **somut**, zihin ve his yoluyla algılanabilen sözcükler **soyut** anlamlıdır.

Somut anımlı sözcükler	araba, su, soğuk, ses, ışık...
Soyut anımlı sözcükler	akıl, sevgi, nefret, rüya, zaman...

Nitel-Nicel Anımlı Sözcükler

Varlıkları renk, durum, biçim bakımından belirten sözcükler **nitel** anlamlı; sayılabilen, ölçülebilen, derecelendirilebilen veya azalıp çoğalabilen yanlarıyla anlatan sözcükler ise **nicel** anlamlıdır.

Sınavdaki soruların kolay olması hepimizi şaşırtmıştı.

nitel

Bahçenin ortasındaki derin kuyuya bir teneke sallandırdı.

nicel

Kuşun ayaklarına dolaşan uzun ipi makasla kesip çıkardı.

nicel

Etrafımızda mutlu insanların olması bizi olumlu şekilde etkiler.

nitel

Genel-Özel Anlamlı Sözcükler

Aynı türden varlıkları topluca ifade eden sözcükler **genel**, tek tek ifade eden sözcükler **özel** anlamlıdır.

Genel Anlam

Ağaç

Kuş

Çiçek

Özel Anlam

Çam

Bülbül

Gül

Yansıma Sözcükler

Doğadaki seslerin taklit edilmesiyle oluşan sözcüklerdir.

Arıların **vızıltıları** bahçenin her yerinden duyuluyordu.

Dün akşamki maçta iki tane top **patlatmışlar**.

Arkadaşının kulağına bir şeyler **fısıldadı**.

SÖZCÜKLER ARASINDAKİ ANLAM OLAYLARI

Mecazımürsel (Ad Akarması): Benzetme amacı güdülmeden bir sözün başka bir söz yerine kullanılmasıdır.

İç-dış ilişkisi

Tabağını bitirmeden
masadan kalkma.

Parça-bütün ilişkisi

Mersin'e bir yük gemisi
yanaştı.

Yer-insan ilişkisi

Haberi duyunca tüm **kasaba**
üzüldü.

Sanatçı-eser ilişkisi

Mehmet Akif'i her
okuyuşumda ayrı zevk
alırım.

Neden-sonuç ilişkisi

Bu hafta her gün **bereket**
yağdı.

Yön-ülke ilişkisi

Batı, bizi bu konuda
destekledi.

Deyim Aktarmaları

Duyular Arası Aktarma	İnsandan Doğaya Aktarma	Doğadan İnsana Aktarma	Doğadan Doğaya Aktarma
Yumuşak sesiyle herkesi etkiledi.	Kaptan tayfalara esip gürledi .	Ağaçların kuşlarla dostluğu hiç bitmez.	Yıllar durmadan akıyor .

Dolaylama: Bir sözcükle anlatılabilecek kavramın birden çok sözcükle anlatılmasıdır.

kaleci-file bekçisi teyze-anne yarısı eş-hayat arkadaşı

Güzel Adlandırma: İnsanlarda korku uyandıran veya uğursuzluk olduğuna inanılan durum ve varlıkları daha güzel çağrışımlar uyandıracak başka sözcüklerle adlandırmadır.

felç-inme ölüm-vefat etmek verem-ince hastalık

Kinaye-Tariz-Benzetme

Kinaye: Bir sözün mecaz anlamını kastederek hem gerçek hem mecaz anlamda kullanılmasıdır.

Örnek: Eli açık insanların gönlünün iyilikle dolu olduğuna inanırım.

Tariz: Bir sözün tersini kastedecek biçimde kullanılmasıdır.

Örnek: Aferin, sınava çok çalıştığınız notlarınızdan belli.

Benzetme: Aralarında türlü yönlerden ilgi bulunan iki şeyden benzerlik bakımından güçsüz olanla güçlü olanı karşılaştırarak anlatmaktır.

Örnek: Gözüne mil çekilmiş bir âmâ gibi evler.

Somutlama: Soyut bir kavramın benzetme, kişileştirme yoluyla veya deyimler aracılığıyla somut sözcüklerle ifade edilmesidir.

Örnek: Umut yediğim ekmek, içtiğim sudur.

Anlam İyileşmesi	Anlam Kötüleşmesi
Emek İlk anlam:Eziyet,acı Kazandığı anlam: Özenle yapılan iş.	Bayağı İlk anlam: Eskisi gibi Kazandığı anlam: Kalitesiz,adi.

Anlam Genişlemesi	Anlam Daralması
Ödül İlk anlam: Güreş sonrası verilen mükâfat. Kazandığı anlam: Her türlü başarıdan sonra verilen mükâfat.	Erik İlk anlam: Çekirdekli küçük meyvelere verilen ad. Kazandığı anlam: Sadece bir meyvenin adı.

SÖZ ÖBEKLERİ		
Uzun deneyim ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikteki sözlerdir.	Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlamı olan kalıplaşmış söz öbekleridir.	Aralarında çeşitli ilgiler bulunan iki sözcüğün yan yana kullanılması sonucu oluşan kalıplaşmış söz söz öbekleridir.
Atasözleri	Deyimler	İkilemeler
Toplumsal değer yargılarını yansıtır ve öğüt verirler. Anonimdir. Kısa ve özlü sözlerdir. Gerçek, mecaz hem gerçek hem mecaz anlamlı olabilir. Dizilişleri değiştirilemez. Kelimelerin yerine eş anlamlısı kullanılamaz.	Öğüt vermezler. Anonimdir. Kısa ve özlü sözlerdir. Mecaz anlamlıdır, gerçek anlamını koruyan deyimler de vardır. Dizilişleri değiştirilemez. Kelimelerin yerine eş anlamlısı kullanılamaz.	Aynı ya da yansıma sözcüğün tekrarıyla; anlamdaş, yakın anlamlı, zıt anlamlı, biri anlamlı diğeri anlamsız, ikisi de anlamsız sözcüklerle oluşturulabilir.

Örnekler:

Dost ile ye, iç, alışveriş etme.	⇒	Gerçek anlamlı ATASÖZÜ
Acele işe şeytan karışır.	⇒	Mecaz anlamlı ATASÖZÜ
Ağır kazan geç kaynar.	⇒	Gerçek-mecaz anlamlı ATASÖZÜ
Yaptıklarıyla gözümde düştü .	⇒	Mastar hâlinde, mecaz anlamlı DEYİM
Dünden beri ağzını bıçak açmıyor .	⇒	Cümle şeklinde DEYİM
Ağır ağır peşinden gidiyordum	⇒	Aynı sözcüğün tekrarı ile oluşan İKİLEME
Şıpır şıpır ter akıyordu.	⇒	Yansıma sözcüğün tekrarı ile oluşan İKİLEME
Dayalı döşeli bir ev aldı kendine.	⇒	Yakın anlamlı sözcüklerle oluşmuş İKİLEME
Tek tük ihtiyacım kalmıştı.	⇒	Biri anlamlı diğeri anlamsız kelimeden oluşan İKİLEME
Sorduklarıma kem küm cevap verdi.	⇒	İkisi de anlamsız kelimeden oluşan İKİLEME

ANLAM İLİŞKİLERİNE GÖRE CÜMLELER

Yakın Anlamlı Cümleler

Aynı düşünce etrafında gelişen cümlelerdir. Bu cümlelerde belirli bir konu benzer bakış açılarıyla değerlendirilir.

Örnek:

- *Kendisiyle barışık olamayanlar, sürekli birlikte olduğu insanlara bile küskündür.
- *Kendini sevmeyen ve kendine saygı duymayan insan, başkalarıyla iyi geçinemez.

Neden-Sonuç Cümleleri

Bir sonucun meydana gelmesine sebep olan durumla birlikte verildiği cümlelerdir.

Örnek:

- *Geç kaldığı için sınavını bitiremedi.
- *Hedeflerimin peşinden koşunca hayallerime kavuştum.
- *Hastalandığımdan okula gidemedim.

Amaç-Sonuç Cümleleri

Yargının amacıyla birlikte verildiği cümlelerdir.

Örnek:

- *Seni göreyim diye buralara kadar geldim.
- *Kitap okumak için sessiz bir ortam gerek.
- *Okula gitmek üzere yola çıktım.

Koşul Cümleleri

Yargının gerçekleşmesinin bir durum veya olguya bağlı olduğu cümlelerdir.

Örnek:

- *Gençliğinde çalışırsan sonra rahat edersin.
- *Kitap okudukça çok mutlu oluyorum.
- *Buraya geldiğinde birlikte çalışırız.

Örneklendirme

Yargıyı somut hâle getirmek amacıyla örneklere yer verilen cümlelerdir.

Örnek:

- **Osmancık, Küçük Ağa* gibi romanlar tür bakımından tarihi romanlar arasındadır.

Açıklama

Önce sonucun sonra nedenin söylendiği cümlelerdir.

Örnek:

- *Beni dinlemiyorlar demek ki ben onlar için önemli değilim.
- *Soruyu anlamakta zorlandım çünkü o derse katılamamıştım.

Karşılaştırma

Varlık, kavram ve durumları benzerlik, farklılık, eşitlik, üstünlük gibi ilgiler kurarak kıyaslayan cümlelerdir.

Örnek:

- *Evimiz iç çitin içindeki en güzel evdi.
- *Bu filminden daha güzelini izlememişim.

DİKKAT

- ✓ Cümlede neden - sonuç ilgisi “için, diye, -den ötürü, -den dolayı” edatları, “çünkü, mademki, de, ki, zira” bağlaçları, “-den, -diğından, -ınca” ekleriyle sağlanır.

KRİTİK BİLGİ

Neden-sonuç cümlelerinde sonuç kısmına sorulan “neden, niçin” sorularının cevabı bulunur.

DİKKAT

- ✓ Amaç - sonuç ilişkisi genellikle “için, üzere, diye” edatları, “-e” ekiyle sağlanır.

HATIRLAYALIM

Neden - sonuç cümlelerinde “neden” gerçekleşmiştir ancak amaç - sonuç cümlelerinde “amaç” henüz gerçekleşmemiştir.

KRİTİK BİLGİ

Amaç-sonuç cümlelerinde “ne için, hangi amaçla” sorularının cevabı bulunur.

DİKKAT

- ✓ Koşul anlamı genellikle “-sa, -se” eki
“üzere, yeter ki, ama, mi” edat ve bağlaçları
“-ınca, -dıkça,- madan” ekleriyle sağlanır.

KRİTİK BİLGİ

Koşul cümlelerinde “hangi şartla” sorusunun cevabı bulunur.

DİKKAT

- ✓ Açıklama ilgisi genellikle “çünkü, demek ki, öyleyse, anlaşılıyor ki” gibi bağlaçlarla sağlanır.

Anlatım Özelliklerine Göre Cümleler

Öznel Anlatım Cümleleri	Kişisel duygu düşünce ve yorumlar içeren, göreceli yargılar ifade eden cümlelerdir. - Fikir adamı yazdıklarına canlı bir şekil verebiliyorsa o zaman yaşar. - Umut, insanı diri tutan en önemli güçtür.
Nesnel Anlatım Cümleleri	Genel kanı niteliği taşıyan, kişisel değerlendirme içermeyen cümlelerdir. - Evin bahçe kapısı ormana açılıyordu. - Romanın bazı bölümlerinde olaylar tek bir kahramanın ağzından anlatılıyor.
Doğrudan Anlatım Cümleleri	Başkasına ait bir sözün ağızdan çıktığı gibi aktarılmasıdır. - Yahya Kemal ana dilimiz olan Türkçeye olan sevgisini "Bu dil ağızımda annemin ak sütüdür." sözüyle ifade eder. - Deniz kenarında ev yapan çok dalga görür, der Mevlana.
Dolaylı Anlatım Cümleleri	Başkasına ait bir sözün yeni bir cümleye dahil edilerek birtakım değişikliklerle aktarılmasıdır. - Başarısında en büyük payın annesine ait olduğunu söyledi. - Polis, suçluların en kısa sürede yakalanacağını söyledi.
İçerik Cümleleri	Bir eserde ne anlatıldığıyla ilgili yargılar içeren cümlelerdir. <i>Ateşten Gömlek</i> Peyami'nin günlüğünden, Türk Kurtuluş Savaşı sırasındaki anılarından oluşmaktadır. - Dizelerinde memleket özlemini dile getirmiş.
Üslup (Biçim) Cümleleri	Yazarın anlatım tarzıyla (dili kullanma şekli, söyleyiş özelliği vb.) ilgili cümlelerdir. - Eserlerinde kullandığı devrik cümleler ile anlatımı sıkıcılıktan kurtarmış. - Şair, ses düzeni bakımından birbirlerine yakın ve mûsikî değeri olan kelimeleri aynı mısra içerisinde kullanmayı tercih etmiş.
Tanım Cümleleri	Bir kavramın veya varlığın niteliklerini tarif eden, belirten, açıklayan cümlelerdir. Tanım cümleleri "Bu nedir, bu kimdir?" sorularına cevap veren cümlelerdir. - Nomofobi; cep telefonuna erişememe, cep telefonundan iletişim kuramama ve bu cihazlardan mahrum kalma korkusudur. - Töre komedileri, toplumların bazı törelerini konu alan ve bunların gülünç yanlarını dikkatlere sunan oyunlardır.

Kinayeli Anlatım Cümleleri	Söylenen sözün, alay etme iğneleme gibi amaçlarla tam tersini ifade edecek şekilde kullanılmasıdır. • O kadar çalışkan ki hiçbir işi zamanında bitiremiyor. • Bu hızla yürürsek yarın sabaha eve varırız.
Aşamalı Durum Cümleleri	Birdenbire değil de süreç içinde yavaş yavaş değişen durumu ifade eden cümlelerdir. • Küresel ısınmanın dünya üzerindeki olumsuz etkileri günden güne belirginleşiyor. • İstanbul gün geçtikçe kalabalıklaşıyor.

Kavramlar ve Duygular

Olasılık Cümleleri	Bir olayın, durumun gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin kesin olarak belli olmamasıdır. • <i>Beni bu şehirde bir daha görmeyebilirsiniz.</i> • <i>Sınavda bu konudan daha fazla soru gelebilir.</i>
Tahmin Cümleleri	Bazı kanıtlara dayanılarak bir olayın, bir durumun nasıl gerçekleşeceğine dair fikir yürütülmesidir. • <i>Bu yıl su sıkıntısı yaşayacağımızı düşünüyorum.</i> • <i>Voleybol turnuvasını bizim okul kazanacak bence.</i>
Sitem Cümleleri	Bir kimseye, yaptığı bir hareketin veya söylediği sözün üzüntü, alınganlık, kırgınlık uyandırdığının öfkelenmeden belirtildiği cümlelerdir. • <i>Hani iyi günde, kötü günde hep beraber olacaktık?</i> • <i>Beni araman için hasta olmam mı gerekiyordu?</i>
Yakınma Cümleleri	Kişinin bir olaydan, durumdan sızlanarak şikâyet ettiği cümlelerdir. • <i>Bir de verdiği sözü tutmayı becerebilse.</i> • <i>Ne yazık ki gençlerin kitap okuma oranı istediğimiz seviyede değil.</i>
Hayıflanma Cümleleri	Kişinin eline geçen bir fırsatı değerlendirememesi nedeniyle kendi kendine üzülmelerini ifade eden cümlelerdir. • <i>Keşke öğretmenimi dinleyip derslerime düzenli çalışsaydım.</i> • <i>Zamanında köye bir ev yaptırsaymışım ne güzel olurmuş.</i>
Pişmanlık Cümleleri	Yapılan bir işin, davranışın olumsuz sonucunun görülerek üzüntü duyulduğunun ifade edildiği cümlelerdir. • <i>Maçta çok fazla koşmasaydım bu kadar yorulmazdım.</i> • <i>Keşke o ağır sözleri sana söylemeseydim.</i>
Tasarı Cümleleri	Yapılması düşünülenleri, geleceğe dair planlamaları ifade eden cümlelerdir. • <i>Konu özetini bu akşam tamamlamayı düşünüyorum.</i> • <i>Severek okuduğum romanları sevdiklerime hediye etmeyi planlıyorum.</i>

Eşitlik Cümleleri	Karşılaştırılan iki ya da daha fazla unsur arasında eşitlik olduğu anlamını taşıyan cümlelerdir. • <i>Elmayı ortadan ikiye bölerek kardeşler arasında paylaştırdı.</i> • <i>Paranın yarısını bankaya yatırdı, geri kalanıyla bir arsa aldı.</i>
Öneri Cümleleri	Herhangi bir konuda yol gösterip bilgi ve fikir verme, tavsiyede bulunma anlamı içeren cümlelerdir. • <i>Araba kullanırken cep telefonu kullanılmaması kazaların önüne geçecektir.</i> • <i>Sınav kitapçığındaki uyarıları okusanız iyi olur.</i>
Ön Yargı Cümleleri	Bir durum veya olayla ilgili önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz cümlelerdir. • <i>Yeni yazdığı roman ilki kadar ilgi görmeyecek.</i> • <i>Yaptıklarından sonra yine onu affedecek.</i>
Öz Eleştiri Cümleleri	Kişinin kendisini eleştirdiği cümlelerdir. • <i>Şimdi düşündüğümde gençlik yıllarımda verdiğim tepkilerin aşırı olduğunu görüyorum.</i>
Gerçekleşmemiş Beklenti Cümleleri	Bir beklentinin olumlu sonuçlanmadığını ifade eden cümlelerdir. • <i>Bu kış yağış çok olur sanmıştım.</i>
Kanıksama Cümleleri	Kişinin tekrarlanan olumsuz durumlara alıştığını ifade eden cümlelerdir. • <i>Okuyucu onun sivri dilini artık umursamıyordu.</i>
Küçümseme Cümleleri	Hor görmeyi, küçük görmeyi ifade eden cümlelerdir. • <i>Bu öyküyü ilkokul öğrencisi bile yazar.</i>
Azımsama Cümleleri	Bir şeyin beklenenden az bulunmasını ifade eden cümlelerdir. • <i>Onca emeğin maddi karşılığı senin gözünde bu kadar mı?</i>
Varsayım Cümleleri	Gerçekte olmayan bir durum varmış gibi ya da olan bir durumun yokmuş gibi kabul edilerek anlatılmasıdır. • <i>Diyelim ki üniversiteyi kazandığını öğrendin, ilk kimi ararsın?</i>

Saptama Cümleleri	Bir durumu şüphe götürmeyecek şekilde ortaya koymaktır. • <i>Ahmet Rasim eserlerinde İstanbul Türkçesini kullanır.</i>
Dilek / İstek Cümleleri	Bir dileği, bir isteği ifade eden cümlelerdir. • <i>Yağmur yağsa, tabiat suya doysa...</i>

ANLATIM BİÇİMLERİ

Öyküleyici Anlatım:

Olayların kişi, mekân ve zaman unsurlarına bağlanarak birbiri ardınca sıralandığı anlatım biçimidir.

KRİTİK BİLGİ

Olay anlatımına dayalı bütün metinlerde kullanılabilir.
(Hikâye, roman, masal, gezi yazısı, anı...)

DİKKAT

Açıklayıcı ve sanatsal öyküleme olmak üzere iki türü vardır.

Örnek:

Bu sabah cama vuran yağmur damlalarının sesiyle araladım gözlerimi. Gecenin sessizliğini fırsat bilerek sayfalarında kaybolduğum kitabım göğsümden yarı açık kalakalmıştı. Kitabımı kapatıp yatağımın başındaki komodeye bırakarak pencereye doğru yöneldi adımlarım. Çocukluğumdan beri tanıdığım, ilerleyen yıllarda kıymetini daha da çok anladığım yağmur sonrası eşsiz toprak kokusunu içime çekme arzusuyla açtım pencereyi.

Betimleyici Anlatım:

Kaynağını gözlemden alan, bir varlığa veya bir yere ait ayrıntıların okuyucunun zihninde canlandırılacak şekilde aktarılmasını amaçlayan anlatım biçimidir.

KRİTİK BİLGİ

Tüm metin türlerinde kullanılabilir.

DİKKAT

Açıklayıcı ve sanatsal (izlenimsel) betimleme olmak üzere iki türü vardır.

NOT

Bir kişinin fiziksel ya da ruhsal özelliklerinin betimlenmesine **portre** denir.

Örnek:

Güneşin sisli perdelerden, buğulu camlardan uzak durduğu ve en sıcak, en saf hâliyle günü aydıdığı bahçelerden biri. Mer-yem'in evi ve onun çiçekleri. Bazıları kırmızı, bazıları mavi. Her birinin kıvrıkcık yaprakları var, az nemli toprakları. Her biri çocukları gibi, isimleri ayrı ayrı. Bahçenin kenarlarında, evin dış köşelerinde, pencerelerin önünde; kuru dallara asılmış eski saksılarda, kurumuş ağaç kovuklarında birkaçı.

Açıklayıcı Anlatım:

Bir konuyu öğretmeyi ya da bir konuyla ilgili bilgi vermeyi amaçlayan anlatım biçimidir.

KRİTİK BİLGİ

Genellikle öğretici metinlerde kullanılır. (Makale, deneme, haber yazısı...)

DİKKAT

Anlatım açık, yalın ve durudur. Kullanılan kelimeler genellikle gerçek anlamdadır.

DİKKAT

Açıklayıcı anlatımda örneklendirme, sayısal verilerden yararlanma, tanık gösterme gibi düşünceyi geliştirme yollarından yararlanır.

Örnek:

1911'de yeşili en yüksekinden en derinine kadar havalı Giresun'un Görele ilçesinde doğar "Rengin ve Sözün Ustası" Ali Bedrettin. Namıdiğer Bedri Rahmi... Maçkalı, köklü Eyüboğlu ailesindendir. Sevgi, sanat ve kültürle iç içe büyür. Babası ve annesi edebiyat tutkunudur. Babası Mehmet Rahmi; abisi yazar ve çevirmen Sabahattin; ablası cumhuriyetin ilk kadın mimarlarından Mualla; eşi ressam Eren Eyüboğlu'dur.

Tartışmacı Anlatım:

Herhangi bir konuyu savunmayı ve okuyucuyu o konuya inandırmayı amaçlayan anlatım biçimidir.

KRİTİK BİLGİ

Ortaya konan bir karşı görüşün yanlışlığını kanıtlamak amacı vardır.

KRİTİK BİLGİ

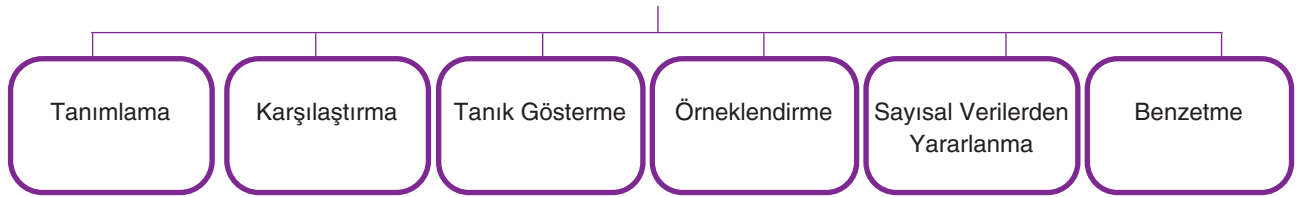
Okuyucunun kanısı değiştirilmeye çalışılır. Bu yüzden okuyucuyu düşündürmeye yönelik sorular sorulabilir.

DİKKAT

Tartışmacı anlatımda örneklendirme, sayısal verilerden yararlanma, tanık gösterme gibi düşüncüyü geliştirme yollarından yararlanılır.

Örnek:

Bugünün romanıyla ilgili büyük endişem şu: İnsan acısı yok! 20'nci yüzyılı hazırlayan James Joyce mıydı, Virginia Woolf mıydı? Benim için asla Joyce değildir çünkü acısını unutup biçime yenik düşmüştür. Virginia Woolf'sa insan acısını olağanüstü bir şekilde yazmış, ona yepyeni bir boyut getirmiştir. Bizde şimdi yazılan romanlara bakın, anlatılanlar kimsenin derdi değil. Sait Faik'in *Tüneldeki Çocuk*'u gibi bir kitap yok.

Düşüncüyü Geliştirme Yolları**Tanımlama:**

"Nedir?" ve "Kimdir?" sorularına yanıt vererek bir varlığın ya da kavramın ne anlama geldiğini belirten düşünce geliştirme yoludur.

Örnek:

Şair; dil içinde dil yaratandır, insan içinde insan, toplum içinde toplum.

Karşılaştırma:

Metinde üzerinde durulan iki ya da daha fazla unsurun benzer ve farklı yönlerinin ortaya konduğu düşünceyi geliştirme yoludur.

Örnek:

Geçmiş döneme ait Batılı kahramanların bugün hem yayın hem de teknoloji dünyasında onlarca ürününe rastlarsınız. Ama bizim evrensel nitelikteki kahramanlarımızı kendi çocuklarımıza anlatma noktasında bile kafa yormadığımız aşikâr. Elimizde bir hazine var doğru ama sandığın kapağını açıp bu hazineyi işleme azmimiz yok.

Tanık Gösterme:

Savunulan düşünceyi daha inandırıcı hâle getirmek için konunun uzmanı kişilerin sözlerinden alıntı yapılan düşünce geliştirme yoludur.

Örnek:

Ne zaman şiir üzerine konuşmak ya da yazmak durumunda kalsam Melih Cevdet'in şu sözü kulağımda çınlar durur: "Şiir, üzerinde çok fazla konuşmayı kaldırmayan bir sanat dalıdır."

Örneklendirme:

Konuyu pekiştirmek ya da savunulan düşünceyi daha inandırıcı kılmak adına örneklerin verildiği düşünceyi geliştirme yoludur.

Örnek:

Japon edebiyatının uğur getiren canlısı, boşuna dükkânların başköşesine konmaz çünkü onlara göre kedinin hayatlarımızdan çıkması da bir uğursuzluk sebebidir. Murakami'nin *Zemberekkuşu'nun Güncesi* romanında bir karı kocanın ve temelde adamın hayatına gelen uğursuzlukların fitilini ateşleyen, kedisinin ortadan kaybolması olmuştur.

Sayısal Verilerden Yararlanma:

Düşüncelerin kanıtlanması ve daha inandırıcı olması adına sayısal verilen kullanıldığı düşünceyi geliştirme yoludur.

Örnek:

Yetişkinler dakikada ortalama 10-15 kez göz kırpar. Bebekler ise dakikada ikiden daha az. Çocukluk ve ergenlik boyunca artış gösteren göz kırpmaya sayısı yetişkinlikte maksimum değerine ulaşır.

Benzetme:

Anlatımı güçlendirmek amacıyla iki varlıktan zayıf olanın güçlü olana benzetildiği düşünceyi geliştirme yoludur.

Örnek:

Bir kızıl goncaya benzer dudağın

Açılan tek gülüsün sen bu bağın

ANLATIMIN ÖZELLİKLERİ

Açıklık

Duruluk

Yalınlık

Akıcılık

Sağlamlık

Tutarlılık

Doğallık (Samimiyet)

Özgünlük

Özlülük

Açıklık:

Anlatımın tek bir yargıyı ifade etmesi, bir yargıdan birden fazla anlam çıkartılmaması, anlatımın anlaşılır olmasıdır.

DİKKAT

Gereğinden fazla uzatılmış cümleler, sık kullanılmayan söz ve söz öbekleri, anlatım bozuklukları açıklığı engeller.

KRİTİK BİLGİ

Kitap okumayı arkadaşından çok seviyordu.

Kitap okumayı arkadaşından mı daha çok seviyor ya da arkadaşının sevmesinden daha çok mu seviyor? Karşılaştırmalarda anlam karışıklığına neden olacak ifade kullanılmış burada anlatım bozukluğu söz konusudur. Bu da anlatımı açıklıktan uzaklaştırmıştır.

Dostlarımız geldi hafif danslar geldi
Şeker verdik aslan yeleleri aldık kırk kapı açtık
Kırk kapı açtık Mavi Sakal öldü
Kırk odanın içinde güzel aslanlar güldü
Sen güldün Asya güldü hafif danslar geldi

Bu anlatımda yaygın kullanılmayan sözlere yer verilmiştir. Açıklık özelliğine aykırılık söz konusudur.

Duruluk:

Aynı anlama gelen söz veya söz öbeklerinin bulunmaması, gereksiz ek kullanılmamasıdır.

KRİTİK BİLGİ

Okuduklarımız yalnızca yazarın yarattığı dünyalardan değil de aynı zamanda kendi verdiğimiz anlamlarla yanı başımızda, imgelem dünyamızda yeniden oluşuyorsa onunla bir ömür boyunca birlikte yaşayacağımız kuşkusuz. Dahası edebiyatı niçin sevmiyoruz, diye zaman zaman sorulan sorunun karşılığı da burada. İskartaya çıkardığımız, değersiz bulduğumuz eserleri yeniden anlamlandırabilecek biçimde okumayı bilmediğimiz için.

Bu anlatımda “ıskartaya çıkarmak” ve “değersiz bulmak” aynı anlama gelen söz öbekleridir. Duruluk özelliğine aykırılık söz konusudur.

Yalınlık:

Anlatımın süslü, anlaşılması zor sözcüklerden uzak olması, söz sanatlarına yer verilmemesidir.

KRİTİK BİLGİ

Türklerin halk edebiyatında birtakım hususi nazım şekillerinin mevcudiyeti eskiden beri malumdur. Mâni, koşuk, türkü, varsağı gibi muhtelif isimler altında muhtelif Türk sahalarında yaşayan bu nazım şekillerinden başka klasik edebiyatımıza mahsus bazı mahdut şekiller daha vardır ki edebiyat tarihi itibarıyla bunların tetkiki çok büyük bir ehemmiyet arz etmektedir.

Bu anlatımda anlaşılması zor sözcüklere yer verilmiştir. Yalınlık özelliğine aykırılık söz konusudur.

Akıcılık:

Okuması zor sözlerin, seslerin olmaması; kelime tekrarlarına başvurulmamasıdır.

KRİTİK BİLGİ

Kendisine ayrılan zamanın sınırlı olduğunu bilmek onu kaygılandırıyordu. Zamanın hızla tükeneceğinden kaygılanıyordu. Yaşadığı kaygının işini etkileyeceğinden korkup bu yüzden de kaygılanıyordu. İyi bir yazar olduğu için zamanı iyi değerlendirmek istiyor ancak kaygılarından kurtulamıyordu.

Bu anlatımda kelime tekrarlarına başvurulmuştur. Akıcılık özelliğine aykırılık söz konusudur.

Sağlamlık:

Anlatımın dil bilgisi kurallarına uygun olmasıdır.

KRİTİK BİLGİ

Öğretmen öğretme kabiliyetine sahip olandır. Yani o nefsinde öğrenilmeye değer şeyleri toplamış olmaktan başka ona ilave olarak öğreteceğini öğrencisinin öğreneceği şekilde açıp açıklama becerisine, verilmiş olmadıkça edinilmesi en güç olan becerilerden birine sahiptir. O,sevgiyle kendisine boyun eğen talebesinin elinden tutar, önce talip olduğu şeye açar, sonra oraya erdirir.

Bu anlatımda nesne eksikliğinden kaynaklanan anlatım bozukluğu vardır. Sağlamlık özelliğine aykırılık söz konusudur.

Tutarlılık:

Anlatımın mantık kurallarına uygun olması, düşünsel ve duygusal çelişkiler taşımamasıdır.

KRİTİK BİLGİ

Hiç üzülmez miydim? İnsan nasıl sıkılmaz? Bir kitap üzerinde şu kadar ay çalışayım bir kelimenin, bir cümlemin karşılığını bulmak için uğraşayım, didineyim gene de hiçbir şey başaramamış olayım... Yüreğimden vuruldum elbette. Ama "Doğru yoldan gitmişim ya! Varsın bende bir sanat gücü bulunmasın; sanatın ne olduğunu, nerede olduğunu sezmişim ya!" der avunurum.

Bu anlatımda duygusal çelişkiler vardır. Tutarlılık özelliğine aykırılık söz konusudur.

Doğallık (Samimiyet):

Anlatımın günlük hayatta olduğu gibi olması, sunilikten uzak olmasıdır.

KRİTİK BİLGİ

Ne güzeldir Ankara'nın yaz akşamları sıcaklar geçip de serinlik yavaş yavaş yayılır, yorgunluğunuzu giderirken yollarda dolaşmak ne tatlıdır! Ben de öyle kendimi sanki bir ezgiye kaptırılmış, gidiyordum. Doğru mu bu dediğim? Gençlik yıllarımda olduğu gibi gerçekten çıktım mı yürümeğe? Yoksa bunu kurmakla mı yetindim? Pek bilmiyorum. Bileceğim de ne olacak?

Deneme türünden alınmış bu anlatımda doğallık anlatım özelliği söz konusudur.

Özgünlük:

Anlatımın başka bir anlatıma benzememesi, taklitten uzak olmasıdır.

bakışından yakaladım seni
duruşundan
su gibi akışından sesinin
ağaçlar kuşlar cümle bulutlar geçti
hüzünden yakaladım seni
saçlarımda eski zaman karıncaları
ve ilk ışıkları çeşmelerin
yüzün yüzüme değer gibi yıldızlar
akşamından yakaladım seni
sevinç mi telaş mı
tahtaya kalkmış çocuk gibiyim karşımda

Bu şiir çarpıcı ve şairane dizelere sahiptir. Özgünlük özelliği söz konusudur.

Özlülük:

Az sözle çok şey anlatılması, anlatımın yoğun olmasıdır.

KRİTİK BİLGİ

“Düşmanın en büyük hilesi dostluğudur.”

“İnan Haluk, ezeli bir şifadır aldanmak”

“Biz evvela kelimeleri öğreniriz sonra yaşadıkça teker teker manalarını.”

PARAGRAFTA KONU

Bir konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya duruma konu denir. Konu, genellikle paragrafın ilk cümlesinde verilir; sonraki cümlelerle geliştirilir.

Paragrafın konusu ilgili soru tipleri şunlardır:

- Bu parçanın konusu aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?
- Bu parçada aşağıdakilerin hangisi üzerinde durulmaktadır?
- Bu parçada aşağıdakilerin hangisinden söz edilmektedir?
- Bu parçada aşağıdakilerin hangisinden yakınılmaktadır?

Örnek:

İslamiyet'in kabulünden önce Türklerin, başka hiçbir toplumun etkisinde kalmamış bir dilleri ve edebiyatları vardı. Her ilkel edebiyatta olduğu gibi bu edebiyatta da şiirle büyü birlikte yürümekte ve dinsel törenler, önemli bir yer tutmaktaydı. Bunun yanı sıra ozan, baksı, şaman gibi adlarla anılan şairlerde olağanüstü güçler bulunduğu inanılırdı. Çoğu ortak ve sözlü ürünlerden oluşan bu edebiyatın en önemli bölümünü destanlar oluşturmaktaydı.

Parçanın Konusu: Eski Türklerde edebiyat

Paragrafta Başlık

Bir yazının, bir kitabın bölümlerinin başına konulan ve konuyu kısaca tanıtan ibareye başlık denir.

Bir başlık doğrudan konuyla ilgilidir, konunun özeti niteliğindedir. Paragrafın konusunu yansıtan bir veya birkaç kelime paragrafın başlığını oluşturur.

Örnek:

Sanatın amacı, kişinin düşüncesini, duyarlılığını geliştirmek; ona, dünyaya ve insanlara insanca bakma, sezme, kavrama gücü kazandırmaktır. Sanat ürünlerine ilgi duymayan, hayali işlemeyen, başkalarının acılarına, dertlerine ortak olmayan bir bilim adamı, bir yargıç, bir yönetici düşünelim; ne yararı olur bunların toplumlarına, insanlığa? İnsanın, insan sevgisiyle yoğrulmadığı toplumlarda bütün yönleriyle ilkelik egemen olmaz mı?

Parçanın Başlığı: Sanat ve İnsan

Paragrafta Ana Düşünce

Bir yazarın, paragrafta okura iletmek istediği mesaja ana düşünce denir.

Paragrafın ana düşüncesi ilgili soru tipleri şunlardır:

- Bu parçada asıl anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
- Bu parçada vurgulanmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
- Bu parçada iletmek istenen mesaj aşağıdakilerden hangisidir?
- Bu parçadan çıkarılabilecek en kapsamlı yargı aşağıdakilerden hangisidir?

Örnek

Eğitim ve dil, birbiriyle yakından ilgili iki alan. Kuşkusuz dili kullanmanın tek amacı eğitim değildir ama eğitimi dilsiz gerçekleştiremezsiniz. Bu yüzden eğitici yayınların dili, açık seçik, doğru ve seslendiği kitlenin düzeyine uygun olmalıdır. Bu koşullara sahip olmayan bir kitap, içindeki bilgiler ne kadar yararlı olursa olsun, işlevini yerine getiremez. Aktarılamayan, anlaşılmayan bilgi de bir bakıma yok sayılır.

Parçanın Ana Düşüncesi: Eğitime yönelik kitaplar, ancak okurlarının anlayabileceği bir dille hazırlanırsa amacına ulaşır.

Paragrafta Yardımcı Düşünce

Parçadaki ana düşünceyi destekleyen, konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayan düşüncelere yardımcı düşünce denir.

Parçada yardımcı düşüncelerle ilgili soru tipleri şunlardır:

- Bu parçada aşağıdakilerden hangisine değinilmiştir/?değinilmemiştir?
- Bu parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir/?ulaşılamaz?
- Aşağıdakilerden hangisi bu parçadan çıkarılabilecek bir yargıdır/?yargı değildir?
- Bu parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisi söylenebilir/?söylenemez?

Örnek:

Her bilimsel araştırma öncekilerin bir eksiğini giderir. Bu nedenle hiçbir çalışma, belli bir konuda son sözü söylemiş sayılmaz. İşte bunun için benim dille ilgili bu çalışmada da bitmiş gözüyle bakılamaz. Elbette bunun da birçok eksiği var. Bu eksikleri gidermek de dilcilerin, bu alanda yetkili kimselerin işidir. Çünkü herkes bir dil konuşur ama hiçbir zaman konuştuğu o dilin uzmanı değildir. Uzmanlık, bir dili konuşmak anlamına gelmez; o konuda eğitim görmüş olmayı gerektirir.

Parçanın Yardımcı Düşünceleri

- Bilimsel konularda yapılan çalışmalar birbirini tamamlar.
- Hiçbir araştırma, ele aldığı konuda son sözü söylemez.
- Bir dili konuşma, o dilde uzmanlaşmanın göstergesi değildir.
- Bir dilde uzmanlaşmak için bu amaca yönelik bir eğitimden geçmek gerekir.

Paragraf, sadece bir konu etrafında bir araya gelmiş cümleler topluluğudur. Paragraflar, küçük bir kompozisyon gibidir ve “giriş, gelişme, sonuç” bölümlerinden oluşur.

Giriş Bölümü

Giriş bölümü, paragrafın ilk ve genellikle tek cümleden oluşan bölümüdür. Giriş cümlesinin özellikleri şunlardır:

- Konunun ortaya konduğu, gelişme bölümüne hazırlık yapmayı sağlayan bölümdür.
- Kendisinden önceki bir yargı ile bağlantı kurduracak “ama, fakat, lakin, ne var ki, ancak, yalnız, çünkü, oysa, halbuki, bu nedenle, bu yüzden” gibi bağlayıcı ifadeler içermez.
- Açıklanmaya ve geliştirilmeye olanak tanıyan genel bir yargı niteliğindedir.

Gelişme Bölümü

Gelişme bölümü, giriş bölümündeki konunun geliştirildiği bölümdür. Gelişme bölümünün özellikleri şunlardır:

- Ana düşüncenin belirginleşmesini sağlayan yardımcı düşünceler yer alır.
- “Örnekleme, tanımlama, sayısal verilerden yararlanma” gibi düşüncüyü geliştirme yöntemleri kullanılır.
- Cümleler dil ve anlam bakımından önceki ve sonraki cümlelerle sıkı sıkıya ilişkilidir.
- Cümleler birtakım bağlayıcı ifadelerle birbirine bağlanır.

Sonuç Bölümü

Sonuç bölümü, paragrafın bitiş bölümüdür ve genellikle tek cümleden oluşur. Sonuç bölümünün özellikleri şunlardır:

- Paragrafta anlatılanları özetleyen ya da sona erdiren bir nitelik taşır.
- Kendisinden sonra başka yargıların varlığını çağrıştıracak ifadeler bulunmaz.
- ‘Sonuç olarak, böylece, kısacası, demek ki, böylece’ gibi ifadeler içerebilir.

Paragraf Oluşturma

Dağınık olarak verilen cümlelerden anlamlı bir paragraf oluşturulurken dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Her bir cümlelerin ortaya koyduğu düşünce, olay ve durum belirlenmelidir.
- Bir düşüncüyü, bir bilgiyi aktaran paragraflarda giriş cümlesi ve cümleler arasındaki bağlayıcı ifadeler tespit edilmelidir.
- Olaya dayalı paragraflarda ise olayların kronolojik bakımdan gerçekleştiği sıra göz önünde tutulmalıdır.

Örnek

- I. Evet, İzmit ve Bursa gibi büyük sanayi şehirlerini ve körfezdeki dev fabrikaları hatırlatan bir görüntü bu.
- II. Sabaha karşı şehre girerken yolun solunda sis, duman ve alevler içindeki Karabük Demir Çelik Fabrikası'nın silo şeklindeki dev bacaları hafızalarımızı yokluyor.
- III. Gece yollara düşüyoruz, sabahın erken saatlerinde Safranbolu'dayız.
- IV. Yolda birkaç dakika seyrettiğimiz bu devasa fabrikayı geçtikten sonra Karabük şehir merkezine giriyoruz.
- V. Yalnız Safranbolu'dan önce Karabük'ten kısaca bahsetmek istiyorum.

Numaralanmış cümleler anlamlı bir bütün oluşturacak biçimde sıralandığında sıralama, III - V - II - I - IV şeklinde olur.

Paragraf Düzenleme

Bir paragraftaki cümlelerden en az birinin bulunduğu yerin yanlış olması durumunda bu yanlışlığın düzeltilmesi için dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Paragrafı oluşturan her cümlelerin önceki ve sonraki cümlelerle ilişkisi doğru tespit edilmelidir.
- Cümleler arasındaki geçiş ve bağlantı ifadeleri göz önünde bulundurulmalıdır.
- Öncelikle giriş cümlesi saptanmalı ve konu bütünlüğüne dikkat edilerek art arda gelen cümleler belirlenmelidir.

Örnek

I. Kehribar, bir ağacın milyonlarca yılda oluşan reçinesidir.
 II. Sadece iki ülkede olduğunu bildiğimiz ve ileriki yıllarda artık kalmayacağını düşündüğümüz bu malzemenin yurt dışına çıkarılması yasak.
 III. Bu pahalı reçinenin; sarılık, guatr ve stres başta olmak üzere çoğu hastalığa ciddi faydası vardır.
 IV. Bu nedenle doktorların guatr hastalarına kehribar kolyesi tavsiye ettiği bilinir.
 V. Bu kadar uzun sürede oluştuğu için fiyatı oldukça yüksektir.

Numaralanmış cümlelerin anlamlı bir bütün oluşturması için II ve V. cümlelerin yer değiştirmesi gerekmektedir.

Paragrafta Akışı Bozan Cümle

Paragraflar bir konuyu sadece bir yönüyle ele alan cümleler topluluğu olduğu için konu dışına çıkan, konuyu başka bir yöne doğru götüren her cümle paragrafın anlam akışını bozar.

Anlam akışını bozan cümleyi tespit etmek için dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Paragrafın konusu tespit edilmeli, sonra da konudan sapan cümle aranmalıdır. Unutulmamalıdır ki bir paragraftaki her cümle, önce ve sonraki cümleyle anlamsal ve dilsel olarak sıkı sıkıya ilişkilidir.
- Paragraftaki cümlelerde geçen bağlayıcı ifade ve anahtar kavramlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Örnek:

(I) XIX. yüzyılda dışarıdan gelebilecek herhangi bir salgın hastalık tehlikesine karşı karantina idaresi kurulmuş. (II) Karantina, İtalyancadan alınmış ve “kırk, kırklık, kırktan ibaret” anlamına gelen bir sözcük.
 (III) Salgın hastalık tehlikesine karşı İstanbul'dan sonra ikinci karantina idaresi 1840'ta İzmir'de kurulmuş.
 (IV) Önce gemiler İzmir Karantina İdaresinin bulunduğu sahilde kırk gün bekler ve yolcular barakalarda kalırmış.
 (V) 1846'da Mithat Paşa Meslek Lisesinin yanındaki yerde bir karantina binası inşa edilmiş ve o günden sonra semtin adı Karantina olarak kayıtlara geçmiştir.
 (VI) 1863'te Karantina İdaresi Urla'ya taşınsa da semt sakinleri arasında bu ismin kullanımı günümüze kadar devam etmiş.

Bu parçada II numaralı cümle, parçanın anlam akışını bozan cümledir.

Paragrafı İkiye Bölme

Paragraf aynı konu etrafında bir araya gelmiş cümlelerden oluşur. Her paragrafta sadece bir konu işlenir, bu yüzden yeni bir konuya ya da konunun farklı bir yönüne geçildiğinde yeni bir paragraf oluşturulmalıdır.

İki farklı konuya yer veren bir paragrafın iki parçaya bölünmesi gerekir. Bir paragrafı ikiye bölerken dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Cümleler konularına göre gruplanmalı, yeni konunun hangi cümleyle başladığı bulunmalıdır.
- Paragrafta yer alan giriş, gelişme ve sonuç bölümleri; bağlayıcı ifade ve anahtar kavramlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Örnek:

(I) Hikâye etme ve masal anlatma, Doğu kültüründe önemli bir yere sahiptir. (II) Yakın Doğu ve Orta Doğu ülkelerinin halk edebiyatları; efsane, hikâye ve masallarının çokluğuyla bunu ispatlar. (III) Bunların derlenmesiyle oluşturulmuş kitaplar da birçok ailenin kütüphanesinde bulunur. (IV) Olağanüstü öğelerin, hikâyelerde önemli bir yer tuttuğu inkâr edilemez. (V) Ama Türkler, Orta Asya bozkırlarında yaşadıklarını hikâye, masal ve efsane olarak İslam dünyasına taşımıştır. (VI) İşte bu nedenle Türk edebiyatında hikâyenin, başlangıçtan itibaren daha “gerçekçi” bir söyleyiş kazandığı görülür.

Bu parça iki paragrafa ayrılmak istense ikinci paragraf IV. cümle ile başlar.

Paragrafa Cümle Ekleme

Bazı paragraf sorularında soru kökünde verilen bir cümlenin paragrafta eklenmesi istenir. Bu durumda dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Paragrafın konusu ve yerleştirilmek istenen cümlenin neyden söz ettiği saptanmalıdır.
- Paragraftaki cümleler ve yerleştirilmek istenen cümle arasında dilsel ve anlamsal bir bütünlük olması gerektiği unutulmamalıdır.
- Paragraftaki ve yerleştirilmek istenen cümledeki bağlayıcı ifade ve anahtar kavramlar göz önünde bulundurulmalıdır.

SES BİLGİSİ 1

Ses ve Harf

- Kulağın duyabildiği titreşimlere **ses** denir.
- Dildeki bir sesi gösteren ve alfabeyi oluşturan işaretlerden her birine **harf** denir.

Ünlü Harfler

- Ses yolunda bir engelle karşılaşmadan oluşan seslere **ünlü** denir.
- Türkçedeki ünlü harfler şunlardır: **a, e, ı, i, o, ö, u, ü**.

	Geniş		Dar	
	Kalın	İnce	Kalın	İnce
Düz	a	e	ı	i
Yuvarlak	o	ö	u	ü

Ünlü Uyumları

Büyük Ünlü Uyumu

Bir kelimenin birinci hecesinde kalın bir ünlü (a, ı, o, u) bulunuyorsa diğer hecelerdeki ünlüler de kalın, ince bir ünlü (e, i, ö, ü) bulunuyorsa diğer hecelerdeki ünlüler de ince olur.

sevgiler ✓

karanlık ✓

kardeş ✗

şişman ✗

Küçük Ünlü Uyumu

Bir kelimedede düz bir ünlüden (a, e, ı, i) sonra düz, yuvarlak bir ünlüden (o, ö, u, ü) sonra ya “a, e” ya da “u, ü” ünlüleri bulunabilir.

uçurtma ✓

gezinti ✓

çamur ✗

onunki ✗

Ünlülerle İlgili Ses Olayları

Ünlü Düşmesi

- Bazı sözcükler çekim eki aldığı anda ünlü düşebilir.
kar**ın**-ım > karnım ö**mür**-ü > ömrü
- Bazı sözcükler yapım eki alınca ünlü düşebilir.
ben**iz**-e- > benze- koku**u**-la- > kokla-
- İki sözcüğün birleştiği bazı durumlarda ünlü düşebilir.
kah**ır**+olmak > kahrolmak cuma+**e**rtesi > cumartesi

Ünlü Türemesi

- Bazı sözcüklere “-cık/-cik” küçültme eki gelince ünlü türer.
dar-c**ık** > dar**a**cık bir-c**ık** > bir**i**cık
genç-c**ık** > gence**e**cık az-c**ık** > az**ı**cık
- Bazı sözcükler “m,p,r,s” ünsüzleri ile pekiştirilince ünlü türeyebilir.
sağ**la**m > sap**a**sağlam günde**z** > gü**pe**gündüz
çev**re** > çe**pe**çevre yaln**ız** > yap**a**yalnız

Ünlü Daralması

- “-yor” şimdiki zaman ekindeki “y” sesi, kendinden önceki “a” ve “e” düz geniş ünlülerini daraltıp “ı, i, u, ü” dar ünlülerine çevirir.
söyl**e**-yor > söyl**ü**yor bak**ma**-yor > bak**mı**yor
- Tek heceli olan “de-” ve “ye-” fiillerinde ve “ne” sözcüğünde “y” kaynaştırma harfi ünlü daralmasına sebep olur.
de**-y**-e > di**y**e ye**-y**-ecek > yi**y**ecek ne**-y**-e > ni**y**e

Ünlü Değişimi

- “Ben” ve “sen” sözcüklerine yönelme durum eki olan getirildiğinde kelimenin kökünde bulunan “e” ünlüsü “a” ünlüsüne döner. Buna ünlü değişimi denir.
ben**-e** > ban**a** sen**-e** > san**a**

Ulama

- Art arda gelen iki kelimeden birincisinin sonundaki ünsüzün, ikinci kelimenin başındaki ünlüyle ses bakımından bir hece oluşturacak biçimde bağlanarak söylenmesi ulama denir.

Artarak gönlümün aydınlığı her saniyede

Bir mehabetli sabah oldu Süleymaniye'de

SES BİLGİSİ 2

Ünsüz Harfler

Ses yolunda bir engelle karşılaşarak çıkan seslere ünsüz denir. Türkçede “b, c, d, g, ğ, j, l, m, n, r, v, y, z” ünsüzleri yumuşak; “ç, f, h, k, p, s, ş, t” ünsüzleri ise sert ünsüzlerdir.

Ünsüzlerle İlgili Ses Olayları	
Ünsüz Benzeşmesi (Ünsüz Sertleşmesi) Türkçede “ç, f, h, k, p, s, ş, t” sert ünsüzleri ile biten sözcüklere “c, d, g” ünsüzleri ile başlayan bir ek getirilirse “c, d, g” ünsüzleri sertleşir ve “ç, t, k” ünsüzlerine dönüşür. saf-ca > safça şaş-gın > şaşkın seç-di > seçti	Ünsüz Yumuşaması (Ünsüz Değişimi) Türkçede “p, ç, t, k” sert ünsüzleri ile biten sözcüklere ünlü ile başlayan ekler geldiğinde bu ünsüzler yumuşayarak “b, c, d, g, ğ” olur. sarkaç-a > sarkaca çok-ul > çoğul dert-i > derdi kalp-im > kalbim
Ünsüz Türemesi Arapçadan dilimize giren tek heceli bazı sözcükler, ünlüyle başlayan ek aldıklarında veya yardımcı fiille birleştiğinde ünsüz türeyebilir. sır-ımız > sırrımız zan+etmek > zannetmek hal+olmak > hallolmak	Ünsüz Düşmesi Bazı sözcükler ek aldığı anda ünsüz düşmesi görülebilir. minik-cik > minicik sağlık-cak > sağlıcak alçak-l- > alçalmak ad-daş > adaş
Kaynaştırma Ünsüzleri Türkçe sözcüklerde iki ünlü yan yana bulunmaz. Ünlü ile biten bir sözcüğe ünlü ile başlayan ekler gelecek olursa araya “y, ş, s, n” kaynaştırma ünsüzlerinden biri girer. kimse-y-e altı-ş-ar pencere-n-in kapı-s-ı	"n-m" Değişimi Türkçede “b”den önce “n” bulunmaz, “b” sesi kendinden önce gelen “n”leri “m”ye çevirir. tenbel > tembel saklanbaç > saklambaç

YAZIM KURALLARI 1

✓ Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler	Kısaltmaların Yazılışı
✓ Sayıların Yazılışı	Bağlaç Olan Ki'nin Yazılışı
Ek Fiilin Yazılışı	Pekiştirmeli Sözlerin Yazılışı
İkilemelerin Yazılışı	Bağlaç Olan Da/ De'nin Yazılışı
Soru Eki Mı/ Mi/ Mu/ Mü'nün Yazılışı	Ayrı Yazılan Birleşik Sözcükler
Bitişik Yazılan Birleşik Sözcükler	

Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler

A. Cümle büyük harfle başlar:	✓ Söylediklerimi bir kenara not etmelisin.
* Cümle içinde tırnak veya yay ayraç içine alınan cümleler büyük harfle başlar ve sonlarına uygun noktalama işareti (nokta, soru, ünlem vb.) konur:	✓ Atatürk "Ben sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlâklısını severim." demiştir. ✓ Halkın çoğunluğundaki eklem ağırları bahar ve kışta (Soğuklardan olmalı sanırım.) daha da nüks eder.

DİKKAT

İki çizgi arasındaki açıklama cümleleri büyük harfle başlamaz:

- ✓ Bu projede çalıştıktan sonra -gecikmiş olsan da- hedefe ulaşırsın.

*** İki noktadan sonra gelen cümleler büyük harfle başlar:**

- ✓ Âlemin efendisiydiniz siz benim için: İyi ki benim öğretmenim oldunuz, iyi ki...

DİKKAT

İki noktadan sonra cümle ve özel ad niteliğinde olmayan örnekler sıralandığında bunlar büyük harfle başlamaz:

- ✓ Bence bir insanda ille de olması gereken özellikler: merhamet, merhamet, merhamet...

DİKKAT

Rakamla başlayan cümlelerde rakamdan sonra gelen kelime özel ad değilse büyük harfle başlamaz:

- ✓ 2020 yılında şampiyonluğun beşinci yılını kutladık.

* Örnek niteliğindeki kelimelerle başlayan cümlede de ilk harf büyük yazılır:	✓ “Mı, mi, mu, mü” eki cümleye soru anlamı katar ve cümleden ayrı yazılır.
B. Dizeler büyük harfle başlar:	Bir canlı izin varsa şu toprakta, silinmez; Ölsen, seni sırtında taşır toprağın altı. Ey gölgeden ümmid-i vefâ eyliyen insan! Kaç gün seni hatırlayacaktır karaltı? (Mehmet Akif Ersoy)
C. Özel adlar büyük harfle başlar:	
1. Kişi adlarıyla soyadları büyük harfle başlar:	✓ Mustafa Kemal Atatürk, Kâzım Karabekir, Ahmet Haşim, Yunus Emre, Karacaoğlan vb.
* Takma adlar da büyük harfle başlar:	✓ Muhibbi (Kanuni Sultan Süleyman), Server Bedi (Peyami Safa) vb.
* Kişi adlarından önce ve sonra gelen ünvanlar, saygı sözleri, rütbe adları ve lakaplar büyük harfle başlar:	✓ Kaymakam Erol Bey; Sayın Prof. Dr. Hasan Eren; Zeynep Hanım, Mareşal Fevzi Çakmak vb.
* Akrabalık adı olup lakap veya ünvan olarak kullanılan kelimeler büyük harfle başlar:	✓ Baba Gündüz, Nene Hatun; Susuz Dede, Telli Baba vb.

DİKKAT

Akrabalık bildiren kelimeler küçük harfle başlar:

- ✓ Suna teyzemin biz küçükken yaptığı keklerin kokusu burnumda tütüyor.

2. Cümle içinde özel adın yerine kullanılan makam veya ünvan sözleri büyük harfle başlar:	✓ Kütüphanenin açılışına Kaymakam da katıldı.
3. Saygı bildiren sözlerden sonra gelen ve makam, mevki, ünvan bildiren kelimeler büyük harfle başlar:	✓ Sayın Bakan, ✓ Sayın Başkan,
* Mektuplarda ve resmî yazışmalarda hitaplar büyük harfle başlar:	✓ Sevgili Kardeşim,
4. Hayvanlara verilen özel adlar büyük harfle başlar:	✓ Boncuk, Fındık, Minnoş, Pamuk vb.
5. Millet, boy, oymak adları büyük harfle başlar:	✓ Alman, Arap, Japon, Rus, Türk; Kazak, Kırgız, Oğuz, Tatar; Hacımusalı, Karakeçili vb.
6. Dil ve lehçe adları büyük harfle başlar:	✓ Türkçe, Rusça, Arapça; Oğuzca, Kazakça vb.
7. Devlet adları büyük harfle başlar:	✓ Türkiye Cumhuriyeti, Azerbaycan vb.
8. Din ve mezhep adları ile bunların mensuplarını bildiren sözler büyük harfle başlar:	✓ Müslümanlık, Müslüman; Hristiyanlık, Hristiyan; Hanefilik, Hanefi vb.
9. Din ve mitoloji ile ilgili özel adlar büyük harfle başlar:	✓ Tanrı, Allah, İlah, Cebrail, Zeus, Osiris, Kibele vb.

DİKKAT

“Tanrı, Allah, İlah” sözleri özel ad olarak kullanılmadıklarında küçük harfle başlar:

- ✓ Mahallenin müdavimleri yeni taşınanlara karşı kendini ilah sanıyor.

10. Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar:

- ✓ Merkür, Neptün, Satürn; Halley vb.

DİKKAT

Dünya, güneş, ay kelimeleri gezegen anlamı dışında kullanıldıklarında küçük harfle başlar:

- ✓ Senin geldiğini görünce dünyam aydınlandı.

11. Düşünce, hayat tarzı, politika vb. anlamlar bildirdiğinde doğu ve batı sözlerinin ilk harfleri büyük yazılır:

- ✓ Batı medeniyeti, Doğu mistisizmi vb.

DİKKAT

Bu sözler yön bildirdiğinde küçük yazılır:

- ✓ Bursa'nın doğusu, Ankara'nın batısı vb.

12. Yer adları (kıta, bölge, il, ilçe, köy, semt vb.) büyük harfle başlar:

- ✓ Asya; Güneydoğu Anadolu; Trabzon; Akseki; Çayırbağı; Bahçelievler vb.

13. Yer adlarında ilk isimden sonra gelen ve deniz, nehir, göl, dağ, boğaz vb. tür bildiren ikinci isimler büyük harfle başlar:

- ✓ Ağrı Dağı, Aral Gölü, Asya Yakası, Çanakkale Boğazı, Fırat Nehri, Süveyş Kanalı, Zigana Geçidi vb.

DİKKAT

Özel ada dâhil olmayıp tamlama kuran şehir, il, ilçe, belde, köy vb. sözler küçük harfle başlar:

- ✓ Konya ili, Etimesgut ilçesi, Uzungöl beldesi, Taflan köyü vb.

DİKKAT

Özel ada dâhil olmayan gazete, dergi, tablo vb. sözler büyük harfle başlamaz:

- ✓ Milliyet gazetesi, Türk Dili dergisi, Halı Dokuyan Kızlar tablosu vb.

DİKKAT

Kitap, makale, tiyatro eseri, kurum adı vb. özel adlarda yer alan kelimelerin ilk harfleri büyük yazıldığında ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de sözleriyle mı, mi, mu, mü soru eki küçük harfle yazılır:

- ✓ Mai ve Siyah, Diyorlar ki, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu vb.

14. Mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak adlarında geçen mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak kelimeleri büyük harfle başlar:	✓ Halit Rifat Paşa Mahallesi, Karaköy Meydanı, Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, Nene Hatun Caddesi, Cemal Nadir Sokağı vb.
15. Saray, köşk, han, kale, köprü, kule, anıt vb. yapı adlarının bütün kelimeleri büyük harfle başlar:	✓ İshakpaşa Sarayı, Çankaya Köşkü, Horozlu Han, Ankara Kalesi, Mostar Köprüsü, Beyazıt Kulesi, Zafer Abidesi, Bilge Kağan Anıtı vb.
16. Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğunda, yer adının ilk harfi büyük yazılır:	✓ Hisar'dan, Boğaz'dan, Köşk'e vb.
17. Kurum, kuruluş ve kurul adlarının her kelimesi büyük harfle başlar:	✓ Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk Dil Kurumu, Çankaya Lisesi; Mavi Köşe Bakkaliyesi; Yeşilay Derneği; Bakanlar Kurulu; Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü vb.
18. Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge adlarının her kelimesi büyük harfle başlar:	✓ Medeni Kanun, Türk Bayrağı Tüzüğü, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği vb.
19. Kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik ve makam sözleri asılları kastedildiğinde büyük harfle başlar:	✓ Türk Dil Kurumu bazı sözcüklerin yazı ile ilgili değişiklik olduğunu bildirdi. ✓ Tahmin ediyoruz ki Kurum bu yıl yeni bir sözlük basacak.
20. Kitap, dergi, gazete ve sanat eserlerinin (tablo, heykel, beste vb.) her kelimesi büyük harfle başlar:	✓ Safahat; Türk Dili; Resmî Gazete, Hürriyet; Kaplumbağa Terbiyecisi; Yorgun Herkül vb.
* Özel adın tamamı büyük yazıldığında ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de sözleriyle mı, mi, mu, mü soru eki de büyük harfle yazılır:	✓ DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ vb.
21. Ulusal, resmî ve dinî bayramlarla anma ve kutlama günlerinin adları büyük harfle başlar:	✓ Cumhuriyet Bayramı, Kurban Bayramı, Miraç Kandili; Anneler Günü, Hıdırellez vb.
22. Kurultay, bilgi şöleni, çalıştay, açık oturum vb. toplantıların adlarında her kelimenin ilk harfi büyük yazılır:	✓ VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, Karamanlı Türkçesi Araştırmaları Çalıştayı vb.
23. Tarihî olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar:	✓ Kurtuluş Savaşı, Cilalı Taş Devri, Buzul Dönemi, Millî Edebiyat Dönemi vb.
24. Özel adlardan türetilen bütün kelimeler büyük harfle başlar:	✓ Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Avrupalılaşmak, Darvinci, Bursalı vb.

DİKKAT

Özel ad kendi anlamı dışında yeni bir anlam kazanmışsa büyük harfle başlamaz:

- ✓ acem (Türk müziğinde bir perde), amper (elektrik akımında şiddet birimi), allahlık (saf, zararsız kimse), donkişötlük (gereği yokken kahramanlık göstermeye kalkışma) vb.

DİKKAT

Para birimleri büyük harfle başlamaz:

- ✓ avro, dinar, dolar, lira, kuruş, lîret vb.

DİKKAT

Özel adlar yerine kullanılan "o" zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz.

DİKKAT

Müzikte kullanılan makam ve tür adları büyük harfle başlamaz:

- ✓ acemaşîran, acembuselik, bayati, hicazkâr, türkû, varsağı, bayatı vb.

25. Yer, millet ve kişi adlarıyla kurulan birleşik kelimelerde sadece özel adlar büyük harfle başlar:	✓ Antep fıstığı, Brüksel lahanası, Hindistan cevizi, İngiliz anahtarı, Maraş dondurması, Van kedisi vb.
Ç. Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar:	✓ 29 Mayıs 1453 Salı günü
Belirli bir tarihi belirtmeyen ay ve gün adları küçük harfle başlar:	✓ Üniversite bu yıl yine ekimde açılacak.
D. Tabela, levha ve levha niteliğindeki yazılarda geçen kelimeler büyük harfle başlar:	✓ Giriş, Çıkış, Müdür, Vezne, Otobüs Durağı, Dolmuş Durağı, 3. Kat, 4. Sınıf, 1. Blok vb.
E. Kitap, bildiri, makale vb.nde ana başlıktaki kelimelerin tamamı, alt başlıktaki kelimelerin ise yalnızca ilk harfleri büyük olarak yazılır.	
F. Kitap, dergi vb.nde bulunan resim, çizelge, tablo vb.nin altında yer alan açıklayıcı yazılar büyük harfle başlar. Açıklayıcı yazı, cümle niteliğinde değilse sonuna nokta konmaz.	

Sayıların Yazılışı

1. Sayılar harflerle de yazılabilir:	✓ bin yıldan beri, on dört gün, haftanın beşinci günü, üç ayda bir, yüz soru, iki hafta sonra, üçüncü sınıf vb.
* Buna karşılık saat, para tutarı, ölçü, istatistik ve-rilere ilişkin sayılarda rakam kullanılır:	✓ 17.30'da, 11.00'de, 1.500.000 lira, 25 kilogram, 15 metre kumaş, 1.250.000 kişi vb.
* Saatler ve dakikalar metin içinde yazıyla da yazılabilir:	✓ saat dokuzu beş geç, saat yediye çeyrek kala vb.
* Dört veya daha çok basamaklı sayıların kolay okunabilmesi amacıyla içinde geçen bin, milyon, milyar ve trilyon sözleri harfle yazılabilir:	✓ 1 milyar 500 milyon kişi, 3 bin 255 kalem, 8 trilyon 412 milyar vb.
2. Birden fazla kelimeden oluşan sayılar ayrı yazılır:	

3. Para ile ilgili işlemlerle senet, çek vb. ticari belgelerde geçen sayılar bitişik yazılır:	✓ 650,35 (altıyüzelliTL,otuzbeşkr.)
4. Yüzde ve binde işaretleri yazılırken sayılarla işaret arasında boşluk bırakılmaz:	✓ %25, ‰50 vb.
5. Adları sayılardan oluşan iskambil oyunları bitişik yazılır:	✓ altmışaltı, ellibir, yirmibir vb.
6. Romen rakamları tarihî olaylarda, yüzyıllarda, hükümdar adlarında, tarihlerde ayların yazılışında, kitap ve dergi ciltlerinde, kitapların asıl bölümlerinden önceki sayfaların numaralandırılmasında, maddelerin sıralandırılmasında kullanılır:	✓ II. Dünya Savaşı; XX. yüzyıl; III. Selim, V. Karl, VIII. Edward; 1.XI.1928; I. Cilt; I) ... II) ... vb.
7. Dört veya daha çok basamaklı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve aralarına nokta konur:	✓ 4.567, 326.197, 49.750.812, 28.434.250.310.500 vb.
8. Sayılarda kesirler virgülle ayrılır:	✓ 15,2 (15 tam, onda 2); 5,26 (5 tam, yüzde 26) vb.
9. Sıra sayıları yazıyla ve rakamla gösterilebilir. Rakamla gösterilmesi durumunda ya rakamdan sonra bir nokta konur ya da rakamdan sonra kesme işareti konularak derece gösteren ek yazılır:	✓ 15., 56., XX.; 15'inci, 56'ncı, XX'nci vb.
10. Üleştirme sayıları rakamla değil yazıyla belirtilir:	✓ 2'şer değil ikişer, 9'ar değil dokuzar, 100'er değil yüzer vb.
11. Bayağı kesirlere getirilecek ekler alttaki sayı esas alınarak yazılır:	✓ 4/8'i (dört bölü sekizi), 1/2'si (bir bölü ikisi) vb.

DİKKAT

Sıra sayıları ekle gösterildiklerinde rakamdan sonra sadece kesme işareti ve ek yazılır, ayrıca nokta konmaz:

✓ 8.'inci değil 8'inci, 2.'nci değil 2'nci vb.

YAZIM KURALLARI 2

Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler

- ✓ Sayıların Yazılışı
- ✓ Ek Fiilin Yazılışı
- ✓ İki kelimelerin Yazılışı
- ✓ Soru Eki Mi/ Mi/ Mu/ Mü'nün Yazılışı
- ✓ Bitişik Yazılan Birleşik Sözcükler

- ✓ Kısaltmaların Yazılışı
- ✓ Bağlaç Olan Ki'nin Yazılışı
- ✓ Pekileştirmeli Sözcüklerin Yazılışı
- ✓ Bağlaç Olan Da/ De'nin Yazılışı
- ✓ Ayrı Yazılan Birleşik Sözcükler

Kısaltmaların Yazımı

Kısaltma:

Bir kelimenin, terimin veya özel adın, içerdiği harflerden biri veya birkaçı ile daha kısa olarak ifade edilmesi ve simgeleştirilmesidir. Kısaltmalarla ilgili kurallar şunlardır:

1. Kuruluş, ülke, kitap, dergi ve yön adlarının kısaltmaları her kelimenin ilk harfinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır:	✓ TDK (Türk Dil Kurumu), KB (Kutadgu Bilig); B (batı), D (doğu), GB (güneybatı) vb.
* Ancak bazen kelimelerin, özellikle son kelimenin birkaç harfinin kısaltmaya alındığı da görülür. Bazen de aradaki kelimelerden hiç harf alınmadığı olur. Bu tür kısaltmalarda, kısaltmanın akılda kalabilmesi için yeni bir kelime oluşturma amacı güdülür:	✓ BOTAŞ (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi), İLESAM (İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği), TÖMER (Türkçe Öğretim Merkezi) vb.

DİKKAT

Gelenekleşmiş olan T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) ve T. (Türkçe) kısaltmalarının dışında büyük harflerle yapılan kısaltmalarda nokta kullanılmaz.

2. Ölçü birimlerinin uluslararası kısaltmaları kullanılır:	✓ cm (santimetre), g (gram), l (litre), mg (miligram), m ² (metrekare) vb.
3. Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarıyla ölçülerin dışında kalan kelime veya kelime gruplarının kısaltılmasında, ilk harfle birlikte kelimeyi oluşturan temel harfler dikkate alınır. Kısaltılan kelime veya kelime grubu; özel ad, ünvan veya rütbe ise ilk harf büyük; cins isim ise ilk harf küçük olur:	✓ Alm. (Almanca), İng. (İngilizce), Kocatepe Mah. (Kocatepe Mahallesi), Güniz Sok. (Güniz Sokağı), Prof. (Profesör), Dr. (Doktor), Av. (Avukat), Alb. (Albay), Gen. (General); sf. (sıfat), haz. (hazırlayan), çev. (çeviren), ed. (edebiyat), fiz. (fizik), kim. (kimya) vb.

* Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kelimenin okunuşu esas alınır:	✓ cm'yi, kg'dan, mm'den, kr.un.
* Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde ise kısaltmanın son harfinin okunuşu esas alınır:	✓ BDT'ye, TDK'den, THY'de, TRT'den, TL'nin vb.
* Ancak kısaltması büyük harflerle yapıldığı hâlde bir kelime gibi okunan kısaltmalara getirilen eklerde kısaltmanın okunuşu esas alınır:	✓ ASELSAN'da, BOTAŞ'ın, NATO'dan, UNESCO'ya vb.

DİKKAT

Numara sözünün kısaltması da kelime gibi okunduğundan getirilecek olan ek okunuşa göre getirilecektir: No.lu, No.suz.

* Sonunda nokta bulunan kısaltmalarla üs işaretli kısaltmalara gelen ekler kesmeyle ayrılmaz. Bu tür kısaltmalarda ek noktadan ve üs işaretinden sonra, kelimenin veya üs işaretinin okunuşuna uygun olarak yazılır:	✓ vb.leri, Alm.dan, İng.yi; cm ³ e (santimetreküpe), m ² ye (metrekareye), 6 ⁴ ten (altı üssü dörtten) vb.
* Sert ünsüzle biten kısaltmalar, ek aldıkları zaman okunuşta sert ses yumuşatılmaz:	✓ AGİK'in (AGİĞ'in değil), CMUK'un (CMUĞ'un değil), RTÜK'e (RTÜĞ'e değil) vb.
* Ancak birlik kelimesiyle yapılan kısaltmalarda söyleyişte k'nin yumuşatılması normaldir:	✓ ÇUKOBİRLİK'e (söylenişi ÇUKOBİRLİĞE), FİSKO-BİRLİK'in (söylenişi FİSKOBİRLİĞİN) vb.

Ek Fiilin Yazılışı

➤ Ek fiilin çekimli biçimleri (idi, imiş, ise) ayrı yazılabildiği gibi bitişik olarak da yazılabilir.

* Ünsüzle biten kelimelere bitişik olarak yazıldığında i ünlüsü düşer, ayrıca büyük ünlü uyumuna uyar:	✓ yorgun-du (yorgun idi), güzel-miş (güzel imiş), gelir-se (gelir ise) vb.
* Ünlüyle biten kelimelere bitişik olarak yazıldığında araya y ünsüzü girer ve başındaki i ünlüsü düşer, ayrıca büyük ünlü uyumuna uyar:	✓ sonuncu-y-du (sonuncu idi), yabancı-y-mış (yabancı imiş), ne-y-se (ne ise) vb.

➤ Ek-fiilin zarf-fiil eki almış biçimi olan (iken) ayrı yazılabildiği gibi kelimelere eklenerek de yazılabilir.

* Eklenerек yazıldığında baştaki i düşer. Eklendiği kelimenin ünlüleri kalın olsa da -ken zarf-fiil ekinin ünlüsü ince kalır:	✓ başlayacak-ken (başlayacak iken), çalışıyor-ken (çalışıyor iken), durgun-ken (durgun iken) vb.
* iken, ünlüyle biten kelimelere bitişik olarak yazıldığında araya y ünlüsü girer ve başındaki i ünlüsü düşer:	✓ evde-y-ken (evde iken), okulda-y-ken (okulda iken), okumakta-y-ken (okumakta iken), vb.

Bağlaç Olan Ki'nin Yazılışı

Bağlaç olan ki ayrı yazılır:	✓ bilmem ki, demek ki, kaldı ki vb.
* Birkaç örnekte ki bağlacı kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır:	✓ belki, çünkü, hâlbuki, mademki, meğerki, oysaki, sanki.
* Şüphe ve pekiştirme göreviyle kullanılan ki sözü de ayrı yazılır:	✓ Ders bitti, zil çaldı mı ki? Seni öyle göreceğim geldi ki.

İkilemelerin Yazılışı

İkilemeler ayrı yazılır:	✓ adım adım, ağır ağır, kırk elli (yıl), bata çıka, eski püskü vb.
* m ile yapılmış ikilemeler de ayrı yazılır:	✓ at mat, çocuk mocuk, dolap molap, kapı mapı, kitap mitap vb.
* İsim durum ekleri ve iyelik ekiyle yapılan ikilemeler de ayrı yazılır:	✓ baş başa, günden güne; ardı ardına, boşu boşuna, günü gününe vb.

Pekiştirmeli Sözlerin Yazılışı

Sıfat veya zarf görevindeki pekiştirmeli sözler bitişik yazılır:	✓ apaçık, çepeçevre, dümdüz, düpedüz, sapasağlam, sırlıslıklam vb.
---	--

Soru Eki Mı / Mi / Mu / Mü'nün Yazılışı

Bu ek gelenekleşmiş olarak ayrı yazılır ve kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak ünlü uyumlarına uyar:	✓ Kaldı mı? Sen de mi geldin? Olur mu? İnsanlık öldü mü?
Soru ekinden sonra gelen ekler, bu eke bitişik olarak yazılır:	✓ Okuyor muyuz? Çocuk muyum? Gelecek miydi?
Bu ek sorudan başka görevlerde kullanıldığında da ayrı yazılır:	✓ Güzel mi güzel! Yağmur yağdı mı dışarı çıkamayız.

DİKKAT

Birleşik fiillerde mi soru eki iki kelimenin arasına da gelebilir: Vaz mı geçtin?

Bağlaç Olan Da / De'nin Yazılışı

Bağlaç olan da / de ayrı yazılır ve kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak büyük ünlü uyumuna uyar:

✓ Kızı da geldi gelini de. Durumu oğluna da bildirdi. Sen de mi kardeşim? Güç de olsa.

DİKKAT

Ayrı yazılan da / de hiçbir zaman ta / te biçiminde yazılmaz: Gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var. (Gidip te gelmemek var, gelip te görmemek var değil.)

DİKKAT

Ya sözüyle birlikte kullanılan da ayrı yazılır: ya da

DİKKAT

Da / de bağlacını kendisinden önceki kelimedenden kesme ile ayırmak yanlıştır: Ayşe de geldi. (Ayşe'de geldi değil.) Kitabın kapağına da dikkat et. (Kitabın kapağına'da dikkat et değil.)

YAZIM KURALLARI 3

Büyük Harflerin Kullanıldığı Yerler
Sayıların Yazılışı
Ek Fiilin Yazılışı
İkilemelerin Yazılışı
Soru Eki Mı/ Mi/ Mu/ Mü'nün Yazılışı
✓ Bitişik Yazılan Birleşik Sözcükler

Kısaltmaların Yazılışı
Bağlaç Olan Ki'nin Yazılışı
Pekiştirmeli Sözlerin Yazılışı
Bağlaç Olan Da/ De'nin Yazılışı
✓ Ayrı Yazılan Birleşik Sözcükler

Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler

1. Etmek, edilmek, eylemek, olmak, olunmak yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiiller, ilk kelimesinde herhangi bir ses düşmesi veya türemesine uğramazsa ayrı yazılır:	✓ alt etmek, arz etmek, azat etmek, dans etmek, el etmek, göç etmek, ilan etmek, kabul etmek, kul etmek, kul olmak, not etmek, oyun etmek, söz etmek, terk etmek, var olmak vb.
2. Birleşme sırasında kelimelerinden hiçbirisi veya ikinci kelimesi anlam değişikliğine uğramayan birleşik kelimeler ayrı yazılır.	
a. Hayvan türlerinden birinin adıyla kurulanlar:	✓ ada balığı, ardıc kuşu, ateş böceği, at sineği, su yılanı, Ankara keçisi, bal arısı vb.
b. Bitki türlerinden birinin adıyla kurulanlar:	✓ ayrik otu, ateş çiçeği, ban ağacı, altın kök, dağ elması, çam fıstığı, kuru fasulye vb.

DİKKAT

Çiçek dışında anlamlar taşıyan baklaçiçeği (renk), narçiçeği (renk), suçiçeği (hastalık); ot dışında anlamlar taşıyan ağızotu (barut), sıçanotu (arsenik); ses düşmesine uğramış olan çöreotu ve yazımı gelenekleşmiş olan semizotu, dereotu bitişik yazılır.

c. Nesne, eşya ve alet adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler:	✓ alçı taşı, arap sabunu, duvar saati, alt geçit, dolma kalem, toplu iğne, afyon ruhu vb.
ç. Yol ve ulaşım ile ilgili birleşik kelimeler:	✓ Arnavut kaldırımı; çevre yolu, deniz yolu, hava yolu, kara yolu, keçi yolu; köprü yol vb.
d. Durum, olgu ve olay bildiren sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler:	✓ açık oturum, ana dili, baş ağrısı (hastalık), çözüm yolu, dil birliği, iş birliği, yer çekimi vb.
e. Bilim ve bilgi sözleriyle kurulan birleşik kelimeler:	✓ anlam bilimi, dil bilimi, ruh bilimi, toplum bilimi, dil bilgisi, halk bilgisi, ses bilgisi, şekil bilgisi vb.
f. Yuvar ve küre sözleriyle kurulan birleşik kelimeler:	✓ göz yuvarı, hava yuvarı, ısı yuvarı, yarı küre, yarım küre vb.

g. Yiyecek, içecek adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler:	✓ maden suyu, tulum peyniri, dolma biber, İnegöl köftesi, kuru yemiş, kestane şekeri vb.
ğ. Gök cisimleri:	✓ Çoban Yıldızı, gök taşı, meteor taşı vb.
h. Organ veya organ yerine geçen sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler:	✓ patlak göz, aşık kemiği, serçe parmak, azı dişi, safra kesesi; çatma kaş, takma diş vb.
ı. Benzetme yoluyla insanın bir niteliğini anlatmak üzere bitki, hayvan ve nesne adlarıyla kurulan birleşik kelimeler:	✓ çetin ceviz, çöpsüz üzüm; eski kurt, sarı çıyan, sağmal inek; eski toprak, eski tüfek, sapsız balta, demir yumruk, kuru kemik vb.
i. Zamanla ilgili birleşik kelimeler:	✓ gece yarısı, hafta başı, hafta sonu vb.
3. -r / -ar / -er, -maz / -mez ve -an / -en sıfat-fiil ekleriyle kurulan sıfat tamlaması yapısındaki birleşik kelimeler ayrı yazılır:	✓ çalar saat, çıkar yol, güler yüz, koşar adım, yazar kasa, çıkmaz sokak, görünmez kaza, tükenmez kalem, uçan daire vb.
4. Renk sözü veya renklerden birinin adıyla kurulmuş isim tamlaması yapısındaki renk adları ayrı yazılır:	✓ bal rengi, duman rengi, portakal rengi, gece mavisi, limon sarısı, safra yeşili, süt kırığı vb.
5. Rengin tonunu belirtmek üzere renkten önce kullanılan sıfatlar ayrı yazılır:	✓ açık mavi, açık yeşil, kara sarı, kirli sarı, koyu mavi, koyu yeşil vb.
6. Yer adlarında kullanılan batı, doğu, güney, kuzey, güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu, aşağı, yukarı, orta, iç, yakın, uzak kelimeleri ayrı yazılır:	✓ Batı Trakya, Doğu Anadolu, Güney Kutbu, Güneydoğu Anadolu, Aşağı Ayrancı, Orta Asya, İç Asya, İç Anadolu, Yakın Doğu vb.
7. Kişi adlarından oluşmuş mahalle, bulvar, cadde, sokak, ilçe, köy vb. yer ve kuruluş adlarında, sondaki unvanlar hariç şahıs adları ayrı yazılır:	✓ Yunus Emre Mahallesi, Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, Nene Hatun Caddesi, Fevzi Çakmak Sokağı, Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi vb.
8. Dış, iç, sıra sözleriyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır:	✓ çağ dışı, olağan dışı, yasa dışı, hafta içi, yurt içi, aklı sıra, ardı sıra, peşi sıra, yanı sıra vb.
9. Somut olarak yer belirten alt ve üst sözleriyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır:	✓ deri altı, su altı, toprak altı, yer altı (yüzey); böbrek üstü bezi vb.
10. Alt, üst, ana, ön, art, arka, yan, karşı, iç, dış, orta, büyük, küçük, sağ, sol, peşin, bir, iki, tek, çok, çift sözlerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır:	✓ iç savaş, iç tüzük, dış borç, orta oyunu, sağ açık, sağ bek, peşin fikir, peşin hüküm, tek hücreli vb.

Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler

Belirtisiz isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, isnat grupları, birleşik fiiller, ikilemeler, kısaltma grupları ve kalıplaşmış çekimli fiillerden oluşan ifadeler yeni bir kavramı karşılıklarında birleşik kelime olurlar. Birleşik kelimeler belirli kurallar çerçevesinde bitişik veya ayrı olarak yazılır.

Birleşik kelimeler aşağıdaki durumlarda bitişik yazılırlar:

1. Ses düşmesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır:	✓ birbiri (< biri biri), nasıl (< ne asıl), niçin (< ne için), sütlaç (< sütlü aş) vb.
2. Özgün biçimleri tek heceli bazı Arapça kökenli kelimeler etmek, edilmek, eylemek, olmak, olunmak yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesine, ses değişmesine veya ses türemesine uğradıklarında bitişik yazılır:	✓ emretmek, menolunmak, cemetmek, kaybolmak; darbetmek, dercetmek, hamdetmek; affetmek, hissetmek, reddetmek vb.
3. Kelimelerden her ikisi veya ikincisi, birleşme sırasında anlam değişmesine uğradığında bu tür birleşik kelimeler bitişik yazılır.	
a. Bitki adları:	✓ aslanağzı, civanperçemi, keçiboynuzu, kuşburnu, mer-yemanaeldiveni vb.
b. Hayvan adları:	✓ danaburnu (böcek), akbaş (kuş), alabacak (at), bağır-kara (kuş), vb.
c. Hastalık adları:	✓ itdirseği (arpacık), delibaş, karabaş, karabacak vb.
ç. Alet ve eşya adları:	✓ balıkgözü (halka), deveboynu (boru), domuztırnağı (kanca) vb.
d. Biçim, tarz, tür, motif vb. adlar:	✓ ayıbacağı (yelken biçimi), balıksırtı (desen), civankaş (nakış), eşeksırtı (çatı biçimi) vb.
e. Yiyecek adları:	✓ hanımğöbeği (tatlı), kadınbudu (köfte), kedidili (biskü-vi), dilberdudağı (tatlı) vb.
f. Oyun adları:	✓ beştaş, dokuztaş, üçtaş vb.
g. Gök cisimlerinin adları:	✓ Altıkardeş (yıldız kümesi), Arıkovanı (yıldız kümesi), Büyükkayı (yıldız kümesi) vb.
ğ. Renk adları:	✓ baklaçiçeği, balköpüğü, camgöbeği, devetüyü, fildişi, güllurusu, kavuniçi vb.
h. Oğlu, kızı sözleri:	✓ çapanoğlu, eloğlu, hinoğluhin, elkızı vb.
4. -a, -e, -ı, -i, -u, -ü zarf-fiil ekleriyle bilmek, vermek, kalmak, durmak, gelmek ve yazmak fiilleriyle yapılan tasvirî fiiller bitişik yazılır:	✓ düşünebilmek, gülüvermek, uyuyakalmak, gidedur-mak, yazadurmak, çıkagelmek, süregelmek, düşeyaz-mak, öleyazmak vb.
5. Bir veya iki ögesi emir kipiyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler bitişik yazılır:	✓ albeni, ateşkes, incitmebeni, batçık, çekyat, kaçgöç, kapkaç, örtbas, tutkal, yapboz, vb.
6. -an/-en, -r/-ar/-er/-ır/-ir, -maz/-mez ve -mış/-miş sı-fat-fiil ekleriyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler bitişik yazılır:	✓ cankurtaran, çöpçatan, dalgakıran, gökdelen, yelke-sen; külyutmaz, tanrıtanımaz, varyemez; çokbilmiş, gün-görmüş vb.
7. İkinci kelimesi -dı (-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü) kalıplaşmış belirli geçmiş zaman ekleriyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:	✓ albastı, çitkırıldım, dalbastı, fırdöndü, gecekondu, gün-döndü, imambayıldı, karyağdı, mirasyedi, serdengeçti, şıpsavdı, zıpçıktı vb.

8. Her iki kelimesi de -dı (-di / -du / -dū, -tı / -ti / -tu / -tü) belirli geçmiş zaman veya -r / -ar / -er geniş zaman eklerini almış ve kalıplaşmış bulunan birleşik kelimeler bitişik yazılır:	✓ dedikodu, kaptıkaçtı, oldubitti, uçtuuçtu, biçerdöver, göçerkonar, konargöçer, okuryazar, uyurgezer, yüzergezer vb.
9. Somut olarak yer bildirmeyen alt, üst ve üzeri sözlerinin sona getirilmesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:	✓ ayakaltı, bilinçaltı, akşamüstü, ayaküstü, gerçeküstü, ikindiüstü, olağanüstü, öğleüzeri, suçüstü, yüzüstü; akşamüzeri, ayaküzeri vb.
10. İki veya daha çok kelimenin birleşmesinden oluşmuş kişi adları, soyadları ve lakaplar bitişik yazılır:	✓ Alper, Birol, Gülnihal, Gülseren, Şenol, Varol; Abasıyanık, Adivar, Atatürk, Gökalt vb.
11. İki veya daha çok kelimedenden oluşmuş il, ilçe, semt vb. yer adları bitişik yazılır:	✓ Çanakkale, Acıpayam, Pınarbaşı, Şebinkarahisar, Beşiktaş, Kabataş vb.
12. Şehir, köy, mahalle, dağ, tepe, deniz, göl, ırmak, su, çay vb. kelimelerle kurulmuş sıfat tamlaması ve belirtisiz isim tamlaması kalıbındaki yer adları bitişik yazılır:	✓ Akşehir, Eskişehir, Suşehri, Batıkent, Konutkent, Korukent, Uludağ, Kocatepe, Karadeniz, Kızılırmak, Yeşilirmak vb.
13. Kişi adları ve unvanlarından oluşmuş mahalle, meydan, köy vb. yer ve kuruluş adlarında, unvan kelimesi sonda ise gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır:	✓ Abidinpaşa, Bayrampaşa, Davutpaşa, Gazi Osmanpaşa (mahalle), Ertuğrulgazi (ilçe), Kemalpaşa (ilçe) vb.
14. Ara yönleri belirten kelimeler bitişik yazılır:	✓ güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu
15. Dilimizde her iki ögesi de asıl anlamını koruduğu hâlde yaygın bir biçimde gelenekleşmiş olarak bitişik yazılan kelimeler de vardır:	
a. Baş sözüyle oluşturulan sıfat tamlamaları:	✓ başağırlık, başbakan, başçavuş, başeser, başhekim, başhemşire, başyazar vb.
b. Bir topluluğun yöneticisi anlamındaki başı sözüyle oluşturulan belirtisiz isim tamlamaları:	✓ aşçıbaşı, binbaşı, çarkçıbaşı, çeribaşı, elebaşı, usta-başı, yüzbaşı vb.
c. Ağa, baba, bey, efendi, hanım, nine vb. sözlerle kurulan birleşik kelimeler:	✓ ağababa, ağabey, beyefendi, efendibaba, hanımefendi, paşababa vb.
ç. Biraz, birçok, birçoğu, birkaç, birkaçı, birtakım, herhangi, hiçbir, hiçbirini belirsizlik sıfat ve zamirleri de gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır.	
16. Ev kelimesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:	✓ bakımevi, basımevi, doğumevi, gözlemevi, huzurevi, öğretmenevi, polisevi, yayınevi vb.
17. Hane, name, zade kelimeleriyle oluşturulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:	✓ çayhane, dershane, kahvehane, beyanname, kanunname, seyahatname, amcazade vb.
18. -zede ile oluşturulmuş birleşik kelimeler bitişik yazılır:	✓ depremzede, afetzede, selzede, kazazede vb.
19. Farsça kurala göre oluşturulan sözler bitişik yazılır:	✓ âlemşümül, cihanşümül darıdünya, ehlibeyit, erkânıharp, gayrimenkul, gayrimeşru vb.

20. Arapça kurala göre oluşturulan sözler bitişik yazılır:	✓ darülaceze, darülfünun, daüssıla, fevkalade, fevkalbeşer, hıfzıssıhha, inşallah, velhasıl vb.
21. Müzikte kullanılan makam adları bitişik yazılır:	✓ acembuselik, hisarbuselik, muhayyerkürdi vb.

DİKKAT

Bir sıfatla oluşturulan usul adlarında sıfat ayrı yazılır: ağır aksak, yürük aksak, yürük semai vb.

22. Kanunda bitişik geçen veya bitişik olarak tescil ettirilmiş olan kuruluş adları bitişik yazılır:	✓ İçişleri, Dışişleri, Genelkurmay, Yükseköğretim Kurulu, Gaziosmanpaşa Üniversitesi vb.
23. Renk adlarıyla kurulan bitki, hayvan veya hastalık adları bitişik yazılır:	✓ akağaç, alacamenekşe, alabalık, beyazsinek, mavi-hastalık, maviküf vb.

NOKTALAMA İŞARETLERİ 1

Nokta (.)

1. Bitmiş cümlelerin sonunda kullanılır.

Örnek:

Edebiyat, çağ açıp çağ kapatacak kadar güçlü bir sanattır.

2. Bazı kısaltmalardan sonra kullanılır.

Örnek:

Cad. (cadde), Fr. (Fransızca), s. (sayfa) ...

3. Sıra sayılarını göstermek için kullanılır.

Örnek:

Toplantının 3, 4 ve 5. Maddelerini yeniden konuşalım.

4. Saat ve dakika gösteren sayıların arasına konur.

Örnek:

Uçağa saat 14.00'te yetişmek zorundaydı.

5. Tarih gösteren sayıları birbirinden ayırmak için kullanılır.

Örnek:

19.05.1919 tarihi bizler için yeni bir başlangıçtı.

6. Matematikte çarpma işlemini göstermek için kullanılır.

Örnek:

3.5= 15

7. Maddeleri gösteren rakam veya harflerden sonra konur.

Örnek:

1.1.A. a.

8. Kitap, dergi vb.nin künyelerinin sonuna konur.

Örnek:

Saltuk, S., Arkeoloji Sözlüğü, İstanbul, İnkılap Yayınevi, 1989.

9. Genel ağ adreslerinde kullanılır.

Örnek:

[https :/ /sozluk.gov. tr](https://sozluk.gov.tr)

10. Dört ve dörtten çok basamaklı sayıları üçerli gruplara ayırmak için kullanılır.

Örnek:

Burası 137.000 nüfuslu büyük bir ilçeydi.

DİKKAT

T.C. ve T. (Türkçe) kısaltmaları dışında büyük harfle yapılan kısaltmalarda nokta (.) kullanılmaz.

DİKKAT

Ölçü birimlerinin kısaltmalarında nokta (.) kullanılmaz.

m (metre), cm (santimetre)

Virgül (,)

1. Art arda sıralanan eş görevli sözcük ve söz gruplarının arasına konur.

Örnek:

Burası; doğaseverlerin, yürüyüşçülerin, bisikletlilerin gözdesi durumunda.

2. Sıralı cümleleri ayırmak için kullanılır.

Örnek:

Cebinden kör bir çakı çıkardı, ıslak toprağa anlamsız birkaç çizgi çekti.

3. Uzun cümlelerde özneyi belirtmek ve vurgulamak için kullanılır.

Örnek:

Sanatçının uzun süre yaşamış olduğu bu tarihî ev, Kültür Bakanlığı tarafından satın alınarak müzeye dönüştürülmüş.

4. Cümlelerde yer alan ara söz veya ara cümlelerin başında ve sonunda kullanılır.

Örnek:

Annemi, elleri öpülesi mübarek kadını, bu güzel köye ebe olarak göndermiş devletimiz.

5. Tırnak içine alınmayan alıntı cümlelerinden sonra kullanılır.

Örnek:

Tezinizin savunmasını yapabilirsiniz, deyince çok heyecanlandım.

6. Ret, onay ve teşvik bildiren kelimelerden sonra kullanılır.

Örnek:

Hayır, hayal ile yoktur alışverişim.

7. Hitap ifadelerinden sonra kullanılır.

Örnek:

Değerli milletvekilleri,

8. Anlatıma güç katmak için arka arkaya sıralanan sözcüklerin arasına gelir.

Örnek:

Akşam, yine akşam, yine akşam...

9. Anlam karışıklığını gidermek için kullanılır.

Örnek:

Kadın , satıcıya vitrinde gördüğü kazağı almak istediğini söyledi.

10. Konuşma çizgisinden sonraki alıntı cümlesinin sonuna konur.

Örnek:

- Bu sabah kapıcı ekmek bırakmak için uğramadı mı, diye sordu.

11. Edebi eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur.

Örnekler:

Telefonu hışımla açtı karşısındaki kişiye,

- İş yerinde olmam gereken saat henüz gelmedi, dedi.

12. Sayıların yazılışında kesirli ifadeleri göstermek için kullanılır.

Örnek:

9,5 3,14

13. Metin içinde art arda gelen zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra konur.

Örnek:

Toplantıdaki kararları okuyup, biraz düşünüp arkadaşlarına fikirlerini soracaktı.

14. Kitap, dergi vb.nin künyelerinde yazar, eser, basımevi vb. maddelerden sonra konur.

Örnek:

ERGİN, Muharrem, Dede Korkut Kitabı, Ankara, 1958.

DİKKAT

Metin içinde zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra virgül konmaz.

Toplantıya başlamadan bir iki defa katılımcılar arasında eksik var mı diye baktı.

DİKKAT

Metin içinde ve,veya,yahut bağlaçlarından önce de sonra da virgül konmaz.

Üç veya dördüncü denemesinde topu ağlara göndermeye başladı.

DİKKAT

Tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz.

Hem ağlar hem giderim.

DİKKAT

Pekiştirme ve bağlama görevinde kullanılan da/ de bağlacından sonra virgül konmaz.

Siz istemeseniz de ben bu işi yapacağım.

DİKKAT

-ınca / -ince anlamında kullanılan mı / mi ekinden sonra virgül konmaz.

Şu dağı da aşttık mı Dikenli köyünün tarlalarını görecekiz.

DİKKAT

Şart ekinden sonra virgül konmaz.

Bu havalarda sıkı giyinmezse tabii ki hastalanır.

DİKKAT

Tamlamalarda tamlayanla tamlanan arasına virgül konmaz.

Eserde lise öğrencilerine faydalı bilgilere yer verilmiş.

DİKKAT

Birer tekrar grubu olan ikilemelerin arasına virgül konmaz.

Yorgun adımlarla yamaçtan aşağı ağır ağır iniyordu.

Noktalı Virgül (;)

1. Virgüllerle ayrılmış tür ve takımları birbirinden ayırmak için kullanılır.

Örnek:

İzlediğim filmler, tiyatrolar, gösteriler; okuduğum romanlar, hikayeler denemeler derin izler bıraktı.

2. Öğeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri ayırmak için kullanılır.

Örnek:

Sevinçten, heyecandan içim içime sığmıyor; bağırarak, kahkahalar atmak, ağlamak istiyorum.

3. İkiden fazla eş değer öğeler arasında virgül bulunan cümlelerde öznen sonra noktalı virgül konabilir.

Örnek:

Yeni usul şiirimiz; zevksiz, köksüz, acemice görünüyordu.

NOKTALAMA İŞARETLERİ 2

İki Nokta (:))

1. Kendisiyle ilgili örnek verilecek ya da açıklama yapılacak cümlelerin sonuna konur.

Örnekler:

Bir öyküde bulunması gereken iki özellik vardır: iyi bir kurgu, güçlü bir düş.

Yeni bir ad koydular köylüler Hasan'a: Karaca.

2. Karşılıklı konuşmalarda konuşan kişiyi belirten sözlerden sonra, edebi metinlerde konuşma bölümlerinden önce kullanılır.

Örnek:

Koca Yusuf:

— Ben karşımdaki ile ciddi güreşmezsem aldığım ödülü haram sayarım.

3. Ses bilgisinde uzun ünlüyü göstermek için kullanılır.

Örnek:

a:ile, ka:til

4. Genel ağ adreslerinde kullanılır.

Örnek:

<https://www.meb.gov.tr>

5. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır.

Örnek:

21:3= 7

DİKKAT

İki noktadan sonra gelen ifadeler cümle niteliğindeyse büyük, cümle niteliğinde değilse küçük harfle başlar.

Bunca yıllık öğretmenlik hayatım bana şunu öğretti: Hiçbir öğrenci başarısız olmaktan mutlu değildir.

Aklın ve bilimin üç düşmanı vardır: cahillik, tembellik, kibir.

Üç Nokta (...)**1. Bitmemiş cümlelerin sonunda kullanılır.****Örnek:**

Odanın kapısından dışarı taşan sesler, haykırmalar, homurdanmalar...

2. Ünlem ve seslenmelerde anlamı pekiştirmek için konur.**Örnek:**

Mehmet Efendi... Mehmet Efendi... yangın!..

3. Herhangi bir sebepten ya da kaba sayıldığı için yazılmak istenmeyen sözcüklerin yerine kullanılır.**Örnek:**

Bu olayda E...'nin de parmağının olduğunu biliyor ama konuşmuyordu.

4. Alıntı metinlerde alınmayan yerleri göstermek için kullanılır.**Örnek:**

... yolda bütün heybetiyle durunca kahvedekiler yerinden fırladı. Fakat o pek de heyecanlı görünmüyordu ...

5. Sözün bir yerden kesilerek sözü okuyucunun zihinde tamamlaması için kullanılır.**Örnek:**

Sana uğurlar olsun ... Ayrılıyor yolumuz!

6. Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevaplarda kullanılır.**Örnekler:**

— Kim derler sana buralarda?

— Ali...

— Hangi Ali?

— ...

Soru İşareti (?)**1. Soru cümlelerinden sonra kullanılır.****Örnek:**

Bugün kimlerin konuşma yapacağını biliyor musun?

2. Soru eki veya sözcüğü taşımayan ama soru anlamı olan ifadelerden sonra kullanılır.**Örnekler:**

Başını kaldırarak soğuk bir ses tonuyla:

-Doğum yeriniz?

3. Bilinmeyen, kesin olmayan, şüphe edilen durumları belirtmek için yay ayraç içinde kullanılır.**Örnek:**

1496 (?) yılında doğan Fuzuli divan şiirimizin en güçlü kalemlelerinden biri olmuştur.

DİKKAT

mi/ mi ekini alan yan cümle temel cümlelerin zarf tümleci olduğunda cümlelerin sonuna soru işareti konmaz.

Bahar geldi mi Büyük Göl'ün etrafı yeniden sürülerle dolar.

DİKKAT

Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sona konur.

Çok yakından mı bu sesler, çok uzaklardan mı?

DİKKAT

Sıralı cümlelerde son cümle soru anlamı taşımıyorsa soru işareti kullanılmaz.

Bundan sonra her şey eskisi gibi olabilir mi, bilmiyorum.

Ünlem İşareti (!)

1. Acı, sevinç, heyecan vb. duyguları bildiren cümle veya ibarelerden sonra kullanılır.

Örnekler:

Ne mutlu sizin gibi düşünen gençlere!

Eyvah! Yanıma para almayı unuttum.

2. Seslenme, hitap, uyarı sözlerinden sonra kullanılır.

Örnekler:

Ey Türk gençliği!

Hey! Siz de koşarak yanıma gelin.

3. Alay, kinaye, küçümseme anlamları katmak için ilgili ifadedden sonra yay ayraç içinde kullanılır.

Örnek:

Çok ucuz(!) bir şehir burası, yürümek bile bedava.

DİKKAT

Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konulabileceği gibi cümlelerin sonuna da konabilir.

Eyvah! Kitaplarımı unuttum.

Eyvah, kitaplarımı unuttum!

Uzun Çizgi (—)

1. Satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır.

Örnek:

Konuşmacı:

—Bu tahminlerimin doğru çıkmasını ben de istemem.

Kısa Çizgi (-)

1. Satıra sığmayan sözcükleri bölerken satır sonuna konur.

Örnek:

Toplumun kültürel değerlerini samimiyetle sahiplenmek gerekli.

2. Ekleri göstermek için eklerin başında kullanılır.

Örnek:

Bulunma hali ekleri: -de, -da, -te, -ta

3. Fiil kök veya gövdelerini göstermek için sözcüğün sonunda kullanılır.

Örnek:

oku-, yat-, öze-

4. Anlam veya görev yönünden ilişkili sözcüklerin, sayıların arasında kullanılır.

Örnekler:

Türkiye - Mısır ilişkileri her geçen gün iyiye gidiyor.

10.00 - 15.30 saatleri arasında elektrik kesintisi yaşanacak.

5. Sözcükleri ekine, köküne ayırırken kullanılır.

Örnek:

Türk-çe-miz-de

6. Ara söz ya da ara cümleleri göstermek için ifadelerin başında ve sonunda kullanılır.

Örnek:

Konya -Mevlana şehri- bugün en özel günlerinden birini yaşıyor.

7. Matematikte çıkarma işlemini göstermek için kullanılır.

Örnek:

12 - 7=5

8. Sıfırdan küçük değerleri göstermek için kullanılır.

Örnek:

Sıcaklık -7 derece olarak ölçüldü.

DİKKAT

Cümle içinde sayı adlarının yinelenmesinde araya kısa çizgi konmaz.

On on beş yıl oldu.

Üç beş kişi geldi.

NOKTALAMA İŞARETLERİ 3

Eğik Çizgi (/)

1. Dizeler yan yana yazıldığında aralarına konur.

Örnek:

Yaş otuz beş yolun yarısı eder/ Dante gibi ortasındayız ömrün.

2. Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur.

Örnek:

Yıldız Sokak No.: 15/3 Karatay/ KONYA

3. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur.

Örnek:

11/12/1975

4. Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır.

Örnek:

-arak /-erek

5. Genel ağ adreslerinde kullanılır.

Örnek:

https :/ /www.ktb.gov . tr

6. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır.

Örnek:

60/3=20

7. Fizik, matematik vb. alanlarda birimler arası orantıları gösterirken eğik çizgi araya boşluk konulmadan kullanılır.

Örnek:

g/sn (gram/saniye)

Tırnak İşareti ("")

1. Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır.

Örnek:

Paul Valery, şiir yazma yönteminden söz ederken "İlk dize Tanrı vergisidir, ondan sonrası da çaba..." dermiş.

DİKKAT

Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, ünlem işareti vb.) tırnak içinde kalır.

Yahya Kemal, Türkçeye olan sevgisini "Bu dil ağzımda annemin sütüdür." sözüyle ifade eder.

2. Özel olarak vurgulanmak istenen sözler tırnak içine alınır.

Örnek:

Mizahi yazılarında "Fiske" imzasını kullanan şair; mizahi ve edebi' dergilerde yazılar yazar.

3. Cümle içerisinde eserlerin ve yazıların adları ile bölüm başlıkları tırnak içine alınır.

Örnek:

Bugün derste "Eskici" adlı hikâyeyi okuduk.

4. Bilimsel çalışmalarda künye verilirken makale adları tırnak içinde yazılır.

DİKKAT

Tırnak içine alınan sözlerden sonra gelen ekleri ayırmak için kesme işareti kullanılmaz.

10. Uluslararası Türk Dili Kurultayı "92. Dil Bayramı"nda başlayacaktır.

Ters Eğik Çizgi (\)

1. Bilişim uygulamalarında art arda gelen dizinleri birbirinden ayırt etmek için kullanılır.

Örnek:

C:\Belgelerim\Türk İşaret Dili\Kitapçık.indd

Tek Tırnak İşareti (' ')

1. Tırnak içinde verilen cümlenin içinde yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü, ibareyi belirtmek için kullanılır.

Örnek:

Yazar "Sizce 'odasında sessizce oturabilen insan'ı, 'koşmanın cazibesine kapılmış insan'dan ayıran özellik nedir?" diye sorar öyküsünün başında.

Denden İşareti (" ")

1. Bir yazıdaki maddelerin sıralanmasında veya bir çizelgede alt alta gelen aynı sözlerin, söz gruplarının ve sayıların tekrar yazılmasını önlemek için kullanılır.

Örnekler:

- a. Etken fiil
- b. Edilgen "
- c. Dönüşlü "
- ç. İşteş "

Yay Ayrac [()]

1. Cümlenin dışında kalan ek bilgiler için kullanılır.

Örnek:

Anadolu köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) kendimizi göstermek için geziyoruz.

2. Tiyatro eserlerinde konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak için kullanılır.

Örnek:

Hürrem: (Koşar, hünkarın elinden şamdanları almak ister.) Hünkarım...

3. Alıntılarda, alınmayan bölümlerin yerine konulan üç nokta, yay ayraç içine alınabilir.

Örnek:

(...) Kilidi iki kere çevirince kendiliğinden açılır. Kapının dili bozuktur.

4. Bir bilginin şüpheyle karşılandığını veya kesin olmadığını göstermek için kullanılan soru işareti yay ayraç içine alınır.

Örnek:

1240 (?) yılında doğan Yunus Emre ...

5. Alıntıların aktarıldığı eseri, yazarı veya künye bilgilerini göstermek için kullanılır.

Örnek:

"İlk romanlarımızın ya meddah ya da aşık hikayelerinden geldiğini saptıyoruz." (Moran 1987 :41).

DİKKAT

Özel veya cins isme ait ek, ayraçtan önce yazılır.

Mevlâna'nın (1207? - 1273) ...

6. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır.

Örnek:

Bütün gece ders çalıştığını(!) söylüyor.

7. Bir yazının maddelerini gösteren sayı ve harflerden sonra kapama ayracı konur.

Örnekler:

1)	I)	A)	a)
2)	II)	B)	b)

kesme işareti (')

1. Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır.

Örnek:

Çanakkale Savaşı'nı, Türkiye'mizin, Atatürk'e

2. Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman ekten önce kesme işareti kullanılır.

Örnek:

Hisar'dan, Boğaz'dan vb.

3. Belli bir kanun, tüzük, yönetmelik kastedildiğinde bu sözlerin ek alması durumunda kesme işareti kullanılır.

Örnek:

Bu Kanun'un 19. maddesinin d bendi ...

4. Kişi adlarından sonra gelen saygı ve ünvan sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur.

Örnek:

Ali Bey'e, Sevda Hanım'dan

5. Kısaltmalardan, sayılardan, bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için konur.

Örnek:

ODTÜ'de, TTK'nin; 1955'te, 2'nci kat; A'dan Z'ye kadar

DİKKAT

Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz.

Türklerin, Türkçenin, Hollandalıdan, Atatürkçülüğü

DİKKAT

Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adlarına gelen ekleri ayırmak için konur.

Biletler 5 Haziran'a kadar satışta olacaktır.

DİKKAT

Seslerin ölçü ve söyleyiş gereği düştüğünü göstermek için kullanılır.

Güzelliğin on par'etmez / Bu bendeki aşk olmasa

DİKKAT

Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturum ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz.

Türkiye Büyük Millet Meclisine

Bakanlar Kurulunun

Mavi Köşe Bakkaliyesinden

DİKKAT

Sonunda 3. teklik kişi iyelik eki olan özel ada, bu ek dışında başka bir iyelik eki getirildiğinde kesme işareti konmaz.

Boğaz Köprümüzün güzelliği ...

Sözcükleri cümle içinde çekimleyerek sözcüklerin diğer sözcüklerle anlam ilgisi kurmasını sağlayan eklerdir.

İsim Çekim Ekleri

Hâl (Durum) Ekleri

Belirtme (Yükleme) Hâli Eki: -ı, -i, -u, -ü

Yönelme (Yaklaşma) Hâli Eki: -e, -a

Bulunma (Kalma) Hâli Eki: -de, -da, -te, -ta

Ayrılma (Çıkma/Uzaklaşma) Hâli Eki: -den, -dan, -ten, -tan

Arabayı temizledi.

Arabaya bindi.

Arabada bıraktı.

Arabadan indi.

DİKKAT

Bir sözcük hâl eklerinden hiçbirini almıyorsa yalın hâldedir.

DİKKAT

Bağlaç olan “de, da” ile hâl eki olan “-de, -da” karıştırılmamalıdır. Bağlaç olan “de, da” her zaman ayrı yazılır ve ünsüz sertleşmesi kuralına uymaz.

Örnekler:

Üzüldüğünü görünce onu **da** yanlarına aldılar.

Dün izlediğim film**de** anlatılan hikâye gerçekmiş.

DİKKAT

“-de, -da, -den, -dan” ekleri eklendiği sözcüğün anlamını değiştiriyorsa yapım eki olur.

Örnekler:

Sınıfın göz**de** öğrencisi bugün derste yoktu.

Onun kadar candan bir insan görmedim.

Tamlayan (İlgi Hâli) Eki

-in, -in, -un, -ün ekleridir.

Örnekler:

şiiir-**in** dizeleri

sanatçı-n-**in** yorumu

DİKKAT

-dan, -den eki tamlayan eki yerine kullanılabilir.

Örnek:

Öğrenciler**den** bazıları ödevlerini zamanında teslim etmedi.

(Öğrencilerin bazıları)

Tamlanan (İyelik / Aitlik / Sahiplik) Eki

-ı, -i, -u, -ü, ekleridir.

Örnekler:

ağacın dal-ı

yolun yarı-s-ı

DİKKAT

Belirtme hâli eki ile iyelik eki karıştırılmamalıdır.

Örnekler:

Misafirler gelmeden evi güzelce temizledi.

belirtme hâli eki

Evi çok güzel bir bahçeye sahipti.

iyelik eki

Çoğul Eki

“-lar, -ler” eki cümleye çoğul anlamı dışında farklı anlamlar da katabilir.

Örnekler:

aile

Dayımları yemeğe davet ettik.

abartma

Hasta ateşler içinde yanıyordu.

benzerlik

Bu ülke nice Fatihler yetiştirir.

saygı

Arif Beyler toplantıyı başlattı.

iğneleme

Emel Hanımlar derse yine geç geldi.

DİKKAT

İlgi zamiri olan "-ki" de isim çekim ekidir.

Örnek:

Arda'nın defteri senin**ki**nden daha temiz ve düzenli.

2. Fiil Çekim Ekleri

Fiilleri kip ve kişi bakımından çekimleyen eklerdir.

Kip Ekleri

- Haber (Bildirme) Kipleri
- Görülen (Bilinen) Geçmiş Zaman: -dı, -di, -tı, -ti, -tu, -tü
- Duyulan (Öğrenilen) Geçmiş Zaman: -mış, -miş, -muş, -müş
- Şimdiki Zaman: -(i)yor
- Gelecek Zaman: -acak, -ecek
- Geniş Zaman: -r, -ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür, -maz, -mez

DİKKAT

“-mez, -ar, -ecek, -miş” kip ekleri ile sıfat fiil ekleri karıştırılmamalıdır.

Örnekler:

Dönül**mez** akşamın ufkundayız.

Koş**ar** adımlarla uzaklaştı.

Ütölene**cek** çamaşırları getir.

Depoda unutul**muş** eşyalar var.

II. Dilek (Tasarlama) Kipleri

Gereklilik Kipi: -meli, -malı

İstek Kipi: -e, -a, -eli, -alı

Dilek/Şart Kipleri: -se, -sa

Emir kipinin eki yoktur.

Şahıs (Kişi) Ekleri

Eylemin kim tarafından yapıldığını gösteren eklerdir.

Örnekler:

okudu-**m**

okudu-**n**

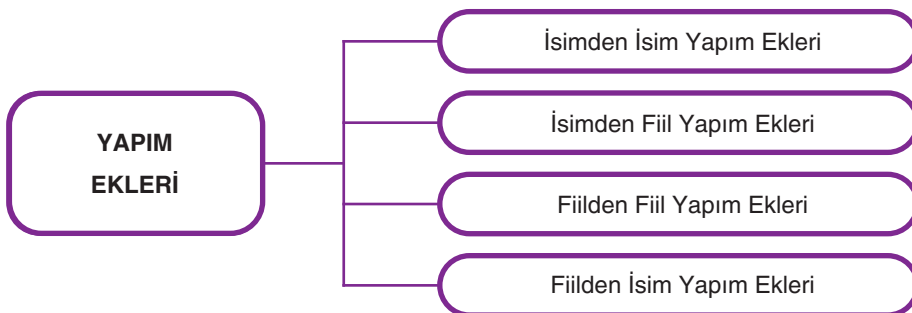
okudu

okudu-**k**

okudu-**nuz**

okudu-**lar**

YAPIM EKLERİ

Eklendiği sözcüğün anlamını, yapısını ve türünü değiştiren eklerdir.

Örnekler:

hasta-lık

hasta-lan** (mak)**

İsimden İsim Yapım Ekleri

Eklendiği isimden yeni bir isim yapar.

-lık, -lik	⇒	suluk, kitaplık
-lı, -li	⇒	akıllı, lezzetli
-sız, -siz	⇒	suçsuz, tatsız
-cı, -ci	⇒	simitçi, saatçi
-inci, -inci	⇒	birinci, ikinci

İsimden Fiil Yapım Ekleri

Eklendiği isimden fiil yapar.

-ar, -er	⇒	sarar-, yaşar-
-ımsa, -imse	⇒	benimse -, özümse-
-ık, -ik	⇒	acık-, gecik-
-a, -e	⇒	kana-, oyna-
-laş, -leş	⇒	dertleş-, kucaklaş-
-la, -le	⇒	gözle-, başla-

Fiilden Fiil Yapım Ekleri

Eklendiği fiilden fiil yapar.

-dır, -dir	⇒	yazdır -, gezdir-
-ala, -ele	⇒	ovala-, eşele-
-ıl, -il	⇒	atıl-, sevil-
-in, -in	⇒	gezin-, bakın-
-ır, -ir	⇒	kaçır-, içir-

Fiilden İsim Yapım Ekleri

Eklendiği fiilden isim yapar.

-men, -man	⇒	öğretmen, okutman
-ık, -ik	⇒	yanık, çizik
-ak, -ek	⇒	kaçak, binek
-gı, -gi	⇒	sevgi, tutku
-ıcı, -ici	⇒	geçici, itici

DİKKAT

Tüm fiilimsi ekleri (isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil) fiilden isim yapım ekleridir.

Örnekler:

Memleketinden İstanbul'a bir iş bulma umuduyla gelmişti.

Alnına dökülen sarı saçları hüznü gözlerini gizliyordu.

Başını kaldırıp gecenin sessizliğini dinledi dikkatle.

Bir sözcüğün yapım eki almış hâline gövde denir.

Kök + Yapım Eki = Gövde

Örnekler:

dağcı dağ - cı

durak dur - ak

DİKKAT

Sorularda gövdeden türemiş sözcük ifadesi ile karşılaşıldığında en az iki tane yapım eki görülmelidir.

saygılı say-gı-lı
birincilik bir-inci-lik
atılğan at-ıl-gan

NOT

Türkçede kök üzerine gelen ekler şu şekilde dizilir:

Kök + Çekim Eki

Öğrenciler sırayla geldiler.

Kök + Yapım Eki

Annesinden yeni kalemlik istedi.

Kök + Yapım Eki + Çekim Eki

Yolun başındaki arabacıya seslendi.

DİKKAT

Çekim ekinin yapım ekinden önce geldiği örnekler de vardır.

Yoldaki taşları kaldırdılar.

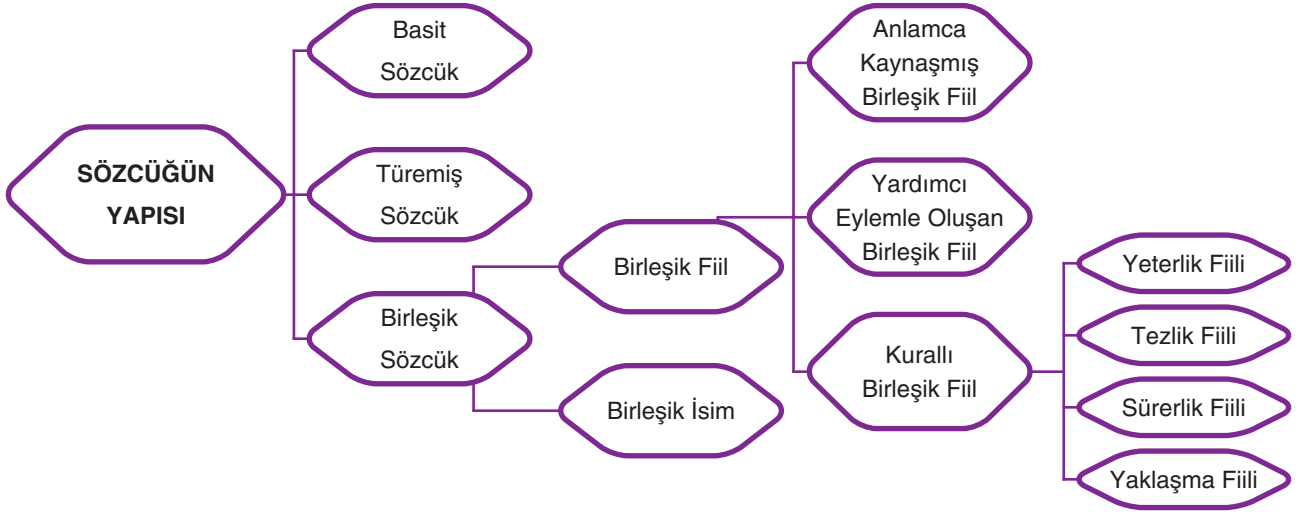
Annemsiz bir yere gitmem.

Gelirken beni arayın.

SÖZCÜĞÜN YAPISI

- Basit Sözcük
- Türemiş Sözcük
- Birleşik Sözcük

Sözcüğün Yapısı

Sözcükler yapı bakımından **basit, türemiş ve birleşik** olmak üzere üçe ayrılır.

1. Basit Sözcük

Yapım eki almamış sözcüklerdir.

Örnekler:

kitaplarım kitap - lar - ım
yürüyorlar yürü - yor - lar

2. Türemiş Sözcük

En az bir tane yapım eki almış sözcüklerdir.

Örnekler:

güldür- gül - dür-
sula- su - la-
yalnızlık yalın - ız - lık

DİKKAT

Türemiş sözcükler yapım ekinin yanı sıra çekim eki de alabilir.

Örnek

sessizlikten ses - siz - lik - ten

3. Birleşik Sözcük

En az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle oluşan yeni sözcüklerdir. Birleşik sözcükler ikiye ayrılır:

A. Birleşik İsimler

Örnekler:

hanımeli	hanım + eli
Karadeniz	Kara + deniz
başhekim	baş + hekim
ateşkes	ateş + kes

B. Birleşik Fiiller

Birleşik fiiller üç başlık altında toplanır:

a. Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller

Genellikle bir isimle bir fiilin bir araya gelerek kalıplaşması sonucunda oluşan birleşik fiillerdir. Master hâlindeki deyimler anlamca kaynaşmış birleşik fiildir.

Örnekler:

gözden düş-
küplere bin-
bağırına bas-

DİKKAT

Vazgeç-, varsay-, öngör-, başvur-, elver- fiilleri de anlamca kaynaşmış birleşik fiillerdir.

b. Yardımcı Eylemle Kurulan Birleşik Fiiller

İsimlerin “et-, ol-, eyle-, kıl-” yardımcı eylemleriyle birleşerek oluşturduğu birleşik fiillerdir.

Örnekler:

park et-
memnun ol-
seyreyle-
mecbur kıl-

DİKKAT

Yardımcı eylemle kurulan birleşik fiiller; birleşme sırasında ses olayı olursa bitişik, olmazsa ayrı yazılır.

Örnekler:

affet-
ziyaret et-
zannet-
fark et-
kaydol-
yardımcı ol-

DİKKAT

“Et-, ol-” yardımcı eylemleri bazen tek başlarına asıl eylem olarak kullanılabilir.

Örnekler:

Günlük masrafımız tam iki yüz lira **ediyordu**.
Buraya geleli neredeyse üç yıl **oldu**.

c. Kurallı Birleşik Fiiller

- Yeterlik fiili: fiil + -e bil(mek)
çözebil- / **görebil-**
- Tezlik fiili: fiil + -i ver(mek)
gidiver- / **söyleyiver-**
- Sürerlik fiili: fiil + -a kal(mak) / -e gel(mek) / -e dur(mak)
süregel- / **gidedur-** / **şaşakal-**
- Yaklaşma fiili: fiil + -e yaz(mak)
öleyaz- / **düşeyaz-**

DİKKAT

Yeterlik fiilinin olumsuzu yapılırken “bil-” düşer, geriye -a / -e zarf-fiil ekleri kalır.

Örnekler:

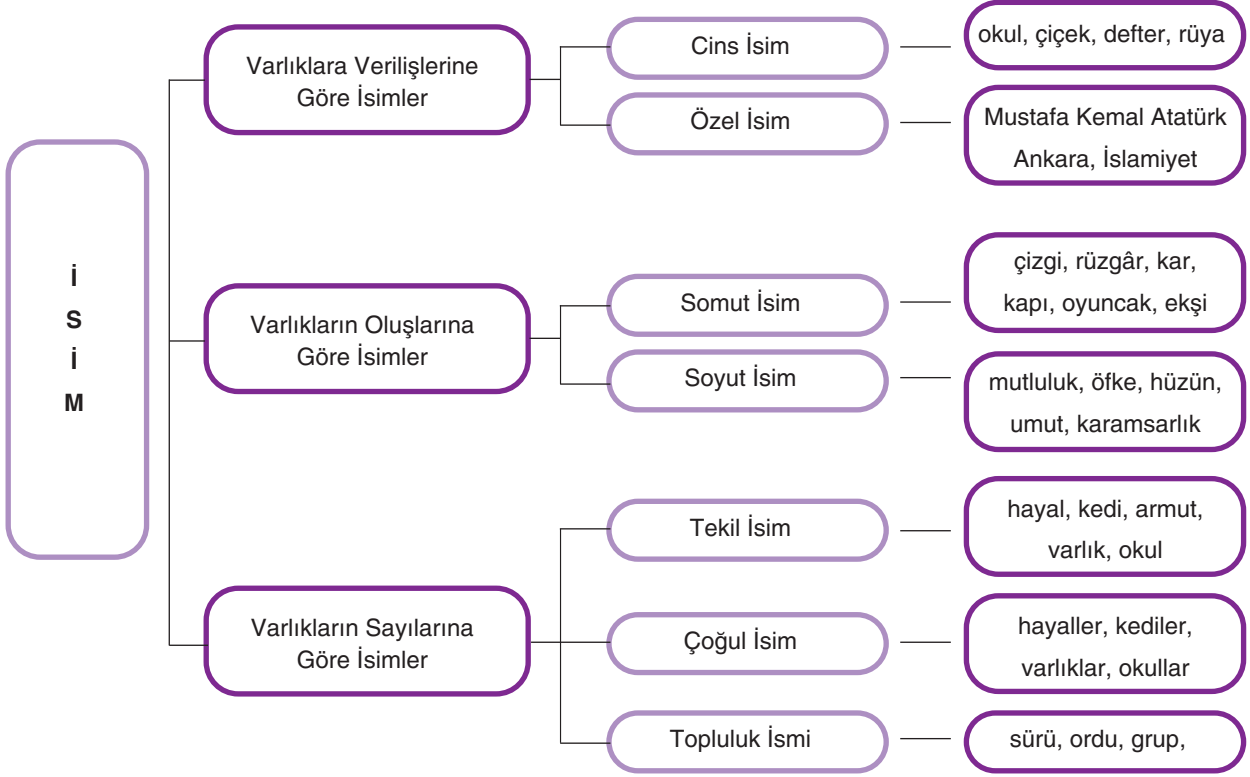
yazabiliyorsun
gezebildim

yazamıyorsun
gezemedim

İSİM (AD)

Canlı ve cansız varlıkları, durumları, düşünceleri bildiren sözcüklere isim (ad) denir.

DİKKAT

- Cins isimler özel ve genel anlamlı kullanılabilirler.
Özel günlerde sevdiklerime **çiçek** hediye etmeyi severim. (**genel**)
Saksıdaki **çiçek** sulanmadığı için kurudu. (**özel**)
- Bazı isimler cümle içinde özel ya da cins isim olarak kullanılabilir.
Bu **bahar** birlikte kamp yapalım. (**cins isim**)
Kızına **Bahar** adını vermeyi çok istiyordu. (**özel isim**)
- Bir isim ad aktarması yoluyla topluluk anlamı kazanabilir.
Kasabanın ışıkları erkenden sönmüştü. (**tekil isim**)
Bu habere bütün **kasaba** çok üzülmüştü. (**topluluk ismi**)

İsim Çekim Ekleri		
Durum (Hâl) Ekleri	Çokluk Eki	Tamlama Ekleri
Yalın Durum: kalem Belirtme Durumu: kalem- i Yönelme Durumu: kalem- e Bulunma Durumu: kalem- de Ayrılma Durumu: kalem- den	çiçek- ler ağaç- lar	ev- in yol- u okul- un kural- ı kedi-n- in yem- i

KRİTİK BİLGİ

- **İyelik eki ile belirtme ekini karıştırmayalım.** -ı, -i, -u, -ü ekini almış ismin başına “onun” sözcüğünü getirdiğimizde anlamlı oluyorsa iyelik ekidir.
 (onun) Çanta-s-ı yağmurda ıslanmış. (iyelik eki)
 Çanta-y-ı bana bıraktı. (belirtme eki)
- **Durum ekleri olan -de, -da, -ta, -te; -dan, -den, -tan, -ten ile yapım ekleri olarak kullanılan -de, -da, -ta, -te; -dan, -den, -tan, -ten eklerini birbiriyle karıştırmayalım.**
 Okulun en göz-**de** öğrencisiydi. (yapım eki)
 Sıra-**dan** filmleri izlemiyorum. (yapım eki)

DİKKAT

- Çoğul eki “-lar / -ler” cümleye çokluk anlamı dışında farklı anlamlar kazandırabilir.
 Vali Beyler geldiler mi? (saygı)
 Bu akşam dayımlar gelecek. (aile)
 Dünyalar kadar ödevim var. (abartma)

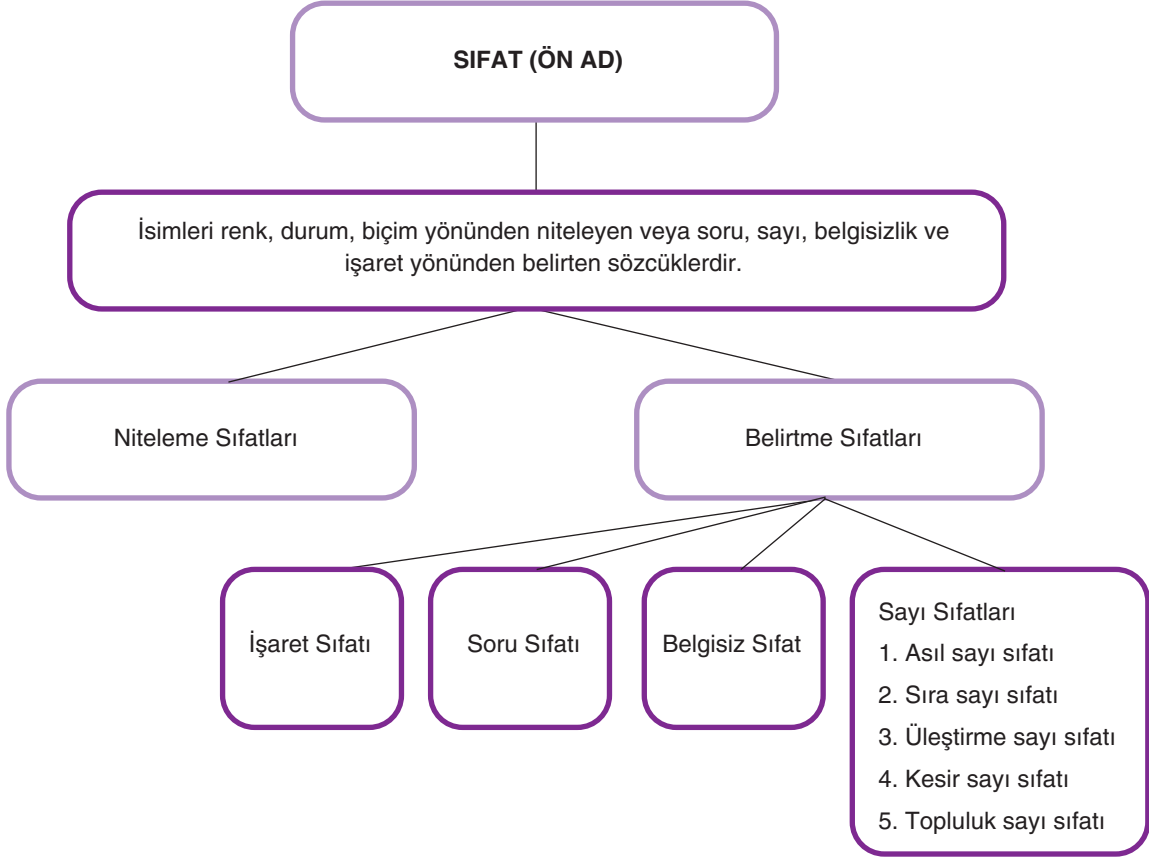
İsimlerde Küçültme

İsimlerde küçültme “**-cık, -çe, -cak, -cağız, -(i)msi, -(i)mtırak**” ekleri ile yapılır.

Bu ekler isme küçültme anlamı dışında acıma, sevgi gibi anlamlar da kazandırır. Bazen de eklendiği ismi kalıcı isim yapar.

Minnacık elleriyle yazıyordu.	(küçültme)	Bademcik ameliyatı olmuştu.	(kalıcı isim)
Yavrucak soğuktan titriyordu.	(acıma)	Babacığım, diyerek seslendi.	(sevgi)

İsimde Yapı		
Basit İsim Yapım eki almayan isimlerdir.	Türemiş İsim Yapım eki alan isimlerdir.	Birleşik İsim İki sözcüğün birleşmesiyle oluşan isimlerdir.
yollar hayat	etkinlik gelişim	uğur böceği hanımeli

NOT**Ünvan Sıfatları**

- Kişilerin cinsiyetlerini, makamlarını, mesleklerini, takma adlarını belirten sıfatlardır.
- İsimlerden önce ya da sonra gelebilir.

Örnek: Doktor Olcay, Nazım Bey, İsmet Paşa...

Sıfatların özellikleri:

1. Türkçede bir kelimenin sıfat olabilmesi için mutlaka bir isimle kullanılması gerekir. (sıfat + isim)

Örnek: **bazı insanlar**

2. Sıfatın olduğu her yerde sıfat tamlaması vardır. (sıfat + isim = sıfat tamlaması)

Örnek: **Bazı insanlar** kabadır.

3. Sıfatlar çekim eki almaz, alırsa adlaşır. (sıfat + çekim eki = adlaşmış sıfat)

Örnek: **Gençlere** her zaman destek olmalıyız.

Sıfat Türleri	Görevi	Özelliği	Örnek
Niteleme Sıfatı	İsimleri renk, durum, biçim yönünden niteler.	“Nasıl?” sorusuna cevap verir.	Durgun sulara yapayalnızdık. Köşeli masayı seçtim
Belirtme sıfatları	İşaret sıfatı	İsimleri işaret yoluyla belirtir. “Hangi?” sorusuna cevap verir. “bu, şu, o” sözcükleri işaret sıfatı olarak kullanılır.	Bu kelimeyi hep sevmişimdir. Şu saatler bir geçse... O yol her zaman tehlikelidir.
	Soru sıfatı	İsimleri soru yoluyla belirtir. “ne, nasıl, nice, ne gibi, ne biçim, kaç, kaçınıcı, kaçar, hangi, ne türlü” sözcükleri soru sıfatı olarak kullanılır	Nice insanlar geçti buradan? Kaçınıcı ayrılık? Hangi yöne bakacağım?
	Belgisiz sıfat	İsimleri kesinlik olmadan belirtir. “Birkaç, bütün, bir, birçok, birtakım, bazı, her, hiçbir, herhangi bir” sözcükleri belgisiz sıfat olarak kullanılır.	Birkaç gün sonra döneceğim. Herhangi bir yerde buluşabiliriz? Birçok kayak merkezi kapandı.
	Sayı sıfatı	İsimleri sayı yönünden belirtir. Asıl sayı sıfatı ⇒ Sıra sayı sıfatı ⇒ Üleştirme sayı sıfatı ⇒ Kesir sayı sıfatı ⇒ Topluluk sayı sıfatı ⇒	İki elma ile doymuş. İkinci elbise daha güzeldi. İkişer ceviz düştü her birimize. Dörde bir hisse ile ortak oldum. İkiz kardeşleri olacaktı.

“Bu, Şu, O”

“**bu, şu, o**” sözcükleri bir ismi belirtirse işaret sıfatı, bir ismin yerine kullanılırsa işaret zamiri olarak da kullanılabilir. Bu sözcükler kişi zamiri de olabilir.

Örnek:

O kitabı çok sevdim. (İşaret sıfatı)

Onu çok sevdim. (İşaret zamiri)

O işini bilir. (kişi zamiri)

“Bir”

“**Bir**” sözcüğü hem niteleme sıfatı hem belgisiz sıfat hem de sayı sıfatı olarak kullanılabilir.

Örnek:

İkisi bir yaştalarmış. (Niteleme sıfatı)

Bir gün bakarsın, gelir. (Belgisiz sıfat)

Bir elma daha koyalım. (Sayı sıfatı)

SIFATLARDA	
Küçültme	Pekiştirme
Sıfatlarda küçültme “-cik,, -ce, -(i)msi, -(i)mtirak” ekleriyle yapılır. Örnek: Minicik bir kapıdan içeri girdik. Kumralca bir kadın elinde tasla bize bakıyordu. Sarımsı bir halı yerde seriliydi.	Sıfatların anlamını güçlendirmek için “m,p,r,s” ünsüzleriyle, ikilemelerle ve “mi” soru ekiyle pekiştirme yapılabilir. Örnek: Simsiyah bir gecenin ortasındayım. (“m” ünsüzü kullanılarak) Tatlı tatlı sözlerle beni oyalamaya çalışıyordu. (İkileme kullanılarak) Şirin mi şirin bir evi vardı. (“mi” soru eki kullanılarak)

DİKKAT

Pekiştirilen sözcük ismi nitelerse **sıfat**, fiili nitelerse **zarf**, çekim eki alırsa **isim** olur.

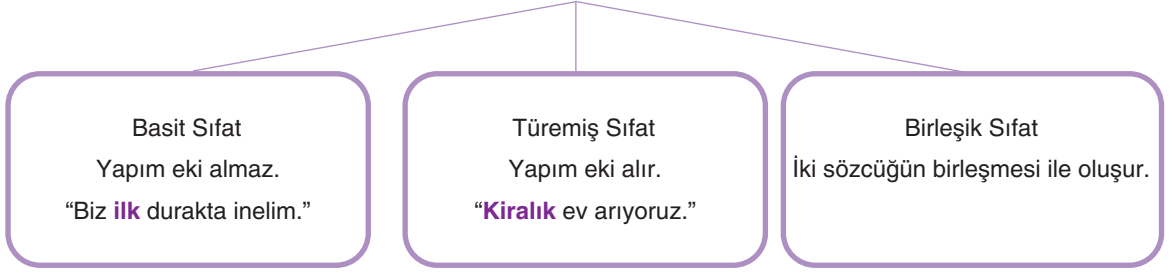
Örnek:

Yapayalnız bir insandı her limanda. (sıfat)

Gittiği yerde hep **yapayalnızdı**. (isim)

Herkes gidince **yapayalnız** kalmıştı. (zarf)

SIFATLARDA YAPI

Birleşik sıfatlar ikiye ayrılır.

1. Anlamca kaynaşmış birleşik sıfatlar

Cancığer dost olmuşlar.

Biraz zaman gerekiyor bunun için.

2. Kurallı birleşik sıfatlar

Sıfat tamlamasına “-lı, -lık, -sız” eki getirilerek, isim tamlaması sıfat yapılarak, sıfat tamlaması ters çevrilip isme iyelik eki getirilerek yapılır.

O **mavi gözlü** bir devdi.

Üç kuruşluk iş için değmez.

Salonu büyük bir ev aldılar.

ZAMİR (ADIL)

İsmin yerini tutan sözcüklerdir.

1. İsmin yerine kullanılır.

Örnek:

Ben senden önce gördüm **buraları**.

2. İsme gelen çekim eklerini alır.

Örnek:

Bir çoğum**uz** orad**an** ayrılmayı düşünüyoruz.

3. Tamlayan olarak kullanılır.

Örnek:

Onun odası

4. Tamlanan olarak kullanılır.

Örnek:

Öğretmenlerin **bazısı**

5. Tamlayan ve tamlanan olarak kullanılır.

Örnek:

Bunun neresi

Zamirler İkiye Ayrılır	
Sözcük Hâlindeki Zamirler	Ek Hâlindeki Zamirler
1- Kişi (Şahıs) Zamirleri	1 - İyelik Zamirleri
2 - Dönüşlülük Zamiri	2 - İlgî Zamiri
3 - İşaret Zamirleri	
4 - Belgisiz Zamirler	
5 - Soru Zamirleri	

Sözcük Hâlindeki Zamirler			
Zamir Türleri	Görevi	Özelliği	Örnek
Kişi Zamirleri	Kişi isimlerinin yerini tutar.	“Ben, sen, o, biz, siz, onlar” kişi zamirleridir.	Ben de seni arıyordum.
Dönüşlülük Zamiri	“Kendi” sözcüğü dönüşlülük zamiridir.	Kişi zamiri ile kullanıldığında yüklemi kişi yönünden pekiştirir.	Kendine güzel bir kahve yaptı.
İşaret Zamirleri	İsimlerin yerini işaret yoluyla tutar.	“Bu, şu, o, bunlar, şunlar, öteki, beriki, böylesi, şöylesi” başlıca işaret zamirleridir.	Bu , hepimizin sorumluluğudur.
Belgisiz Zamirler	İsimlerin yerini belgisizlik yoluyla tutar.	“Biri, kimi, birkaçı, birçoğu, hepsi, herkes, şey, bazıı, herhangi biri, falan, birazı” başlıca belgisiz zamirlerdir.	Birçoğunu okumak için yanına aldı.
Soru Zamirleri	İsimlerin yerini soru yoluyla tutar.	“Kim, ne, nereye, hangisi” başlıca soru zamirleridir.	Tatilde nereye gideceksiniz?

Ek Hâlindeki Zamirler

Zamir Türleri	Görevi	Özelliği	Örnek
İyelik Zamirleri	İyelik ekleri aynı zamanda iyelik zamirleridir.	Okul- um Okul- un Okul- u Okul- umuz Okul- unuz Okul- ları	Kardeş im beni aramış.
İlgi Zamiri	İlgi zamiri-ki'dir.	İsim tamlamalarında tamlayan ekinden sonra gelerek tamlananın yerini tutar.	Senin sorun kolay, kardeşin inki çok zor olmuş.

DİKKAT

“**O, onlar**” sözcükleri kişi zamiri ve işaret zamiri olarak kullanılabilir.

KRİTİK BİLGİ

Bütün söylediklerinde hep **o** haklıydı. (Kişi zamiri)
O, karşımda durmuş bana sevimli gözlerle bakan bir kedi idi. (İşaret zamiri)

DİKKAT

“**Bu, şu, o**” sözcükleri işaret zamiri ve işaret sıfatı olarak kullanılabilir. (İşaret sıfatı olabilmesi için bir isimle birlikte kullanılmalı, ismi işaret etmelidir.)

KRİTİK BİLGİ

Bunu yeni aldım. (İşaret zamiri)
Bu kalem yeni aldım. (İşaret sıfatı)

DİKKAT

“**Bu, şu, o**” işaret zamirlerinden ve “**o**” kişi zamirinden sonra virgül kullanılmazsa ardından gelen ismin sıfatı gibi anlaşılabilir.

KRİTİK BİLGİ

Bu sorularda karşımıza çıkan bir konu. (“**Bu**” sözcüğü cümlede sıfat olarak kullanılmıştır.)
Bu, sorularda karşımıza çıkan bir konu. (“**Bu**” sözcüğü cümlede işaret zamiri olarak kullanılmıştır.)

DİKKAT

“**Kimi**” sözcüğü belgisiz zamir ve belgisiz sıfat olarak kullanılabilir.

KRİTİK BİLGİ

Kimi gayet güzel kitap okuyor. (Beltisiz zamir)

Kimi insan gayet güzel kitap okuyor. (Beltisiz sıfat)

DİKKAT

“**Ne**” sözcüğü soru zamiri, soru sıfatı, soru zarfı olarak kullanılabilir.

KRİTİK BİLGİ

Ne alacaksın çarşıdan? (Soru zamiri)

Bize bu kadar **ne** kızılıyorsunuz? (Soru zarfı) Ne ⇒ niçin anlamı verdiğinde zarftır.

Eve bakmaya **ne** gün gelecekler? (Soru sıfatı)

DİKKAT

“**-ki**” cümlede ilgi zamiri ya da sıfat türeten yapım eki “**ki**” ise bağlaç görevinde olabilir.

KRİTİK BİLGİ

Buranın denizi Akdeniz’in**ki**nden daha güzel. (İlgi zamiridir.)

Dolaptaki çikolataların hepsini yedim. (Sıfat türeten yapım ekidir.)

Öyle bir baktı **ki** hepimiz korktuk. (Bağlaç)

KRİTİK BİLGİ

Sen bundan neyi anlamadın? (Basit zamirler)

KRİTİK BİLGİ

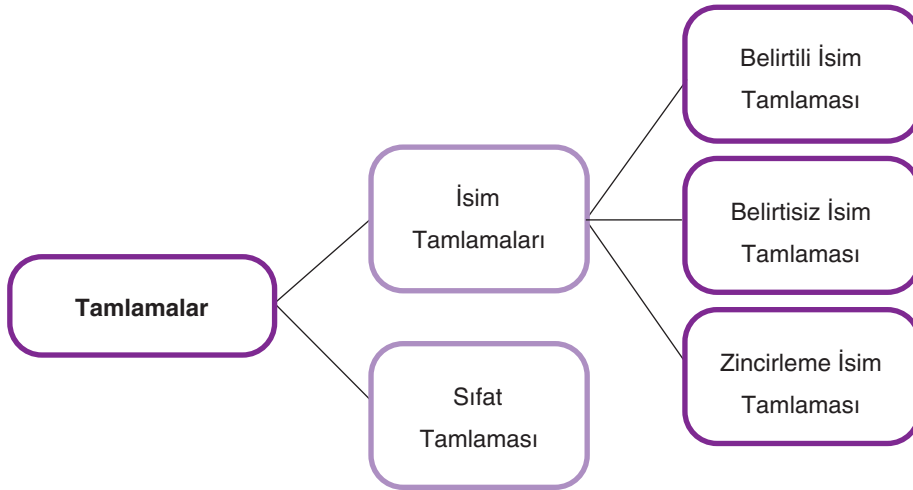
Birçoğu bu konuyu anladı. (Birleşik zamir)

DİKKAT

Türemiş zamir yoktur. Zamirler yapım eki aldığı anda türünü kaybedip isim, sıfat ya da zarf olur.

KRİTİK BİLGİ

Oraya **sensiz** gitmem. (Zarf)
 Sokaktayım, **kimsesiz** bir sokak ortasında; (Sıfat)
 Bu araştırmamız insan **benliği** üzerine olacak. (İsim)

Belirtili İsim Tamlaması:

Aralarında aitlik ilgisi olan, tamlayan ve tamlanandan oluşan isim tamlamasıdır. Tamlayan ilgi hâli eki(-ın), tamlanan ise iyelik eki alır.

Örnek: Evin çatısı rüzgârdan uçmuş.

Evin çatısı : **ev** - **in** / **çatı** - **(s)ı**

 tamlayan **tamlanan**

DİKKAT

Belirtili isim tamlamalarında tamlayanla tamlanan arasına sıfat girebilir.

Örnek: At arabası tuhaf sesler çıkarak **köyün bozuk yolları**nda ilerliyordu.

tamlayan sıfat tamlanan

DİKKAT

Belirtili isim tamlamalarının tamlayanı ile tamlananı yer değiştirebilir.

Örnek: **Sözü** henüz bitmiş sayılmaz **yazarın**.

tamlanan

tamlayan

DİKKAT

Belirtili isim tamlamalarında birden fazla tamlayan tek tamlanana bağlanabilir.

Örnek: Ankara'nın, Antalya'nın ve İzmir'in yolu bu noktada birbirine bağlanıyor.

tamlayan

tamlayan

tamlayan tamlanan

DİKKAT

Belirtili isim tamlamalarında tek tamlayan birden fazla tamlanana bağlanabilir.

Örnek: Ağacın çiçekleri, yaprakları ve büyüklüğü göz alıcıydı.

tamlayan tamlanan tamlanan tamlanan

DİKKAT

Belirtili isim tamlamalarında tamlayan da tamlanan da düşebilir.

Örnekler: Bu konuda gözü kimseyi görmüyor. (onun gözü)

Masadaki kalem senin mi? (senin kalemin)

DİKKAT

Belirtili isim tamlamalarında tamlayan, tamlanan ya da her iki unsur da zamir olabilir.

Örnekler: Bu işte senin parmağın mı var?

Çocukların hepsi geziye katılacakmış.

Bunların birkaçını eski evde bırakacağım.

DİKKAT

Tamlayan ekinin (-in) yerine ayrılma hâli eki (-dan) kullanılabilir.

Örnek: Öğrencilerden biri söz alarak konuştu.

BELİRTİSİZ İSİM TAMLAMASI:

Tamlayanın ilgi ekini almadığı tamlananın iyelik ekini aldığı tamlamalardır.

Örnek: Eşyaların üzerine is kokusu sinmiş.

tamlayan tamlanan

DİKKAT

Belirtisiz isim tamlamalarında tamlayanla tamlanan arasına sıfat girmez. Sıfat, tamlamanın başında kullanılır.

Örnek: Yoğun parfüm kokusu tüm odayı doldurdu.

sıfat belirtisiz isim tamlaması

ZİNCİRLEME İSİM TAMLAMASI:

En az üç isimden oluşan, tamlayanı, tamlananı ya da her ikisi de isim tamlaması olan tamlamalardır.

Örnek: Güneş gözlüğünün camını burada yaptırabiliriz.

tamlayan tamlanan

güneş gözlüğü : belirtisiz isim tamlaması

Evin giriş kapısı yeni boyandı.

tamlayan tamlanan

giriş kapısı : belirtisiz isim tamlaması

Okul bahçesinin **çam ağaçları** sabahları mis gibi kokuyor.

tamlayan

tamlanan

okul bahçesi: **belirtisiz isim tamlaması**

çam ağaçları: **belirtisiz isim tamlaması**

Sıfat Tamlaması:

Tamlayanı sıfat, tamlananı isim ya da zamir unsurlarından oluşan tamlamalardır. Sıfatın olduğu her yerde sıfat tamlaması da vardır.

Örnek: Her şey sizin için çocuklar!

sıfat

zamir

DİKKAT

Birden fazla sıfat bir isme yönelik kullanılabilir.

Örnek: **Akıllı, terbiyeli** ve **çalışkan bir** çocuktur.

sıfat

sıfat

sıfat

sıfat

DİKKAT

Bir sıfat birden fazla isme yönelik kullanılabilir.

Örnek: Bu muhitte **güzel evler, bahçeler** var.

sıfat

isim

isim

DİKKAT

Sıfat unsuru bir söz öbeği olabilir.

Örnek: **Gök mavisi gözleri** ışıltı ışıltı.

sıfat

isim

gök mavisi: belirtisiz isim tamlaması

DİKKAT

Sıfat-fiiller sıfat görevinde kullanılıp tamlama oluşturabilir.

Örnek: **Görececek günümüz** varmış bu dünyada.

sıfat-fiil

isim

ZARF (BELİRTEÇ)

Fiil, fiilimsi, sıfat ve kendi türünden sözcükleri; zaman, durum, yer-yön, ölçü ve soru yönünden belirten, sınırlayan sözcüklerdir.

Örnekler:

- Bir şey söylemeden yerinden **usulca** kalktı. (Durum zarfı)
 Çözeceğim sorular **henüz** bitmedi. (Zaman zarfı)
 Akşamın bu saatlerini **pek** severim. (Miktar zarfı)
 Dün bahçeyi düzenlemek için **aşağı** indik. (Yer-yön zarfı)
 Gözlerime baka baka bunu **nasıl** dersin? (Soru zarfı)

DİKKAT

Zarflar her zaman fiilleri etkisi altına almaz, **fiilimsi**, **sıfat** ve başka bir **zarfı** da etkileyebilir.

Örnekler:

- Bugün **çok** yoruldum. (Fiili etkilemiş.)
 Bu işe **bilinçli** hazırlanmak zorundayız. (Fiilimsiyi etkilemiş.)
En taze yeşillik burada satılır. (Sıfatı etkilemiş.)
 Sınavlarına **daha** iyi çalıştı. (Zarfı etkilemiş.)

Zarf Türleri	1. Durum Zarfları
	2. Zaman Zarfları
	3. Yer-Yön Zarfları
	4. Miktar (Azlık-Çokluk Zarfları)
	5. Soru Zarfları

1. Durum Zarfları

Bir fiilin ya da fiilimsinin anlamını durum bakımından belirten zarflardır.

"Nasıl?" sorusu fiil ya da fiilimsiye yöneltildiğinde alınan cevap durum zarfıdır.

Örnekler:

Yeni gelenlerle **güzel** konuşmak istiyordu.

Çocuk okula **yürüyerek** geliyordu.

Bunların karşılığını **mutlaka** göreceksiniz.

Dünkü soruları **heyecandan** yapamadım.

DİKKAT

Nasıl sorusu **isime** yöneltildiğinde alınan cevap **sıfat, fiile** sorulduğunda ise alınan cevap **zarf** olur.

Güzel bir haber aldım. (Sıfat)

Toplantıda **güzel** konuştu. (Zarf)

2. Zaman Zarfları

Fiilleri zaman yönünden belirten zarflardır.

"Ne zaman?" sorusu fiile yöneltildiğinde alınan cevap zaman zarfıdır.

Örnekler:

Annemle **her sabah** yürüyüşe gideriz.

DİKKAT

Zaman anlamı taşıyan sözcükler isim de olabilir.

Akşamın insanı hüzünlendiren bir yanı olmuştur hep.

Akşam bize uğradı, havadan sudan konuştuk.

3. Yer-Yön Zarfları

Fiilleri ve fiilimsileri yer-yön bakımından belirten zarflardır.

"Ne yöne?" sorusu fiil ya da fiilimsilere yöneltildiğinde alınan cevap yer-yön zarfıdır.

Örnekler:

Haberi aldığım gibi **aşağı** indim. (Yer-yön zarfı)

DİKKAT

Yer-yön bildiren sözcükler cümlede zarf, isim ve sıfat olabilir. Fiilleri, fiilimsileri, yer-yön bakımından belirtirse zarf, isim çekim eklerinden birini alırsa isim, bir ismin önünde onu belirtmek için kullanılırsa sıfat olur.

Aşağı yolda trafik yoğun. (Sıfat)

Olan biteni öğrenmek için **aşağı** indi. (Zarf)

Aşağıda çok fazla gürültü vardı. (İsim)

4. Miktar (Azlık-Çokluk) Zarfları

Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ya da başka zarfların anlamlarını ölçü bakımından belirten zarflardır. "Ne kadar?" sorusu fiil, fiilimsi, sıfat ve zarflara yöneltildiğinde alınan cevap miktar zarfıdır. Fiillerin, fiilimsilerin, sıfatların ya da başka zarfların anlamlarını ölçü bakımından belirten zarflardır. "Ne kadar?" sorusu fiil, fiilimsi, sıfat ve zarflara yöneltildiğinde alınan cevap miktar zarfıdır.

Örnekler:

Bugün **çok** çalıştım. (Fiili belirten miktar zarfı)

Her gün **daha** hızlı okudum. (Zarfı belirten miktar zarfı)

En doğru yol bu sanırım. (Sıfatı belirten miktar zarfı)

5. Soru Zarfları

Fiil ya da fiilimsileri soru yoluyla belirten zarflardır.

Örnekler:

Düşündüklerini **neden** söylemedin? (Soru zarfı)

Arkadaşlarınla **ne zaman** buluşacaksın? (Soru zarfı)

DİKKAT

Soru anlamlı bazı sözcükler bir isme yönelik kullanıldığında soru **sıfatı** olur.

Kitaptaki **nasıl** bir soru? (Soru sıfatı)

Okula **nasıl** gidiyorsunuz? (Soru zarfı)

DİKKAT

Ne sözcüğü soru zamiri, soru sıfatı, soru zarfı olarak kullanılabilir.

Dışarıda **ne** duruyorsun? (Soru zarfı)

Bütün bu söylediklerimden **ne** anladın? (Soru zamiri)

Siz **ne** işler çeviriyorsunuz? (Soru sıfatı)

Zarflarda Pekiştirme

Genellikle pekiştirme ünsüzleri ve ikilemeler kullanılarak pekiştirme yapılır.

Örnekler:

Elleri soğuktan **mosmor** olmuştu.

Dışarıda **şakır şakır** yağmur yağıyordu.

Pekiştirilmiş sözcükler ismi etkilerse **sıfat**, **fiil** ya da **fiilimsiyi** etkilerse **zarf** olur.

Yapılarına Göre Zarflar

• Basit Zarflar

Yapım eki almayan, herhangi bir sözcükle birleşmeyen zarflardır.

Örnek:

Soruları **daha** çözmedi.

• Türemiş Zarflar

Yapım eki alan zarflardır.

Örnek:

Bugün **azıcık** çalıştık.

• Birleşik Zarflar

İki sözcüğün birleşmesiyle oluşan zarflardır.

Örnek:

Ona **biraz** yardım ettik.

EDAT

Edatlar bir cümlede başka bir sözcükle ilişkilendirilen sözcüklerdir.

Başlıca Edatlar	gibi
	ile
	kadar
	göre
	üzere
	diye
	-e karşı
	-e kadar
	-e doğru
	-den dolayı
	-den ötürü

Örnekler:

Sabaha kadar ders çalıştım.

Bana göre bu doğru değil.

Eve doğru yürümeye başladım.

Hava almak için dışarı çıktım.

Bu konuda senin gibi davrandım.

Özellikler

Edatlar başka sözcüklerle kullanıldığında söz öbeği oluşturur.

Çocuğun **aslan gibi** yüreği vardı.

İyelik eki aldığıında isimler gibi kullanılır.

Onun gibisi hiçbir yerde yok.

Bir edat bir isimle kullanıldığında sıfat ya da zarf olarak kullanılabilir.

- **Pamuk gibi** saçları vardı. (Sıfat)
- Sen **arkadaşım gibi** konuşuyorsun. (Zarf)

Hâl ekleriyle kullanılan doğru, karşı, beri edatları tek başlarına kullanıldığında isim, sıfat, zarf olabilir.

- Denize **karşı** oturduk, keyif yaptık. (Edat)
- Dün **karşı** köyden misafirlerimiz geldi. (Sıfat)
- Hayatın gerçekleri hakkında **doğru** söylüyorsun. (Zarf)
- Kendine **doğru** arkadaşlar bulmalısın. (Sıfat)
- Onun cevapları kesinlikle **doğruydu**. (İsim)

DİKKAT

“mi” soru edatıdır. Kendinden önce gelen sözcükten daima ayrı yazılır.

Kitaplarını getirdin mi?

BAĞLAÇ

Tek başına anlamı olmayan eş görevli ya da anlamca ilgili söz ve söz öbeklerini, cümleleri birbirine bağlayan sözcüklerdir.

DİKKAT

Bağlaçlar cümleden çıkarıldığında cümlenin anlamında bir bozulma olmaz.

Başlıca Bağlaçlar	ve
	ile
	çünkü
	fakat
	ama
	da
	ki
	ya da
	yalnız
	mademki
	yahut
	hem... hem
	ne... ne

Örnekler:

Onun en çok da bu hâli güzel.

Söyledikleri ile yaptıkları birbirini tutmuyor.

Hâlbuki bütün konuları öğrenmişti.

Sinemaya git ama geç kalma.

DİKKAT

“ile” yerine “ve” getirilebilirse bağlaç, getirilemezse edat olur.

Arkadaşları ile yemeğe gitti.(Edat)

Şiir ile hikâye okumayı çok seviyordu.(Bağlaç)

DİKKAT

“Yalnız” bağlaç sıfat ve zarf olabilir.
 Nereden çıktı bu yalnız kadın karşıma? (Sıfat)
 Tutumları yüzünden yalnız kaldı.(Zarf)
 Seninle gelirim yalnız beklemen lazım.(Bağlaç)

DİKKAT

“Ancak” sözcüğü zarf ve bağlaç olabilir.
 Dersim ancak 14.00’te bitebildi.(Zarf)
 Soruları çöz ancak kontrol etmeyi unutma.(Bağlaç)

ÜNLEM

His ve heyecanları; sevinç, keder, nefret, hayıflanma, coşkunluk gibi ruh hâllerini; tabiat seslerini, seslenmeleri; onay, ret gibi beyan şekillerini ifade eden sözcüklerdir.

Örnekler:

Hey! Buraya bakar mısınız?

Hayır, izin vermiyorum!

Tüh! Geç kaldım.

Ey sevgili! Uzatma dünya sürgünümü benim.

DİKKAT

Kimi sözcükler, özel isimler, cümleler de vurgu ve tonlama ile ünlem olabilir.

Çocuklar!
 Derhâl ablanı ara!

DİKKAT

Ünlemler isim çekim eklerini alarak isimleşebilir.
 Artık bu eyvahların bir anlamı kalmadı.

FİİL (EYLEM)

İş, oluş, kılış, hareket bildiren sözcüklere eylem (fiil) denir.

İŞ (KILIŞ) FİİLLERİ	⇒	Nesne alabilen fiillerdir.	⇒	"neyi", "kimi" sorularına cevap verir.	⇒	anla- tanı- oku-
DURUM FİİLLERİ	⇒	Nesne almazlar.	⇒	"neyi", "kimi" sorularına cevap vermez.	⇒	uyu- dinlen- otur-
OLUŞ FİİLLERİ	⇒	Kendiliğinde gerçekleşme anlamı vardır.	⇒	"neyi", "kimi" sorularına cevap verir.	⇒	sarar- büyü- olgunlaş-

Çekimli Fiil

İş, oluş, kılış ve hareketi kip ve kişiye bağlayarak anlatan sözcüklere denir.

Örnek: oku-yor-um, gel-meli-sin

DİKKAT

Bir fiil bir kip eki almışsa basit çekimli, birden çok kip eki almışsa birleşik çekimlidir,

Örnek:

gel-ecek-ler (basit çekim)

gel-ecek-ler-miş (birleşik çekim)

Fiillerde Kip (Anlam / Zaman) Kayması

Fiilde kullanılan kip ile kastedilen kipin farklı olması durumudur.

Örnekler: Gelecek yıl Antalya'ya tatile gidiyoruz.

(şimdiki zaman)

gideceğiz.

(gelecek zaman)

Geceleri yatmadan iki saat kitap okuyorum.

(şimdiki zaman)

okurum.

(geniş zaman)

FİİLDE KİPLER

HABER (BİLDİRME) KİPLERİ

Görülen Geçmiş Zaman

-dı, -di, -du, -dü, -tı, -ti, -tubil – **di** – mbil – di – ler **mi** (soru)bil – **me** – di – ler (olumsuz)

Öğrenilen Geçmiş Zaman

-mış, -miş, -muş, -müşyaz – **mış** – myaz – mış **mi** (soru)yaz – **ma** – mış – m (olumsuz)

Gelecek Zaman

-acak, -ecekbil – **eceğ** – mbil – ecek **mi** (soru)bil – **me** – y – ecek (olumsuz)

Şimdiki Zaman

-yor, -makta, -mekteal – ı – **yor** – m / almaktayımal – ı – yor **mu** – sun (soru)al – **mi** – yor – m (olumsuz)

Geniş Zaman

-r, -ar, -erbak – **ar** – m oku – r – mbak-ar **mi** – y – m (soru)bak – **ma** – m (olumsuz)bak – **maz** – m (olumsuz)

DİLEK (TASARLAMA) KİPLERİ

İstek Kipi:

-a, -egörün – **e** – y – mgörün – eli – m **mi** (soru)görün – **me** – y – eli – m (olumsuz)

Gereklilik kipi:

-malı, -meligör – **meli** – y – mgör – meli **mi** – siniz (soru)gör – **me** – y – ecek (olumsuz)

Dilek-şart kipi:

-sa, -sebak – **sa** – mbak – sa – lar **mi** (soru)bak – **ma** – sa – nız (olumsuz)

Emir kipi: Kip eki yoktur.

-

yaz-

yaz – m

-

yaz – m / yaz- mız

yaz – mlar

EK-FİİL (EK EYLEM)

Türkçede ek-fiil -i (mek) fiilidir.

İki görevi vardır;

1. İsim veya isim soylu sözcükleri yüklem yapmak
2. Basit zamanlı fiilleri birleşik zamanlı yapmak

EK-FİİL	
İsimlere Gelen Ek-Fiil	Fiillere Gelen Ek-Fiil
Ek-fiilin Bilinen Geçmiş Zamanı (-idi)	Hikâye Birleşik Zamanı (-idi)
Ek-fiilin Duyulan Geçmiş Zamanı (-imiş)	Rivayet Birleşik Zamanı (-imiş)
Ek-fiilin Şart Kipi (-ise)	Şart Birleşik Zamanı (-ise)
Ek-fiilin Geniş Zamanı (-idir)	

İsimlere Gelen Ek-Fiil

- isim + ek-fiil + kip eki + kişi eki

Örnek: Bu sınıf diğerine göre daha karanlıktı. (karanlık idi)

- İsimlere gelen ek-fiilin dört kipi vardır.

Görülen (Bilinen) Geçmiş Zaman	-idi	Güzel bir okulda matematik öğretmeniydi .
Duyulan (Öğrenilen) Geçmiş Zaman	-imiş	Bu hastanede doktormuş .
Şart Kipi	-ise	Kitapları verirsen bana da haber ver.
Geniş Zaman	-idir	Arkadaşım her zaman güçlüdür .

- İsimlere gelen ek-fiilin olumsuzu “değil” edatıyla yapılır.

Örnek: Bana gönderdiği mektup değildi.

DİKKAT

İsimlere gelen ek-fiilde geniş zaman :

- Ek-fiilin geniş zamanı kişi ekleriyle çekimlenebilir. Bu ekler iyelik eki ile karıştırılmamalıdır.

Örnek: Ben **öğretmenim**. ⇒ ek-fiil geniş zaman

Öğretmenim bugün gelmedi. ⇒ iyelik eki

- Ek-fiilin geniş zaman kip eki bazen kullanılmayabilir.

Örnek: O tatlı bir **çocuktur**.

O tatlı bir **çocuk**.

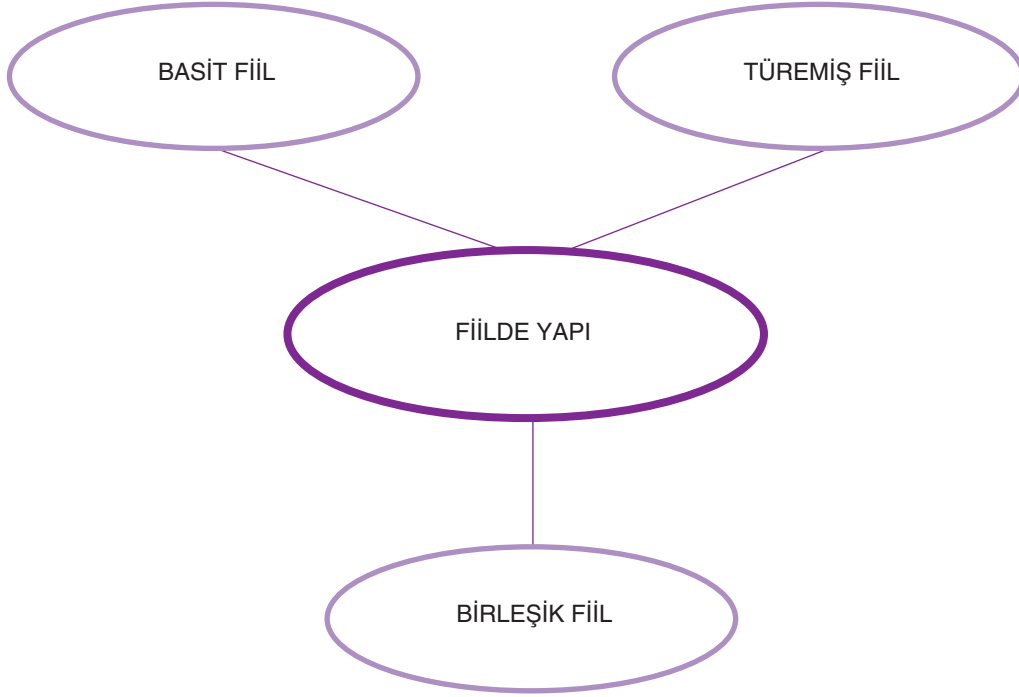
Fiillere Gelen Ek-Fiil

- Ek-fiil basit zamanlı fiilleri birleşik zamanlı yapar.
fiil + kip eki + kişi eki ⇒ Basit zamanlı fiil çekimi
fiil + kip eki + i(mek) + kip eki + kişi eki ⇒ Birleşik zamanlı fiil çekimi
- Ek-fiil üç farklı kipte birleşik zaman oluşturur.

Fiil	Kip Eki	i-(ek-fiil)	Kip Eki	Kişi Eki	Birleşik Zaman
oku	muş	i	di	m	Hikâye Birleşik Zamanı
oku	yor	i	miş	sin	Rivayet Birleşik Zamanı
oku	du	i	se	k	Şart Birleşik Zamanı

FİİLDE YAPI

1. Basit Fiiller

- Kök hâlinde olabilir.
- Çekim eki alabilir.
- Yapım eki almazlar.

Örnek: Çocukluğumu yeniden yaşamak isterdim.

2. Türemiş Fiiller

- Yapım eki alır.
- İsim ya da fiil kökünden türeyebilir.

Örnek:

Koşudan sonra çok **susadım**. ⇒ isim kökü

Bahçeye gelen kedileri **kovaladı**. ⇒ fiil kökü

Birleşik Fiil		
En az iki sözcüğün anlam ve biçim bakımından farklı şekillerde kaynaşmasıyla oluşur.		
Kurallı Birleşik Fiil	Yardımcı Eylemle Kurulan Birleşik Fiil	Anlamca kaynaşmış Birleşik Fiil
Yeterlik Fiili /-e bil (mek) Tezlik Fiili/ -i ver (mek) Sürerlik Fiili/ -a kal (mak), -e gel (mek), -e dur (mak) Yaklaşma Fiili/ -e yaz (mak)	İsim + et- ol- kıl- eyle-	• Master hâlindeki deyimler. • Bir sözcükle fiilin anlam olarak kaynaşmasıyla oluşanlar.

Örnekler:

Sonunda seni görmeye gelebildim .	⇒	Kurallı birleşik fiil
Sorduğum her şeyi biliverdi .	⇒	Kurallı birleşik fiil
Gidenlerin arkasından bakakaldım .	⇒	Kurallı birleşik fiil
İhtiyacı olanlara yardım ettim .	⇒	Yardımcı eylemle kurulan birleşik fiil
Yaşadıkları onu güçlü kıldı .	⇒	Yardımcı eylemle kurulan birleşik fiil
Uzakları yakın eylerim senin için.	⇒	Yardımcı eylemle kurulan birleşik fiil
Bu elbiseyi gözüme kestirmiştim .	⇒	Anlamca kaynaşmış birleşik fiil
İleri dağcılık eğitimine başvurdum .	⇒	Anlamca kaynaşmış birleşik fiil

FİİLİMSİLER (EYLEMSİLER)

- ⇒ Kökü fiil olan fakat çeşitli ekler aldığından cümlede isim, sıfat, zarf olarak kullanılan sözcüklerdir.
- ⇒ Fiilimsi ekleri yapım eki olduğu için türemiş yapıdadır.
- ⇒ İsim çekim eklerini alabilir.
- ⇒ Fiil gibi çekimlenemez, kip ve kişi eki almaz.
- ⇒ Fiil özelliğini tamamen kaybetmez.
- ⇒ Olumsuzluk eki alabilir.
- ⇒ Yan cümle oluşturur.
- ⇒ Ek eylem olarak temel cümlelerin yüklemi olabilir.

Fiilimsiler (Eylemsiler) Görevlerine Göre Üçe Ayrılır

1 - İsim-Fiil (Ad Eylem)

Fiil + -ma, -me, -ış, -iş, -uş,
-mak, -mek

2 - Sıfat-Fiil (Ortaç)

Fiil + -an, -en, -ası, -esi, -maz,
-mez, -ar, -er, -dık, -dik, -miş,
-miş

3 - Zarf-Fiil (Bağ-Fiil) (Ulaç)

Fiil + -ıp, -ip, -arak, -erek, -ken,
-madan, -meden, -maksı-
zın, -meksizin, -dıkça, -dikçe,
-alı, -eli, -(e)... -mez, -e ... -e,
-casına, -cesine, -dığında,
-diğinde

1- İsim-Fiil (Ad Eylem)

Fiiller “-mek,-mak,-me,-ma,-ış,-iş,-uş,-üş” eklerinden birini aldığında isim fiil olur.

Örnekler:

- Yüz**mek** en faydalı sporlardandır.
- Yine o ağaçtan düş**mesi** olasıdır.
- Annelerin gül**üş**üne bir ömür verilir.

DİKKAT

Bazı isim-fiiller, fiilimsi özelliğini kaybedip kalıcı isim oluşturabilir.

- Akşam yemeğinde dolma var.
- Son denemenin sonucu henüz gelmedi.
- Kültürümüzde ekmek parası diye bir kavram var.

DİKKAT

Kalıcı ad olmuş fiilimsiler, olumsuz hâle getirilemez.

- Eşyaları danışmamaya bıraktım. (Olumsuz yapılamıyor, danışma kalıcı isimdir.)
- Görüşmemede etkili kararlar alındı. (Olumsuz yapılamıyor, görüşme kalıcı isimdir.)

DİKKAT

Olumsuzluk eki “-ma,-me” ile isim-fiil eki “-ma,-me” yi karıştırmayalım.

- Ağlama dedim kaç kere. (-ma olumsuzluk eki.)
- Eğik tuttuğu bardağı dökmemesi mucizeydi. (1. -me olumsuzluk eki, 2. -me isim-fiil eki)

2 - Sıfat-Fiil (Ortaç)

Fiiller “-an, -ası, -mez, -ar, -dik, -ecek, -miş” eklerinden birini aldığında sıfat fiil olur.

Örnekler:

- Bilin**en** en eski yerleşim burasıdır.
- Adın anıl**ası** işler yap dilerim.
- Hiç bit**mez** bir enerjisi var.
- Koş**ar** adımlarla durağa doğru gidiyordu.
- Çarşıda, pazarda tan**ıdık** bild**ik** kimse yoktu.
- O kadar soruyu çöz**ecek** vakit yok ki.
- Eskimi**ş** eşyaları sandığın içine koydular.

DİKKAT

Sıfat-fiiller isimden önce gelip onun sıfatı olarak kullanılır. Bazen bu isim düşer ve **adlaşmış sıfat-fiil** oluşur.

- Kardeşinden **aldıkları**nı göstermesini istedi.(Aldığı eşyalar.)
- Fırında kuyruğa girmeden pide **alanlar** çok şanslıydı. (Alan insanlar.)

DİKKAT

"-mez, -ar, -ecek, -miş" kip ekleri ile aynı yazılışa sahip olan sıfat-fiil ekleri karıştırılmamalıdır.

- Yarın gün ışımadan yola çık**acaktı**. (Gelecek zaman eki)
- Bu işleri yap**acak** gücüm kalmadı. (Sıfat-fiil eki)
- Sararm**ış** yaprakları rüzgâr önüne kat**mış**. (1. -miş sıfat-fiil eki, 2. -miş öğrenilen geçmiş zaman eki)

3 - Zarf-Fiil (Bağ-Fiil - Ulaç)

Fiiller “-ip, -ince, -erek, -ken, -meden, -meksizin, -dıkça, -eli, -(e)r ...-mez, -e ... -e, -casına, -dığında, -esiye” eklerinden birini aldığında zarf fiil olur.

Örnekler:

- Güle güle bir hâl oldum.
- Trene biner**ken** son kez sarılı**p** kucaklaştık.
- Ocağın altını kapat**madan** evden çıkmış.
- Her soruyu çözebil**ince** kendime bir güven geldi.
- Eve gider git**mez** beni ara.
- Bu iş bitesiy**e** akşam olur.
- Tüm gün dur**maksızın** oradan oraya koşturdu.
- Okuldan çık**alı** yarım saat oldu.
- Yağan yağmurlarla su seviyesi gid**erek** yükseldi.
- Hızlandık**ça** sağ tekerden rahatsız edici bir ses geliyordu.
- Her konuyu bilir**cesine** yaptığı yorumlar çoğu zaman yersizdi.
- Kar yağ**dığında** mutlaka kardan adam yaparlar.

FİİLDE ÇATI

- ⇒ Yüklem görevindeki fiilin nesne ve özne ile kurduğu ilişkidir.
- ⇒ Fiilde çatıyı bulmadan önce ilk yapılacak iş cümleinin yüklemine bulmak sonra yüklem ismi cümlesi mi fiil cümlesi mi olduğunu tespit etmek, yüklem fiil ise cümledeki özne ve nesne ilişkisini incelemek esastır.

FİİLDE ÇATI

Özne Yüklem İlişkisine Göre

1. Etken Fiil
2. Edilgen Fiil
3. Dönüşlü Fiil
4. İşteş Fiil

Nesne Yüklem İlişkisine Göre

1. Geçişli Fiil
2. Geçişsiz Fiil
3. Oldurgen Fiil
4. Ettirgen Fiil

A. Özne Yüklem İlişkisi

1. Etken Fiil

- ⇒ Fiilin bildirdiği işi özne yapıyorsa fiil etkindir.
- ⇒ Gerçek özne vardır.

NOT

Gizli özne de gerçek öznedir.

DİKKAT

İsim cümlelerinde çatı özelliği aranmaz.

- ⇒ Yükleme “**kim? ne?**” soruları sorularak bulunur.
- Uyku saatlerinden başladı yaşamını düzenlemeye. (kim başladı - o - gizli özne) (etken)
 - Bahçedeki ağaçların tamamını biz budadık. (kim budadı -biz- özne) (etken)
- ⇒ Oluş bildiren fiiller de etkindir.
- Sepetteki meyveler çürümüşü. (ne çürümüşü - sepetteki meyveler - özne) (etken)

2. Edilgen Fiil

- ⇒ Fiilin bildirdiği işin kim tarafından yapıldığı belli değildir ve nesne görevindeki sözcük özne yani “**sözde özne**” durumundadır.

- ⇒ Edilgen çatılı fiiller “-I” veya “-n” ekini alır.
- ⇒ Edilgen çatılı fiiller geçişsizdir ve bu fiillerde başkası tarafından yapılma anlamı vardır.
 - **Dernek (özne)** tüm üyeleri iftara **davet etti.** (yüklem) (etken)
 - **Tüm üyeler (sözde özne)** iftara **davet edildi.** (yüklem) (edilgen)

NOT

Edilgen çatılı fiiller yüklem olduğunda gerçek özne “... tarafından” sözcüğüyle veya “-ca, -ce” ekiyle belirtilirse böyle özneler “örtülü özne” denir. Örtülü özne cümlede zarf görevindedir ve bu yüzden fiil yine edilgendir.

- Sahil şeridi görevlilerce yıkandı.
- İkramlar annem tarafından hazırlandı.

3. Dönüşlü Fiil

- ⇒ Özne gerçek öznedir.
- ⇒ Özne hem işi yapan hem işten etkilenen olduğu için kendi kendine yapılma anlamı vardır.
- ⇒ Bu fiiller nesne almadıkları için geçişsizdir.
- ⇒ Dönüşlü çatılı fiiller “-I” veya “-n” ekini alır.

DİKKAT

Edilgen ve **dönüşlü** fiilleri karıştırmayalım.

- Ahmet çabucak yıkandı.(dönüşlü)
- Araba çabucak yıkandı.(edilgen)

4. İşteş Fiil

- ⇒ Fiilde bildirilen işin birden fazla özne tarafından yapıldığını gösteren fiillerdir.
- ⇒ İşteş çatılı fiiller “-ş, -leş” eklerinden birini almalıdır.
- ⇒ Fiilin işteş olabilmesi için birden fazla özne olması gerekir. Özne şekil olarak tekil olsa bile anlam birden fazla kişi bildirir.
- ⇒ İşteş fiiller öznelerin işi yapma durumuna göre **karşılıklı yapma** veya **birlikte yapma** anlamı bildirir.
 - Öğlene kadar dosyalardaki kararları görüştük. (karşılıklı yapılma)
 - Babam toplantıdan çıkasıya kadar salonda beklettik. (birlikte yapılma)
 - Duyduğu haberdan sonra sevinçten ağlaştılar. (birlikte yapılma)
 - Askerlik arkadaşıyla ailesini tanıştırdı. (karşılıklı yapılma)

NOT

Bazı sözcüklerde işteşlik eki bulunmamasına rağmen işteşlik anlamı vardır.

- Komşular en sonunda barıştı.
- Ne zamandır son denemedeki yanlışlarıyla savaşıyor.

 NOT

“-ş, -leş” eki her zaman işteşlik anlamı vermez.

- Akşam trafiğinde eve ulaşmak çok zorlaştı. (etken)
- Otobüse son dakika yetişti. (etken)

B. Nesne Yüklem İlişkisi

1. Geçişli Fiil

- ⇒ Nesne alabilen fiillere geçişli fiil denir.
- ⇒ Yükleme sorulan “**ne, neyi, kimi**” sorularına yanıt alabiliyorsak fiil geçişlidir.
- ⇒ İş (kılış) fiilleri geçişli fiillerdir.
 - Tüm planınızı sınav takvimine göre yapınız.
(neyi yapınız? - tüm planınızı - nesne aldı, geçişli)

 NOT

Fiilin başına “onu” sözcüğünü getirdiğimizde anlamlı oluyorsa geçişlidir

- onu) bil-
- (onu) gör-
- (onu) al-

 DİKKAT

Bir cümlemin geçişli olması için cümlede nesnenin kullanılması şart değildir. Fiil nesne alabiliyorsa geçişlidir.

- Camdan bakmazsan göremezsin.
(neyi göremezsin, onu, cümlede nesne olmadığı hâlde fiil geçişlidir.)

2. Geçişsiz Fiil

- ⇒ Nesne alamayan fiillerdir.
- ⇒ “**ne, neyi, kimi**” sorularına cevap vermezler.
- ⇒ Oluş ve durum fiilleri nesne almadıkları için geçişsizdir.
 - Bahar gelince ağaçlar çiçeğe durur. (oluş)
 - Denize bakıyorum hayranlıkla. (durum)

 NOT

Cümleyi “onu” sözcüğü ile birlikte okuyarak cümledeki fiilin geçişli olup olmadığını anlayabiliriz. Çünkü “onu” sözcüğü geçişsiz fiillere getirilemez.

- Hepimiz bağda, bahçede (onu) çalışıyoruz. (geçişsiz)

DİKKAT

Bazı fiiller cümlede yeni anlamlar kazanarak hem geçişli hem geçişsiz olarak kullanılabilir. Cümleyi bütün okuyarak geçişli olup olmadığı tespit edilir.

- Sabahları sahilde uzun uzun gezerim. (geçişsiz)
- Geçen hafta Ihlara Vadisi'ni gezdik. (geçişli)

3. Oldurgen Fiil

Geçişsiz fiillerin “-r,-t,-tır” eklerinden uygun olanı getirilerek geçişli yapılmasına **oldurgen fiil** denir.

Fiil	Oldurgen Eki	Geçişsiz Fiil	Oldurgen Fiil
bit-	-ir	onu bitti	onu bitirdi
ağla-	-t	onu ağladı	onu ağlattı
gül-	-dür	onu güldü	onu güldürdü

4. Ettirgen Fiil

⇒ Geçişli fiillere “-r,-t,-tır” eklerinden uygun olanı getirilerek geçişlilik durumunun artırılmasına **ettirgen fiil** denir.

⇒ Ettirgen fiillerin yüklem olduğu cümlelerde özne işi yapmaz, başkasına yaptırır.

Fiil	Ettirgen Eki	Geçişli Fiil	Ettirgen Fiil
bit-	-ir	onu bitti	onu bitirdi
ağla-	-t	onu ağladı	onu ağlattı
gül-	-dür	onu güldü	onu güldürdü

NOT

Geçişli bir fiilin birden fazla çatı eki almasıyla oluşan fiile “**ettirgenlik derecesi artmış fiil**” veya “**katmerli ettirgen fiil**” denir.

- Bahçedeki her kediyi sevdi. (geçişli)
- Bahçedeki her kediyi sevdirdi. (ettirgen)
- Bahçedeki her kediyi sevdirtti. (katmerli ettirgen)

CÜMLENİN ÖGELERİ

Bir fikri, duyguyu, düşünceyi, oluşu veya kılışı bir yargı hâlinde anlatmak için çekimli fiille kullanılan kelimeler dizisi veya tek başına kullanılan çekimli fiile **cümle** denir.

Cümlenin ögeleri temel ögeler ve yardımcı ögeler olmak üzere ikiye ayrılır.

A - Temel Ögeler

Cümlede iş, oluş ve yargıyı bildiren çekime girmiş kelimenin söz dizimindeki adıdır.

1 - Yüklem

Yüklem; fiillerden, isimlerden, isim tamlamalarından, sıfat tamlamalarından, deyimlerden, birleşik fiillerden, adlaşmış sıfatlardan, fiilimsilerden, fiilimsi gruplarından, ikilemelerden, pekiştirilmiş sözcüklerden, zamirlerden, edat gruplarından oluşabilir.

⇒ Yüklem cümlenin başında, ortasında veya sonunda bulunabilir.

Unuttum artık eski günleri.

Örnekler: Yine **geldi** akşam vakti.

Çocuklar neşe içinde **oyunadılar**.

⇒ Bir cümlede bir ögenin bağlı olduğu birden fazla yüklem bulunabilir.

Örnek: Her canlı **doğar, yaşar, ölür**.

DİKKAT

Diğer ögeleri bulurken tüm sorular yükleme yöneltilir.

⇒ Yüklem aynı türden birden fazla ögeye bağlanıp ortak kullanılabilir.

Örnek: İnsanlar konuşa konuşa, hayvanlar koklaşa koklaşa anlaşıyor.

2 - Özne

⇒ Cümlede yüklem belirlediği işi yapan veya bir oluşa konu olan ögedir.

⇒ Özneyi bulmak için; yükleme “**kim, ne**” soruları ya da “**olan ne, olan kim**” soruları sorulur.

Örnek: Kitap hakkındaki tüm olumlu eleştirileri hak ediyor.

Özne Çeşitleri

a. Gerçek Özne

⇒ Etken çatılı fiillerin yüklem olduğu cümlelerde ya da isim cümlelerinde yüklem bildirdiği işi yapan veya üstlenen ögeye **gerçek özne** denir.

⇒ Gerçek özne cümlede “**açık özne**” ya da “**gizli özne**” hâlinde bulunabilir.

DİKKAT

Gizli özne öge sıralamasına ve sayısına dahil edilmez.

b. Sözde Özne

⇒ Edilgen çatılı fiillerin yüklem olduğu cümlelerde yapılan işten etkilenen ögeye sözde özne denir.

Örnek: Hafta sonu yapılacak maç için saha temizlendi.

c. Örtülü Özne

⇒ Edilgen çatılı fiillerin yüklem olduğu cümlelerde yükleme yöneltilen “**kim tarafından, kimlerce, kimce**” soruları örtülü özneyi verir.

Örnek: Valilik tarafından okullar üç gün tatil edildi.

DİKKAT

Örtülü özne öge incelemesinde zarf tümleci olarak değerlendirilir.

B - Yardımcı Ögeler

1 - Nesne (Düz Tümleç)

⇒ Geçişli fiili tümleyen, yalın durumda veya belirtme durumunda bulunan tümleçtir.

⇒ Nesneler belirtili nesne ve belirtisiz nesne olmak üzere ikiye ayrılır.

a. Belirtili Nesne

⇒ Belirtme durumu eki (-ı, -i, -u, -ü) almış olan nesneye belirtili nesne denir. Yükleme “**neyi, kimi, nereyi**” soruları sorularak bulunur.

Örnek: En sevdiğim arkadaşımı daha önce hiç böyle görmemiştim.

b. Belirtisiz Nesne

⇒ Belirtme durumu ekini almamış olan nesnedir. Yükleme yöneltilen “ne” sorusuna cevap verir. Belirtisiz nesneyi bulmak için **önce özneyi bulmuş olmak** gerekir.

Örnek: Ömer tatilde okumak için yanına birkaç roman almış.

2 - Yer Tamlayıcısı (Dolaylı Tümleç)

Yüklemin anlamını çeşitli yönlerden tümleyen ve yönelme (-e / -a), kalma (-de / -da), çıkma (-den / -dan) durumlarından birinde bulunan tümleçtir.

⇒ Dolaylı tümleci bulmak için yükleme yönetilen sorular şunlardır:

Neye, kime, nereye,

Neyde, kimde, nerede

Neyden, kimden, nereden

Örnek: Yaptığımız açıklamalara hepiniz önem vermelisiniz.

DİKKAT

-e, -de, -den eklerini alan sözcükler cümleye zaman, neden gibi anlamlar katarsa zarf tümleci olur.

Örnek: Tüm hazırlıklarınızı bitirerseniz sabaha yola çıkarız.

ZT

3 - Zarf Tümleci (Zarf Tamlayıcısı)

Yüklemin anlamını zaman, durum, sebep, ölçü, araç, şart, yer, yön vb. bakımlardan belirleyen veya sınırlayan tümleçtir.

⇒ Zarf tümlecini bulmak için yükleme yöneltilen başlıca sorular şunlardır:

Neden, niçin, niye, ne zaman, nasıl, ne kadar...

Örnek: Halime Hanım bu koca yalıda tek başına yaşıyordu.

DİKKAT

Yer-yön zarfı olan sözcükler isim çekim eki aldıklarında isim olur ve cümlede **dolaylı tümleç** ya da **belirtili nesne** görevinde kullanılır.

Yağmur dinince yürüyüş yapmak için dışarıya çıktık.

DT

Örnekler:

Cam kirli olduğu için geriyi göremiyordum.

BT

Cümlede Vurgu

⇒ Fiil (eylem) cümlelerinde yüklemden önce gelen öge vurgulanan ögedir.

Örnek: Köpek kendisine yardım eden adamın arkasında usul usul yürüyordu.

ZT

⇒ İsim cümlelerinde vurgu yüklem üzerinde.

Örnek: Gece boyunca bana ninni gibi gelen o muhteşem ses, denizin sesidi.

Yüklem

⇒ Yüklem cümlelerin başındaysa vurgu yüklem üzerinde.

Örnek: Fark etmedim senin orda olduğunu.

Yüklem

⇒ Soru cümlelerinde vurgu soru anlamı katan sözcükler üzerindedir.

Örnek: Bu oyun ne zaman sahnelenecek?

ZT

Cümle Dışı Unsurlar

⇒ Ünlemler ve ünlem niteliği taşıyan seslenmeler

Eyvah, dedesinin rahatsızlandığını ona nasıl söyleyeceğiz?

⇒ Bağlaçlar

Diğerlerini bilmem **ama** ben bu işte sonuna kadar seninleyim.

⇒ Ara sözler

Yusuf Mete'yi, **onu canımdan çok severim**, çok özlemiştim.

DİKKAT

Ara sözler bir ögenin açıklayıcısı olarak kullanılabilir.

Örnek: Onu dikkatle dinleyenlerden biri, **Ahmet Bey**, usulca oturduğu yerden kalktı.

Özne

YÜKLEMİN TÜRÜNE GÖRE CÜMLELER

1. **Fiil (Eylem) Cümlesi:** Yüklemi çekimli fiil olan cümlelerdir.

Örnek: Hazırladığı kitaba son bir kez göz attı.

Y

2. **İsim (Ad) Cümlesi:** Yüklemi isim ya da isim soylu olan cümlelerdir.

Örnek: Okumam gereken bir sürü makale vardı.

Y

Öge Dizilişine Göre Cümleler

1. **Kurallı Cümle:** Yüklemi sonda olan cümlelerdir.

Örnek: Öteki uçta zil uzun uzun çalıyor.

Y

2. **Devrik Cümle:** Yüklemi sonda olmayan cümlelerdir.

Örnek: Sözcükler bir müzik parçası gibi akıyor sanki.

Y

3. **Eksiltili Cümle:** Yüklemi olmayan cümlelerdir.

Örnek: Az veren candan, çok veren maldan...

Anlamına Göre Cümleler

1. **Olumlu Cümle:** Yargının gerçekleştiğini anlatan cümlelerdir.

Örnek: Dün evin anahtarlarını kaybettim.

Not: Biçimce olumsuz olduğu hâlde anlamca olumlu cümleler vardır. Bir cümlemin biçimce olumsuz olması için yüklemde “**yok, değil**” sözcükleri ya da “**-me, -mez, -siz**” ekleri bulunmalıdır.

Örnek: Bu kitapları sevmiyor değilim. (seviyorum)

2. **Olumsuz Cümle:** Yargının gerçekleşmediğini anlatan cümlelerdir.

Örnek: Dün akşam sevdiğim programı izleyemedim.

Not: Biçimce olumlu olduğu hâlde anlamca olumsuz cümleler vardır.

Örnek: Ne sana küstüm ne de bir başkasına. (küsmedim)

3. **Soru Cümlesi:** Bir soruya cevap almak amacıyla kurulan cümlelerdir.

Örnek: Arkadaşına doğum günü hediyesi olarak ne aldın?

4. **Ünlem Cümlesi:** Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümlelerdir.

Örnek: Ne kadar da güzel şehirler var!

Yapısına Göre Cümleler

1. **Basit Cümle:** Tek bir yargı bildiren cümlelerdir.

Örnek: Dördüncü kat merdivenlerinde ışıklar yanmıyor.

Y

2. Birleşik Cümle: Temel bir yargı dışında yardımcı bir yargı bulunduran cümlelerdir.

Birleşik cümleler dörde ayrılır:

a) Girişik Birleşik Cümle: Yardımcı yargının fiilimsi ile kurulduğu birleşik cümlelerdir.

Örnek: Gözlerini kapatıp öylece bekledi.

yan cümlecik temel cümle

b) Şartlı Birleşik Cümle: Yardımcı yargının şart kipi ile kurulduğu birleşik cümlelerdir.

Örnek: Bu kadar merak ettiysen kapıyı çal.

yan cümlecik temel cümle

c) Ki'li Birleşik Cümle: Yardımcı yargının "ki" ile kurulduğu birleşik cümlelerdir.

Örnek: O kadar çok çalıştı ki artık tatile gitmek istiyor.

temel cümle yan cümlecik

d) İç İç Birleşik Cümle: Yardımcı yargının alıntı bir cümle ile kurulduğu birleşik cümlelerdir.

Örnek: "Biz hayatta yaşayamadıklarımızı yaşatırız romanlarda." demiş.

yan cümlecik temel cümle

3. Sıralı Cümle: En az iki temel yargının bulunduğu ve yargıların birbirine virgül ya da noktalı virgülle bağlandığı cümlelerdir.

Örnek: Soluğunu tutmuş, seslerin dinmesini bekliyor.

Y Y

Not: En az bir ögesi ortak olan sıralı cümlelere bağımlı sıralı cümle denir.

Örnek: Çalışmaları yurt çapında tanınmış, beğenilmişti.

Ö DT Y Y
(Özne ve dolaylı tümleç ortak)

Not: Hiçbir ögesi ortak olmayan sıralı cümlelere **bağımsız sıralı cümle** denir.

Örnek: Kapı açıldı, iri yarı bir adam içeriye girdi.

Ö Y Ö DT Y
(Öge ortaklığı yok)

4. Bağlı Cümle: En az iki temel yargının bulunduğu ve yargıların bağlaç ile bağlandığı cümlelerdir.

Örnek: Dün uğrayamadım çünkü gece çalıştım.

Y Y

ANLAMA DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI

1. Gereksiz Sözcük Kullanımı

- Bir cümlede aynı anlamı karşılayan birden çok sözcüğün bir arada kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

Bu konudaki bütün kaygı ve endişeleri onunla konuştuktan sonra ortadan kalktı.

Duyduğuma göre istifa etmesinin sebebi bir haysiyet ve onur meselesiymiş.

- Kimi zaman bir sözcüğün anlamı cümledeki başka bir ek veya sözcükte bulunabilir. Bu durum, gereksiz sözcük kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

İngilizce ve Fransızca dilleri, ana dili gibi konuştuğu dillerden sadece ikisiydi. (Yanlış)

İngilizce ve Fransızca, ana dili gibi konuştuğu dillerden sadece ikisiydi. (Doğru)

İngiliz ve Fransız dili, ana dili gibi konuştuğu dillerden sadece ikisiydi. (Doğru)

- Doğrudan fiil olarak çekimlenebilecek bir sözcüğün “etmek, olmak” gibi bir yardımcı eylem olarak çekimlenmesi anlatım bozukluğu oluşturur.

Örnek:

Çiftlik hayvanlarının bakımı konusunda ondan bir kez bile şüphelenmedim. (Yanlış)

Çiftlik hayvanlarının bakımı konusunda ondan bir kez bile şüphelenmedim. (Doğru)

- Bir deyim ile o deyim anlamının aynı cümlede yer alması, gereksiz sözcük kullanımından kaynaklanan anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

Varlıklı bir ailede el bebek gül bebek, şımarık bir biçimde yetiştirilmişti. (Yanlış)

Varlıklı bir ailede el bebek gül bebek yetiştirilmişti. (Doğru)

2. Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanımı

- Sözcüklerin cümle içinde anlamlarına uygun kullanılmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

Mezuniyet programının sonucunda, okul birincisi duygusal bir konuşma yaptı. (Yanlış)

Mezuniyet programının sonunda, okul birincisi duygusal bir konuşma yaptı. (Doğru)

- Olumlu durumların olumsuz, olumsuz durumların olumlu ifadelerle anlatılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

Sanatçıların bu çalışmaları, ülkemizin dünyanın birçok yerinde tanınmasına yol açtı. (Yanlış)

Sanatçıların bu çalışmaları, ülkemizin dünyanın birçok yerinde tanınmasını sağladı. (Doğru)

3. Anlamca Çelişen Sözlerin Birlikte Kullanım

- Kesinlik anlamı taşıyan sözlerle ihtimal anlamı taşıyan sözleri bir arada kullanmak anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

Kuşkusuz, iki aile arasında baş gösteren bu çatışma onu üzmüş olsa gerek.

4. Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanımı

- Bir sözün cümlede kullanılması gereken yerden başka bir yerde kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

Vakit buldukça huzurevinde kalan yaşlıları ziyaret ediyor, onlarla ilgileniyordu. (Yanlış)

Huzurevinde kalan yaşlıları vakit buldukça ziyaret ediyor, onlarla ilgileniyordu. (Doğru)

5. Mantık Hatası Ve Sıralama Yanlışları

- Bazı durumların önem, ciddiyet, aşama bakımından doğru bir biçimde sıralanmaması ya da cümlede anlatılanların tutarsız olması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

Kuraklık yüzünden bu yılki mahsul bırakın bir evi köyü bile doyurmaz. (Yanlış)

Kuraklık yüzünden bu yılki mahsul bırakın köyü bir evi bile doyurmaz. (Doğru)

6. Anlam Belirsizliği

- Bir cümlede anlatılmak istenenler, duygu ve düşünceler kesinliğe sahip olmalı; belirsizliğe yer verilmemelidir. Bir cümledeki anlamın belirsiz olması anlatım bozukluğuna neden olur.

Örnek:

Hasta yatağındaki yaralı kadına zorlukla bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. (Yanlış)

Hasta yatağındaki yaralı, kadına zorlukla bir şeyler anlatmaya çalışıyordu. (Doğru)

7. Deyim Ve Atasözlerin Yanlış Kullanımı

- Atasözleri ve deyimler kalıplaşmış sözler olduğu için değiştirilemez, değiştirilirse anlatım bozukluğu ortaya çıkar. Ayrıca bir deymi cümle içinde anlamına uygun kullanmamak da anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

Bütün mahalleli, evi yanan aile yardım etmek için elinden geleni ardına koymamıştı. (Yanlış)

Bütün mahalleli, evi yanan aile yardım etmek için elinden geleni yapmıştı. (Doğru)

8. Bağlaç Yanlışı

- Bir bağlacın cümle içinde anlamına uygun kullanılmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

Birçok ÷lkede mimarının en güzel örneklerini gördüm ama hepsi beni derinden etkiledi. (Yanlışı)

Birçok ÷lkede mimarının en güzel örneklerini gördüm ve hepsi beni derinden etkiledi. (Doğru)

YAPIYA DAYALI ANLATIM BOZUKLUKLARI

1. Öge Eksikliği

- Cümlelerde gerekli olan bazı ögelerin kullanılmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

İş gezisi için geçen hafta Güney Kore'ye, bu hafta Singapur'a gideceğiz. (Yanlış)

İş gezisi için geçen hafta Güney Kore'ye gittik, bu hafta Singapur'a gideceğiz. (Doğru)

Yüklem

Son sınıf öğrencilerinin dersi bitti, birazdan evlerine dağılacaklar. (Yanlış)

Son sınıf öğrencilerinin dersi bitti, öğrenciler birazdan evlerine dağılacaklar. (Doğru)

Özne

Hasankeyf'e birçok defa gittim ve her gittiğimde daha çok beğendim. (Yanlış)

Hasankeyf'e birçok defa gittim ve her seferde Hasankeyf'i daha çok beğendim. (Doğru)

Nesne

Yazarın son romanı geçen ay yayımlandı, okuyucular büyük ilgi gösterdi. (Yanlış)

Yazarın son romanı geçen ay yayımlandı, okuyucular romana büyük ilgi gösterdi. (Doğru)

Dolaylı Tümleç

Hiçbir zaman doğduğu köyü terk etmedi, tarlalarını ekmeyi sürdürdü. (Yanlış)

Hiçbir zaman doğduğu köyü terk etmedi, tarlalarını ekmeyi her zaman sürdürdü. (Doğru)

Zarf Tümleci

2. Özne-Yüklem Uyumu

- Türkçede özne ve yüklem tekillik-çoğulluk yönünden birbiriyle uyum içinde olması gerekir, aksi durumda anlatım bozukluğu ortaya çıkar.

Örnek:

İşçiler, büyük bir yorgunluk içinde paydos zilinin çalmasını beklediler. (Doğru)

Özne

Yüklem

İşçiler, büyük bir yorgunluk içinde paydos zilinin çalmasını bekledi. (Doğru)

Özne

Yüklem

Milyonlarca insanın yaşadığı bu şehirde günler büyük bir hızla geçiyorlardı. (Yanlış)
 Özne Yüklem

Milyonlarca insanın yaşadığı bu şehirde günler büyük bir hızla geçiyordu. (Doğru)
 Özne Yüklem

Kuşlar, sonbaharla birlikte sıcak ülkelere göç ettiler. (Yanlış)
 Özne Yüklem

Kuşlar, sonbaharla birlikte sıcak ülkelere göç etti. (Doğru)
 Özne Yüklem

Takım, maç başlamadan önce sahaya çıkıp ısınmaya başladılar. (Yanlış)
 Özne Yüklem

Takım, maç başlamadan önce sahaya çıkıp ısınmaya başladı. (Doğru)
 Özne Yüklem

Bütün bu süre boyunca kimse olup biteni anlamadılar. (Yanlış)
 Özne Yüklem

Bütün bu süre boyunca kimse olup biteni anlamadı. (Doğru)
 Özne Yüklem

- Özne ve yüklem arasında kişi bakımından uyum olmalı, aksi durumda anlatım bozukluğu ortaya çıkar.

Örnek:

Burak, Melis ve ben bu proje kapsamında geçen ay görevlendirildim. (Yanlış)
 Özne Yüklem

Burak, Melis ve ben bu proje kapsamında geçen ay görevlendirildik. (Doğru)
 Özne Yüklem

Ne sen ne Aylin uzun bir süredir bana mektup yazdı. (Yanlış)
 Özne Yüklem

Ne sen ne Aylin uzun bir süredir bana mektup yazdınız. (Doğru)
 Özne Yüklem

4. Ek-Fiil Eksikliği

- Birden çok yargılı cümlelerde birinci yüklemde ek-fiil kullanılmaması anlatım bozukluğuna yol açabilir.

Örnek:

Yazarın seçtiği konu oldukça ilginç ama kullandığı dil sade değildi. (Yanlış)

Yazarın seçtiği konu oldukça ilginçti ama kullandığı dil sade değildi. (Doğru)

5. Ek Yanlışları

- Bir sözcükte kullanılması gereken bir ekin kullanılmaması ya da kullanılmaması gereken bir ekin kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

Özgünlüğü hedefleyen yazarlar, kalıpların dışına çıkması gerekir. (Yanlış)

Özgünlüğü hedefleyen yazarların, kalıpların dışına çıkması gerekir. (Doğru)

Bütün filmlerinde insanları güldürmesini başarmış bir oyuncuydu. (Yanlış)

Bütün filmlerinde insanları güldürmeyi başarmış bir oyuncuydu. (Doğru)

Amcam, yıllarca bu mahallede manavcılık yaparak ailesini geçindirdi. (Yanlış)

Amcam, yıllarca bu mahallede manavlık yaparak ailesini geçindirdi. (Doğru)

Düğün yemekleri artmıştı, ertesi gün de bol bol yenildi. (Yanlış)

Düğün yemekleri artmıştı, ertesi gün de bol bol yendi. (Doğru)

Ormandaki çıkan yangın, büyük uğraşlar sonunda söndürüldü. (Yanlış)

Ormanda çıkan yangın, büyük uğraşlar sonunda söndürüldü. (Doğru)

6. Tamlama Yanlışları

- Ortak bir tamlanana bağlanamayacak tamlayanlarla tamlama kurmak anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

Akşam yemeğindeki makarna ve domates çorbası çok lezzetliydi. (Yanlış)

Akşam yemeğindeki domates çorbası ve makarna çok lezzetliydi. (Doğru)

Devletler, kültürel ve sanat etkinliklerini desteklemek için bütçe ayırır. (Yanlış)

Devletler, kültürel etkinlikleri ve sanat etkinliklerini desteklemek için bütçe ayırır. (Doğru)

- Tamlayanın kullanılması gerektiği halde kullanılmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

Roma'ya hiç gitmedim, mimari özellikleri hakkında hiçbir bilğim yok. (Yanlış)

Roma'ya hiç gitmedim, Roma'nın mimari özellikleri hakkında hiçbir bilğim yok. (Doğru)

7. Fiilimsi Eksikliği

- Birleşik cümlelerde, yan cümlecici oluşturan fiilimsilerden birinin kullanılmaması anlatım bozukluğuna yol açabilir.

Örnek:

Geçmişin kültür hazinelerine ilgi ve önem vermek zorundayız. (Yanlış)

Geçmişin kültür hazinelerine ilgi göstermek ve önem vermek zorundayız. (Doğru)

8. Fiilimsi Uyuşmazlığı

- Bir cümlede fiilimsilerin cümlelerin anlamına uygun ekleri almadığı durumlarda anlatım bozukluğu meydana gelir.

Örnek:

Öğrencilerin rahat ve sıcak bir ortamda ders çalışacağını sağlayacaklar. (Yanlış)

Öğrencilerin rahat ve sıcak bir ortamda ders çalışmasını sağlayacaklar. (Doğru)

9. Çatı Uyumsuzluğu

- Birleşik bir cümledeki iki fiilimsinin ya da yüklem ile fiilimsinin etken ve edilgenlik yönünden uyumlu olmaması anlatım bozukluğuna yol açar.

Örnek:

Olgunlaşan elmaları tek tek toplayıp tahta kasalara yerleştirildi. (Yanlış)

Olgunlaşan elmaları tek tek toplayıp tahta kasalara yerleştirdi. (Doğru)

